

Vai valstī tiek nodrošināta efektīva oficiālās elektroniskās adreses lietošana?

Rīga 2021

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Vai valstī tiek nodrošināta efektīva oficiālās elektroniskās adreses lietošana?

2021.gada 20.janvārī

Atbilstības/lietderības (apvienotā) revīzija “Vai valstī tiek nodrošināta efektīva oficiālās elektroniskās adreses lietošana saziņā ar personām?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2019.gada 26.jūnija revīzijas grafiku Nr.2.4.1-21/2019.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes *Depositphotos*.

Cienījamais lasītāj!

Kopš 2017.gada Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija izstrādā eAdreses risinājumu, lai izveidotu platformu oficiālai elektroniskai saziņai starp valsti un privātpersonu, kas ir līdzvērtīga oficiālai papīra formāta saziņai uz personas deklarēto dzīvesvietu vai uzņēmuma juridisko adresi. Saskaņā ar revidentu aplēsi kopējās eAdreses risinājuma izveides izmaksas varētu būt aptuveni 6,94 miljoni *euro*.

Pēc eAdreses ieviešanas valsts un privātpersona izmantotu drošu, ērtu un garantētu oficiālu elektronisku saziņas kanālu, kas vienlaikus ir arī eAdreses priekšrocības salīdzinājumā ar citiem elektroniskās saziņas kanāliem. Ērtība abām pusēm būtu tā, ka saziņa notiktu vienuviet un adresātu varētu atrast vienotā adrešu katalogā, nemeklējot kontaktus iestāžu mājas lapās vai attiecībā uz privātpersonām – neatkarīgi no tā, vai privātpersona ir iepriekš iesniegusi e-pasta adresi iestādei izmantošanai saziņā. eAdrese arī nodrošinātu drošu fizisko personu datu un citas aizsargājamas informācijas apriti.

Revīzijā vērtējam, vai eAdreses risinājums ir izveidots atbilstoši valdības iecerēm un tiek izmantots privātpersonu un iestāžu elektroniskā saziņā, nodrošinot risinājuma darbības kvalitāti, drošību un ieguvumus no vienota elektroniskās saziņas risinājuma izveides.

Revīzijā konstatējam, ka ir izstrādāts eAdreses risinājums un normatīvajos aktos ir noteikti tā darbības principi, bet grūtības rada risinājuma ieviešana, kā rezultātā eAdreses izveides mērķi nav sasniegti.

eAdreses mērķis ir oficiālas elektroniskas saziņas nodrošināšana starp valsti un privātpersonu, tomēr privātpersonas to lieto reti - tikai 1% no plānotā. eAdreses risinājums ir jauns un nezināms, bet elektroniskai saziņai ar

valsti ir pieejami vēl citi kanāli. eAdreses principi (drošība, garantēta piegāde, ērtums) paši par sevi nenodrošina pietiekamu motivāciju esošo saziņas paradumu mainīšanai.

eAdreses ieviešana ir ieilgusi. Sākotnēji bija plānots, ka jau 2018.gadā to lietos visi paredzētie lietotāji, bet faktiski tā nav ieviesta visās iestādēs un nav vērojama plaša eAdreses lietošana ikdienas saziņā. eAdreses lēnās izaugsmes rezultātā negūto ietaupījumu apmērs var sasniegt 5,32 miljonus *euro* gadā. Tāpēc ir nepieciešama aktīvāka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas rīcība, nodrošinot eAdreses kā valsts līmeņa IKT risinājuma ieviešanas vadību.

Pateicamies par sadarbību revidējamajām vienībām – par eAdreses koncepcijas ieviešanu atbildīgajai Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, kā arī par tehniskā risinājuma izveidi un uzturēšanu atbildīgajai Valsts reģionālās attīstības aģentūrai. Pateicamies arī Ventspils pilsētas domes un Ventspils digitālā centra, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes un Uzņēmumu reģistra ekspertiem, kas veicināja revidentu izpratni par dažādiem ar eAdreses darbību saistītiem procesiem, kā arī 933 iestādēm, kas sniedza viedokli par eAdreses izveides un ieviešanas procesu revīzijas ietvaros veiktajā aptaujā.

Ceram, ka revīzijā secinātais un sniegtie ieteikumi dos pienesumu eAdreses ieviešanā un palīdzēs to pilnveidot, lai būtu iespējams sasniegt eAdreses izveides mērķus un tās izveidē ieguldītie līdzekļi dotu atdevi.

Ar cieņu, departamenta direktore

Kristīne Jaunzeme

Saturs

Kopsavilkums	5
Galvenie secinājumi	5
Būtiskākie priekšlikumi un ieteikumi.....	10
Ziņojuma struktūra	11
Kas ir eAdrese, un ko tā nodrošina?.....	12
1. Vai ir noteikti eAdreses izveides mērķi un sasniedzamie rezultāti?	13
2. Vai eAdrese ir izveidota atbilstoši plānotajam?	19
2.1. Vai ir izstrādāta un ieviesta plānotā eAdreses funkcionalitāte?	19
2.2. Cik izmaksājusi eAdreses izveide un ieviešana?	26
2.3. Vai adrešu katalogs ir pilnīgs un kvalitatīvs?	32
2.4. Vai eAdrese nodrošina ziņojumu garantētu piegādi?	36
2.5. Vai eAdresē ir ieviesti drošības, veiktspējas un lietojamības principi?	42
3. Vai eAdrese ir ieviesta un tiek izmantota elektroniskai saziņai?	49
3.1. Kas lieto eAdresi, un kā to izmanto elektroniskai saziņai?	49
3.2. Vai un kā tiek veicināta eAdreses plašāka izmantošana?.....	61
4. Vai tiek sasniegti eAdreses mērķi un kādi ir ieguvumi?	65
4.1. Vai tiek sasniegti plānotie eAdreses mērķi un kādi ir nemateriālie ieguvumi?	65
4.2. Vai tiek sasniegti plānotie finansiālie ieguvumi?	71
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas viedoklis.....	76
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	79
Termini un skaidrojumi	88
Pielikums. Valdības doto uzdevumu izpilde eAdreses attīstībā.	91
Atsauces.....	97

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

eAdreses lietošana

Elektroniskās saziņas apjoms eAdresē turpina pakāpeniski pieaugt, gadā sasniedzot teju 800 tūkstošus nosūtīto ziņojumu. Tomēr tas ir mazs apjoms, salīdzinot ar gada laikā iestādēs kopumā nosūtītajiem 3,6 miljoniem dokumentu, un atpaliiek no VARAM plānotā jau pirmajos eAdreses darbības gados sasniegt līdz 1,2 miljoniem nosūtīto ziņojumu gadā. Turklāt 90% sarakstes eAdresē veido iestāžu savstarpējā saziņa, kurā pusi visu nosūtīto ziņojumu skaitu veido tikai 10 iestādes. eAdreses izmantošana privātpersonu saziņā ar valsti ir tikai 10% no eAdreses kopējās izmantošanas.

eAdreses lietošana privātpersonām ir brīvprātīga. eAdreses lietošanu ir uzsākuši aptuveni 13 tūkstoši privātpersonu, kas ir tikai 1% no sākotnēji plānotā apjoma. Mazā privātpersonu aktivitāte varētu būt skaidrojama ar ieradumu sūtīt elektroniskos dokumentus e-pastos un izmantot e-pakalpojumus, atzīstot tos par pietiekami ērtiem un parocīgiem rīkiem saziņai ar valsti. Acīmredzot, privātpersonas šobrīd nesaskata nozīmīgas eAdreses lietošanas priekšrocības un nav motivētas brīvprātīgi uzsākt eAdreses lietošanu bez skaidri redzama papildus ieguvuma.

Iedzīvotāji ikdienā nav raduši izmantot eID kartes un *eParakstsMobile* kā elektroniskos identifikācijas līdzekļus, kas ir nepieciešami eAdreses izveidei un lietošanai. Daudz plašāk tiek izmantotas dažādu internetbanku sniegtās identifikācijas iespējas, tostarp saņemot virkni e-pakalpojumu. Neatrisinot jautājumu par kvalificētu elektroniskās identitātes apliecināšanas līdzekļu lietošanu ikdienā, eAdreses plašāka lietošana privātpersonu vidū būs ierobežota.

---

eAdrese ir viens no daudziem elektroniskās saziņas kanāliem

Ja saglabāsies tendence, ka privātpersonas nelieto eAdresi, bet to galvenokārt lieto tikai iestādes savstarpējā saziņā, ieguldījumi eAdreses izveidē būs veikti nelietderīgi, jo iestāžu savstarpējai komunikācijai pirms eAdreses izveides funkcionēja Dokumentu integrācijas vide un eAdreses izveide tam nebija nepieciešama.

Arī iestādes, kurām eAdreses lietošana ir obligāta, nav steigušās pievienoties eAdreses videi un to aktīvi izmantot ikdienas saziņā:

- 5% iestāžu nav aktivizējušas pieslēgumu eAdresei, bet vēl 47% iestāžu to izdarīja ar kavēšanos līdz pat 17 mēnešiem pēc eAdreses likumā paredzētā termiņa;
- gandrīz puse iestāžu (48%) eAdresē nav nosūtījušas nevienu ziņojumu, bet 13% iestāžu tos ir nosūtījušas ļoti maz – divu eAdreses darbības gadu laikā tikai līdz trim ziņojumiem.

Liela daļa iestāžu eAdresi neizmanto ikdienā

Iestādēm nepievienojoties eAdresei un neuzsākot tās lietošanu, eAdrese netiek izmantota kā vienota saziņas vide, līdz ar to iestādēm un privātpersonām ir jāmeklē citi elektroniskās saziņas kanāli, pat ja tās ir izvēlējušās lietot eAdresi.

eAdreses ieviešanā trūkst skaidra redzējuma, kā komunicēt ar katru lietotāju grupu, lai sekmētu plašāku eAdreses lietošanu. VARAM sākotnēji plaši plānotās iestāžu mācības organizētas šauram 66 iestāžu lokam no kopumā 3349 iestādēm, turklāt tikai vienu reizi – laikā, kad vēl nebija pabeigta eAdreses risinājuma izstrāde un nebija pieejama gala funkcionalitāte. Arī privātpersonām organizētās reklāmas kampaņas nav nodrošinājušas būtisku eAdreses lietotāju skaita pieaugumu.

Uz kvalitatīvu veicināšanas aktivitāšu trūkumu norāda arī iestādes, vērsot uzmanību uz to, ka tikai neliela daļa no šķēršļiem, kas kavēja laicīgu eAdreses ieviešanu, bija saistāmi ar tehniskām vai finansiālām problēmām. Iestādes norāda uz to, ka būtiskus šķēršļus radīja tieši informācijas un izpratnes trūkums.

eAdreses mērķu sasniegšana un ieguvumu īstenošana

eAdreses ieviešana ir ieilgusi, tās mērķi nav sasniegti un plānotie ieguvumi nav īstenoti.

Sākotnēji bija plānots, ka jau 2018.gadā to lietos visi paredzētie lietotāji, bet faktiski tā ir ieviesta un ikdienā tiek lietota tikai daļā iestāžu. Tikai no 2023.gada ir paredzēts ieviest eAdresi kā obligātu saziņas kanālu ar juridiskām personām – uzņēmumiem, biedrībām, nodibinājumiem, politiskām partijām u.c. Savukārt iedzīvotājiem eAdreses brīvprātīga lietošana saglabāsies. Iestāžu vidū kopumā nav vērojama plaša eAdreses lietošana ne saziņā ar privātpersonām, ne savstarpējā saziņā, kā arī daļā iestāžu turpinās eAdreses ieviešana. Tā rezultātā eAdrese neaptver visus adresātus – iestādes un privātpersonas, kas sākotnēji bija apzinātas¹ 1,2 miljonu apmērā.

eAdreses mērķi nav
sasniegti, ieviešana turpinās

Revīzijā secināts, ka daļa nemateriālo (kvalitatīvo) ieguvumu tiek sasniegti, piemēram, ātrākas saziņas iespējas, iespēja pašām iestādēm iniciēt oficiālu elektronisko saziņu ar privātpersonām, iespēja ērti sūtīt sensitīvus datus. Tomēr vairāki eAdreses darbības principi netiek īstenoti – ne vienmēr nostrādā garantēta piegāde un adresāts saņem ziņojumus, iestādēm, nepieslēdzoties un nelietojot eAdresi, elektroniskā sarakste netiek uzturēta vienuviet, eAdreses saziņa nav cieši saistīta ar e-pakalpojumu rezultātu paziņošanu u.c.

Plānotie finansiālie eAdreses ieguvumi pamatā saistīti ar kopējā elektronisko dokumentu īpatsvara palielināšanu iestādēs, arvien vairāk tiecoties uz ātrāku un lētāku bezpapīra saziņu. Tomēr eAdrese ir tikai viens no elektroniskās saziņas kanāliem un nav paredzēta detalizēta uzraudzības pieeja un rādītāji, lai varētu nepārprotami noteikt – vai eAdreses ziņojumi aizstāj līdzšinējos papīra formāta dokumentus ar sekojošu faktisku izmaksu ietaupījumu vai arī citus elektroniskās saziņas kanālus ar attiecīgiem papildu kvalitātes ieguvumiem, bet jau bez būtiskiem izmaksu ietaupījumiem.

Revīzijā, veicot iespējamās ietaupījumu aplēses, var secināt, ka ieguvumi pašlaik nesasniedz sākotnēji plānotos finanšu ietaupījumus. Ja plānotās ietaupījumu prognozes² līdz 2020.gadam kopā svārstījās līdz pat 11,59 miljoniem *euro* (elektronisko dokumentu sūtījumu pieaugums salīdzinājumā ar papīra formāta saziņu, iedzīvotāju un iestāžu laika ietaupījums no klātienē apmeklējumiem), tad pašlaik eAdreses faktiskā izmantošana līdz 2020.gadam varēja sniegt tikai aptuveni 2,7 miljonus *euro* ietaupījumu, kas ir

vairāk nekā četras reizes mazāks apjoms. Tas skaidrojams ar mazo privātpersonu lietotāju skaitu un eAdresē sūtīto ziņojumu apjomu gan starp iestādēm un privātpersonām, gan salīdzinājumā ar kopējo iestādēs nosūtīto dokumentu apjomu.

Ieguldījumi	Ietaupījumi	Attiecība
VARAM plānoja ieguldīt 1,55 miljonus euro	ietaupot 11,59 miljonus euro	1:7
VARAM un iestādēs ieguldīti 5,55 miljoni euro*	ietaupīti 2,7 miljoni euro	2:1

* Ieguldījumos nav ieskaitītas līdz eAdreses koncepcijas apstiprināšanai jau radušās DIV izveides izmaksas.

Tuvākajos gados eAdreses finansiālo ieguvumu apjoms, visticamāk, strauji nepieaugs. Tomēr atšķirība starp elektronisko dokumentu un papīra formāta saziņas izmaksām turpina pieaugt saistībā ar pasta tarifa palielinājumu papīra dokumentu aprītei, iestāžu darbinieku atlīdzības un dokumentu apstrādes izmaksām, kā arī saistībā ar elektronisko parakstu izmaksu samazinājumu. Atliekot obligāto eAdreses lietošanu juridiskām personām no 2020.gada uz 2023.gadu un nespējot vairāk nekā gadu vienoties par eAdreses obligāto lietotāju loka paplašināšanu ar jaunām grupām, dokumentu aprīte katru gadu izmaksā arvien dārgāk. eAdreses lēnās izaugsmes dēļ negūto ietaupījumu apmērs var sasniegt 5,32 miljonus euro gadā.

Ilgās ieviešanas dēļ
negūtais ietaupījums –
5,32 miljoni euro gadā

Ņemot vērā, ka eAdrese ir viens no daudzajiem saziņas kanāliem, dažādo saziņas kanālu pārvaldīšana iestādēs prasa administratīvu resursu, lai koordinētu un sekotu līdzi, kādā veidā ar katru privātpersonu katrā atsevišķā gadījumā ir jākomunicē – papīra formāta vēstules, elektroniski dokumenti e-pastā, informācijas ievietošana lietotāja darba vietā portālā *Latvija.lv* vai iestāžu izveidotā pakalpojumu portālā, informācijas nosūtīšana eAdresē u.c. Līdz ar to VARAM un VRAA ir būtiski piedāvāt skaidru vīziju turpmākai eAdreses attīstībai un izmantošanai konkrētās situācijās.

Normatīvie akti arī neparedz gadījumus, kad eAdrese ir obligāti jāizmanto, lai gan politikas plānošanas dokumentos saistībā ar eAdreses drošību tika akcentēta tās izmantošana saziņā, kas ietver ierobežotas pieejamības informāciju un personas datus. Šobrīd eAdrese nav integrēta konkrētos procesos, bet normatīvie akti vispārīgi paredz, ka eAdrese kļūst par primāru saziņas kanālu pēc tam, kad privātpersona to ir aktivizējusi.

Revīzijā veiktajā aptaujā konstatēts, ka salīdzinoši liels iestāžu skaits (22%) nesaskata ieguvumus no eAdreses. Arī mazais privātpersonu lietotāju skaits norāda uz to, ka eAdreses ziņojumu drošība saziņai ar valsti pati par sevi vien nenodrošina plašu interesi par eAdresi un brīvprātīgu tās lietošanas uzsākšanu bez papildu veicināšanas stratēģijas, sasaistes ar e-pakalpojumu rezultātu saņemšanu vai privātpersonu savstarpējas saziņas iespējas nodrošināšanas.

Ja VARAM aktīvi nerīkosies, lai nodrošinātu eAdreses pilnvērtīgu ieviešanu un attīstību, liela daļa elektroniskās saziņas turpinās paralēli pastāvēt citos komunikācijas kanālos, kas iestādēm un privātpersonām ir ierastāki, bet eAdrese netiks izmantota vai pastāvēs kā vēl viens alternatīvs elektroniskās saziņas rīks, nesasniedzot tās izveidošanas mērķi.

Nepieciešama stratēģija
eAdreses izmantošanas
veicināšanai

eAdreses ziņojumu piegāde un uzraudzība

Lai gan viena no eAdreses priekšrocībām ir garantēt sūtītājam, ka ziņojums tiks piegādāts, tas ne vienmēr tiek nodrošināts. Aptuveni 15 tūkstoši jeb 1% nosūtīto ziņojumu eAdreses risinājumā netiek piegādāti, adresāta sistēmas tehnisku darbību dēļ, laicīgi neizgūstot vai pat noraidot tam adresētu ziņojumu. Revīzijā konstatēti 19% ziņojumu arī portālā *Latvija.lv*, kas netiek atvērti un izlasīti. Tādējādi netiek izmantotas informācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas saņēmējam atgādināt par neatvērto ziņojumu, saglabājot papīra dokumentu piegādes pieeju. Visos šajos gadījumos ziņojums tiek uzskatīts par piegādātu un adresātam var iestāties no tā izrietošās juridiskās sekas, lai gan adresāts šos ziņojumus nav atvēris un izlasījis.

19% eAdreses ziņojumus
privātpersonas neizlasa.
Atgādināšanas
mehānisma nav

Veiksmīga ziņojumu piegāde eAdresē lielā mērā ir atkarīga, nevis no eAdreses risinājuma iebūvētām kontrolēm, bet gan no sūtītāja un adresāta vēlmes un spējas rūpīgi sekot līdzi savu lietvedības sistēmu uzstādījumiem un to izmaiņām. Ņemot vērā eAdreses tehniskajā risinājumā esošos ierobežojumus un iespējas pilnveidot automātiskās kontroles tipiskāko kļūdu novēršanai, ir nepieciešams pilnveidot eAdreses sistēmas ikdienas uzraudzību, analizējot un proaktīvi informējot iestādes par nepieciešamo rīcību un labo praksi, kā arī veikt izmaiņas normatīvajos aktos, paredzot iestāžu pienākumu un atbildību skaidru sadalījumu.

eAdrešu kataloga kvalitāte

eAdrešu katalogs ir eAdreses sastāvdaļa, kurā iekļauj informāciju par izveidotajām adresēm. eAdrešu kataloga pilnīgums un lietošanas ērtums ir būtiski priekšnoteikumi eAdreses izveidei un izmantošanai sarakstē. Revīzijā konstatēts, ka eAdrešu kataloga dati par iestādēm ir nekvalitatīvi un nepilnīgi, kā rezultātā ir apgrūtināta adresātu meklēšana, identificēšana un sarakstes organizēšana eAdreses vidē.

---

eAdrešu katalogs ir
nepilnīgs un nesniedz
kvalitatīvus datus

---

eAdrešu katalogs ir cieši saistīts ar UR administrēto Publisko personu un iestāžu sarakstu, kurā tiek ievietota informācija par iestādēm. Saraksta vešanā izvēlēta decentralizēta pieeja – UR tajā ievieto iestāžu sniegto informāciju bez tiesībām pārbaudīt iestāžu sniegtās informācijas pareizību un precizitāti, labot vai prasīt informācijas labošanu (piemēram, par kļūdaini norādītu iestādes veidu, nosaukumu, izveidošanas laiku). Tādējādi eAdreses kataloga veidošanai izmantotie saraksta dati ir nekvalitatīvi un rada neērtības eAdreses lietotājiem saziņā ar valsti. Publisko personu un iestāžu saraksta trūkumi arī neļauj pilnvērtīgi sasniegt saraksta izveides mērķi – nodrošināt sabiedrībai kvalitatīvu vienkopus informāciju par visām izveidotajām publiskajām personām un iestādēm.

Lai gan jau kopš eAdreses izveides brīža datu kvalitātes problēmas ir apzinātas un zināmas gan VARAM, gan UR, līdz šim īstenotās aktivitātes tās pilnībā nerisina un nenovērš, un pagaidām nav arī konkrēta rīcības plāna trūkumu novēršanai.

eAdreses izveide

eAdreses risinājuma izveidē ievērota valsts noteiktā stratēģija attiecībā uz resursu atkalizmantošanu – eAdreses risinājumu neveido no jauna, bet attīstot un papildinot esošos valsts koplietošanas risinājumus.

Izstrādātais eAdreses risinājums pamatā atbilst koncepcijā un normatīvajos aktos definētajam apjomam, tomēr vērojama arī atkāpšanās no dažām iecerēm. Piemēram, iestāžu darbiniekiem atļauta vienkāršāka piekļuve caur iestāžu lietvedības sistēmām, bet privātpersonas var piekļūt tikai ar eID karti, *eParakstsMobile* un *eParakstsKarte*. Vienkāršotā kārtība iestāžu piekļuvei eAdresei ir pretrunā ar eAdreses izveides pamatprincipu drošai fizisko personu datu aprītei elektroniskā vidē.

Lai gan eAdreses darbībā tiek apzinātas nepilnības un nepieciešamie uzlabojumi, izmaiņas eAdreses tehniskajā risinājumā tiek veiktas pirms attiecīgu grozījumu veikšanas normatīvajos aktos. Minētais liecina par sasteigtu un pienācīgi nesaskaņotu eAdreses procesu analīzi. Šāda rīcība arī var radīt dažādas interpretācijas par pareizu eAdreses darbības nodrošināšanu, kas var būt īpaši svarīgi drošas un garantētas piegādes apliecināšanā.

Saskaņā ar revidentu aplēsi eAdreses centrālā risinājuma izveide ir izmaksājusi aptuveni 3,62 miljonus *euro* (tai skaitā trīs miljoni *euro* ERAF līdzfinansējums), kas ir divas reizes vairāk nekā sākotnēji plānotie³ 1,55 miljoni *euro*. Savukārt kopējās eAdreses risinājuma izveides izmaksas varētu būt sasniegušas 6,94 miljonu *euro*, ietverot aplēsi par iestāžu lietvedības sistēmu integrācijas izmaksām (1,93 miljoni *euro*) un pirms tam jau izveidotās Dokumentu integrācijas vides izveides izmaksas (1,39 miljoni *euro*), uz kā pamata tika attīstīts eAdreses risinājums. Līdz šim nevienā no eAdreses ieviešanas progresa pārskatiem nav apkopotas kopējās izmaksas, lai varētu sekot līdzi izmaksu pieaugumam un lemt par turpmāko rīcību un atbilstošākajiem soļiem eAdreses attīstības nodrošināšanai. Tomēr informācija par kopējām risinājuma izmaksām un to detalizētu sadalījumu ir būtiska, lemjot par valsts līmeņa IKT attīstību.

eAdreses izveides plānošana

eAdreses koncepts kā e-pārvaldes sastāvdaļa ir attīstīts kopš 2009.gada. Sākotnēji bija iecere izveidot risinājumu privāto e-pastu reģistrēšanai, lai valstij visu privātpersonu e-pastu adreses būtu pieejamas vienuviet. Apzinoties riskus, ko valsts nevarētu pārvaldīt šāda risinājuma gadījumā (privāto e-pastu pakalpojumu drošība, pieejamība ilgtermiņā un garantētas piegādes nodrošināšana), pieeju mainīja, paredzot izveidot eAdresi. eAdreses mērķis bija radīt centralizētu mehānismu drošai un garantētai elektroniskai saziņai starp iestādēm un privātpersonām, sekmējot bezpapīra dokumentu aprītes ieviešanu.

Lai gan bija noteikti eAdreses izveides principi, mērķi un plānotie ieguvumi, nevienā eAdreses pārskatā nav apkopots un vērtēts, vai un kā tie ir īstenoti un sasniegti. Neveicot šādu izvērtējumu un neapzinot situāciju pēc eAdreses darbības uzsākšanas, eAdreses turpmāka mērķtiecīga attīstība ir apdraudēta.

Iespēja pārlicināties par eAdreses ieviešanas progresu ir ierobežota, jo valdībā noteiktā VARAM ikgadējā atskaitīšanās par eAdreses ieviešanas progresu ir notikusi tikai vienu reizi. VARAM nav ievērojusi paredzēto atskaitīšanās kārtību un pienākumu ziņot par progresu. Tas liedz lēmumu pieņēmējiem, valdībai un visiem iesaistītajiem saņemt informāciju par eAdreses izveides gaitu un identificētājām problēmām, kā arī šādā situācijā nav iespēju lemt par turpmāko rīcību, kas prasa pārnozaru iesaisti un uzdevumus ārpus VARAM resora.

eAdreses ieviešana netiek vadīta kā valsts līmeņa IKT projekts, kura sekmīgai īstenošanai nepieciešama visu iestāžu aktīva iesaiste, pēc iespējas plašāka privātpersonu iesaiste un eAdreses lietošana ikdienas saziņā, lai eAdrese varētu sasniegt mērķi nodrošināt vienotu elektroniskās saziņas kanālu starp valsti un privātpersonām, veidot efektīvāku un kvalitatīvāku valsts pārvaldi.

Būtiskākie priekšlikumi un ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, sniegts viens priekšlikums Ministru kabinetam un vienpadsmit ieteikumi VARAM eAdreses ieviešanas pilnveidošanai, izmantošanas veicināšanai un plānoto ieguvumu īstenošanai, lai nodrošinātu eAdreses izveides mērķu sasniegšanu.

Priekšlikums

Lai nodrošinātu kvalitatīvu un vienkopus informāciju par visām izveidotajām publiskajām personām, iestādēm un to eAdresēm, kā arī lai sekmētu privātpersonu motivāciju lietot eAdresi (kvalitāte un ērtums), aicinām Ministru kabinetu rast risinājumu Publisko personu un iestāžu saraksta datu kvalitātes uzlabošanai, nepieciešamības gadījumā lemjot par Uzņēmumu reģistra pilnvaru paplašināšanu saraksta vešanas jomā.

Ieteikumi

Lai sasniegtu eAdreses izveides mērķi, nodrošinātu mērķtiecīgu un kvalitatīvu eAdreses ieviešanu, sekmējot plašāku eAdreses lietošanu privātpersonu vidū, valsts un privātpersonu saziņā un iestāžu savstarpējā saziņā:

- regulāri analizēt un izvērtēt eAdreses ieviešanas gaitu un izmantošanu valsts saziņā ar privātpersonām, izvirzīt jaunus uzdevumus eAdreses pilnvērtīgai ieviešanai un attīstībai, kā arī sagatavot attiecīgus izvērtējuma ziņojumus;
- nodrošināt nepieciešamo izmaiņu veikšanu eAdreses darbību regulējošos normatīvajos aktos, kā arī definēt skaidru pienākumu un atbildību sadalījumu attiecībā uz eAdreses piekļuves risinājumu portālā *Pārvaldība.lv*;
- salāgot elektroniskās identifikācijas līdzekļu prasības dažādām eAdreses lietotāju grupām un piekļuves risinājumiem;
- izvērtēt nepiegādāto eAdreses ziņojumu uzraudzības un preventīvo kontroļu pilnveides iespējas, kā arī regulāri apkopot labo praksi un tipiskākās kļūdas eAdreses lietošanā, piedāvāt iespējamus risinājumus un par to informēt iestādes;
- izvērtēt esošo situāciju un izstrādāt risinājumus, lai samazinātu eAdresē neatvērto ziņojumu skaitu;
- nodrošināt regulāru eAdreses lietotāju datu analīzi, vērtējot nelietošanas iemeslus un meklējot risinājumus katras specifiskās lietotāju grupas atbalstam eAdreses izmantošanā, kā arī izstrādāt mērķtiecīgu, uz attiecīgo lietotāju grupu orientētu informēšanas plānu, lai veicinātu jaunu lietotāju piesaisti.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- eAdreses būtības īss raksturojums;
- revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalot tos četrās būtiskās nodaļās. Katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izsecinot būtiskāko un tālāk nodaļā pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- revidējamās vienības iesniegtais viedoklis par veikto revīziju;
- revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes (mērķis, juridiskais pamatojums, atbildība, apjoms, ierobežojumi).

Ziņojuma pirmajā nodaļā vērtēta eAdreses izveides plānošana, risinājumam izvirzītie mērķi un darbības principi, ieviešanas termiņi un sasniedzamie rezultāti, kā arī to izpildes uzraudzības nodrošināšana.

Ziņojuma otrajā nodaļā apskatīta eAdreses risinājuma izveides gaita, tajā ietvertie dažādie koplietošanas risinājumi (kopējais apjoms), kā arī apkopotas izveides izmaksas VRAA un aplēstas iespējamās ieviešanas izmaksas citās iestādēs. Tāpat vērtēta garantētas piegādes, drošības, veiktspējas un lietotāju vajadzību nodrošināšana eAdreses izveidē.

Ziņojuma trešajā nodaļā apkopoti dati par eAdreses izmantošanu, apzinot lietotāju loku un nosūtīto ziņojumu daudzumu. Apzinātas arī VARAM veiktās aktivitātes eAdreses izmantošanas veicināšanai.

Ziņojuma ceturtajā nodaļā skaidroti eAdreses risinājuma ieguvumi un sasniegtie finanšu ietaupījumi, kā arī nākotnē negūtie ieņēmumi lēnas eAdreses risinājuma ieviešanas dēļ.

Kas ir eAdrese, un ko tā nodrošina?

Oficiālā elektroniskā adrese jeb eAdrese ir saziņas platforma⁴, kas privātpersonām rada iespēju veikt drošu, ērtu un garantētu oficiālu elektronisku saziņu ar valsts un pašvaldību iestādēm (turpmāk – iestādes) vienuviet neatkarīgi no atrašanās vietas. Šo vienoto saziņas platformu var pielīdzināt⁵ internetbankai – tā ir slēgta vide, kurā ikvienam eAdreses lietotājam ir savs drošs, unikāls konts. eAdreses priekšrocība ir drošība, jo slēgtas vides risinājums ļauj to izmantot personas datus, komercnoslēpumu un citus sensitīvus datus saturošas informācijas apmaiņai, ko nav vēlams sūtīt vienkāršā e-pastā. Tā kā šī ir slēgta vide, ziņojumu apmaiņa notiek tikai eAdreses ietvaros un no tās vai uz to nevar nosūtīt ziņojumus no parasta, ikdienā izmantojamā e-pasta. eAdreses mērķis nav aizstāt privātos e-pastus, jo tā paredzēta pamatā saziņai starp valsti un privātpersonām – pašlaik ar eAdresi nav iespējams sazināties privātpersonu vidū.

Līdz ar eAdreses aktivizēšanu privātpersona dara zināmu valstij⁶, ka turpmāk tā informāciju vēlas saņemt tikai elektroniski (neatkarīgi no tā, kādā veidā persona iepriekš ir iniciējusi saziņu ar iestādi). Piemēram, ja fiziska persona līdz šim vēstules, lēmumus un paziņojumus (piemēram, informācija par vēlēšanu iecirkni vai nekustamā īpašuma nodokļa paziņojums) saņēma uz deklarētās dzīvesvietas adresi pa pastu, tad, aktivizējot e-adresi, turpmāk informācija tiks sūtīta tikai elektroniski uz eAdresi.

Katras personas eAdreses konta pieraksts (adrese) sastāv no unikālas ciparu un/vai burtu kombinācijas (personas kods – iedzīvotājiem un reģistrācijas numurs – iestādēm un juridiskām personām). eAdresi nevar definēt persona patstāvīgi, tā veidojas automātiski. Nosūtot ziņojumu, iestādes adreses pieraksts nav jāzina – adresāts tiek noteikts no adrešu kataloga, izvēloties iestādi pēc nosaukuma. Sarakste notiek ar iestādi vai atsevišķu tās struktūrvienību, tāpēc eAdrese nav izmantojama saziņai ar konkrētiem iestādes darbiniekiem. Iestādes privātpersonu identificēs pēc personas koda vai reģistrācijas numura.

Kopš 2018.gada jūnija obligāta eAdreses lietošana ir noteikta iestādēm un eAdresi lieto 3349 iestādes. Privātpersonām eAdreses lietošana ir brīvprātīga, un pašlaik to izmanto 11 443 fiziskas personas un 1888 reģistros reģistrēti tiesību subjekti (turpmāk – juridiskas personas).

Privātpersonas eAdresi var izveidot portālā *Latvija.lv* ar tam paredzēta e-pakalpojuma starpniecību. Privātpersonas portālā *Latvija.lv* esošajā klienta darba vietā (e-kontā) var rakstīt ziņojumus un piekļūt saņemtajiem ziņojumiem, kā arī deaktivizēt eAdreses kontu. Juridiskās personas papildus var veikt arī savas lietvedības sistēmas integrāciju ar eAdreses sistēmu, lai ziņojumu saņemšanu un rakstīšanu automātiski nodrošinātu savā lietvedības sistēmā. Savukārt iestādes, kurām eAdrese tiek izveidota automātiski, tajā esošajiem ziņojumiem var piekļūt portālā *Pārvaldība.lv* (slēdzot līgumu par šī risinājuma izmantošanu) vai arī savu ikdienā izmantojamo lietvedības sistēmu integrējot ar eAdresi.

eAdreses izveidošana un lietošana ir bez maksas, tomēr privātpersonām tās izveidei un lietošanai ir nepieciešami kvalificēti personas elektroniskās identifikācijas līdzekļi⁷ – eID karte ar aktivizētu elektronisko parakstu vai *eParakstsMobile* lietotne. eAdreses izmantošana nemaina paša dokumenta noformēšanas prasības. Ja konkrētā gadījumā ir nepieciešams dokuments ar parakstu, tad, arī izmantojot eAdresi, ir jāveic dokumenta elektroniska parakstīšana. eAdrese ir tikai saziņas veids un informācijas apmaiņas kanāls.

Latvija ar eAdreses sistēmas izveidi nav unikāla, līdzīgi risinājumi tiek veidoti un darbojas arī citās valstīs, piemēram, Somijā, Dānijā, Norvēģijā, Austrijā, Čehijā, Itālijā u.c. valstīs.

1. Vai ir noteikti eAdreses izveides mērķi un sasniedzamie rezultāti?

ES politikas plānošanas dokumentos elektroniski reģistrēta piegādes pakalpojuma, kam atbilst arī Latvijas eAdreses risinājums, attīstība ir noteikta kā būtisks e-pārvaldes veicināšanas priekšnoteikums līdzās eID kartei un e-parakstam.

Līdz eAdreses izveidei iestādes elektroniskā saziņā ar privātpersonām izmantoja e-pastus, kas galvenokārt balstījās personu iniciatīvā saņemt informāciju to norādītajā e-pastā. Katra iestāde attīstīja savu pieeju pārejai uz plašāku elektronisko dokumentu apriti, pilnveidojot lietvedības sistēmas, klientu uzskaites sistēmas un e-pakalpojumus, bet saziņu apgrūtināja tas, ka vienkopus nebija pieejams privātpersonu elektronisko adrešu reģistrs. Apzinoties elektronisko dokumentu aprites nozīmību e-pārvaldes attīstībā un saziņas vienkāršošanā, sākotnēji⁸ bija paredzēts izveidot risinājumu privāto e-pastu adrešu reģistrēšanai. Šo ieceri neīstenoja, jo iezīmējās vairākas problēmas, ko valsts nevarēja ietekmēt, – privāto e-pastu pakalpojumu drošība un ar to saistītie riski personas datu nosūtīšanai, garantētai sūtījumu piegādei un e-pastu pieejamībai ilgtermiņā.

Novēršot apzinātās privātā e-pasta drošības problēmas, jauna pieeja tika apstiprināta eAdreses koncepcijā⁹, kurā izvirzīja mērķi – izveidot centralizētu risinājumu drošai un garantētai elektroniskai saziņai starp iestādēm un privātpersonām, sekmējot valdības plānus bezpapīra dokumentu aprites ieviešanai. Sākotnēji eAdreses risinājumu paredzēja ieviest līdz 2017.gadam, vēlāk termiņu pagarināja līdz 2018.gada jūnijam, šobrīd ieviešana ir paredzēta līdz 2023.gadam, organizējot pakāpenisku eAdreses ieviešanu obligātai lietošanai noteiktās lietotāju grupās. Par eAdreses koncepcijas īstenošanu atbildīga ir VARAM, par eAdreses risinājuma tehnisko nodrošināšanu – VRAA un Ventspils digitālais centrs, bet iestādes un privātpersonas atbild par risinājuma atbilstošu lietošanu.

Jaunajam risinājumam jābūt līdzvērtīgam¹⁰ papīra formāta saziņai uz personas deklarēto dzīvesvietas adresi, nodrošinot elektroniskajā saziņā vairāku pamatprincipu ievērošanu – adresāta un sūtītāja identificēšanu, garantētu sūtījuma piegādi, datu aizsardzību un drošību, ērtu, bezmaksas lietošanu u.c.

Lai gan eAdreses mērķis ir skaidri definēts, nav noteikti sasniedzamie rezultātīvie rādītāji. eAdreses koncepcijā¹¹ definēti veicamie uzdevumi (izveidot tehnisko risinājumu un izstrādāt normatīvos aktus), no kuriem iespējams identificēt plānotos eAdreses izveides tiešos rezultātus. Taču nav noteikti rādītāji, kas ļautu pārlicināties par eAdreses pozitīvo

ietekmi uz bezpapīra dokumentu apriti, iedzīvotāju ieguvumiem un resursu ietaupījumu iestādēs.

Nenoteiktie sasniedzamie rādītāji, izmaiņas eAdreses risinājumā un ieviešanas termiņos ir saistītas ar nepilnībām eAdreses politikas plānošanā un tās īstenošanas uzraudzībā. eAdreses plānošanas dokumenti ir pārāk vispārīgi, jau sākotnēji nav bijusi paredzēta veicamo uzdevumu sasaiste ar finansējumu, veicamie uzdevumi ir izklaidēti starp vairākiem plānošanas dokumentiem.

Pretēji valdībā lemtajam¹² par ikgadēju eAdreses ieviešanas progressa atskaiti kopš 2016.gada VARAM atskaiti sniegusi tikai vienu reizi. Tāpat nav sagatavoti visi valdības noteiktie informatīvie ziņojumi vai to virzība ir apstājusies saskaņošanas laikā. Līdz ar to ir sarežģīti sekot līdzi eAdreses izveides un ieviešanas gaitai, un valdībai ir ierobežotas iespējas lemt par turpmāko eAdreses attīstību, trūkumu novēršanu, risinājumu un uzdevumu noteikšanu starpnozaru līmenī.

---

eAdreses koncepts politikas plānošanas dokumentos

eAdresei līdzīgu risinājumu izveide ir aktuāla visā Eiropā kopš 2014.gada, kad ES definēja¹³ jēdzienu “elektroniski reģistrēts piegādes pakalpojums”. Tas ir pakalpojums, kuru izmantojot, ar elektroniskiem līdzekļiem tiek nosūtīti dati starp trešajām personām, sniedzot apliecinājumu par nosūtīto datu apstrādi, tostarp pierādījumu par datu nosūtīšanu un saņemšanu, kā arī nodrošinot nosūtīto datu aizsardzību pret pazušanu, zādzību vai jebkādu neatļautu sagrozīšanu. Elektroniski reģistrēta piegādes pakalpojuma nodrošināšanai Latvijā tika uzsākta eAdreses plānošana.

Eiropas Komisijas 2015.gadā izstrādātā “Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai”¹⁴ skaidro ieguvumus no tiešsaistes pakalpojumu, tostarp no elektroniski reģistrētu piegādes pakalpojumu, ieviešanas, uzsverot to nozīmību izmaksu, efektivitātes un kvalitātes paaugstināšanā, tāpēc ES atbalsta elektronisko dokumentu izmantošanu nolūkā samazināt privātpersonu izmaksas, administratīvo slogu un atvieglot saziņu.

Šo ieguvumu sasniegšanai Eiropas Komisija 2016.gadā izstrādāja ES e-pārvaldes rīcības plānu 2016. – 2020.gadam un paredzēja, ka dalībvalstīm jābūt gatavām izmantot dažādus tehniskos risinājumus, tostarp eID karti, e-parakstu, elektronisko piegādi un e-rēķinu. Šāda digitālā vide paver iespējas atvieglot privātpersonu saskarsmi ar iestādēm.

eAdreses koncepts Latvijas politikas plānošanas dokumentos ir iezīmēts kopš 2011.gada. eAdreses izveidi paredz vairāki attīstības plānošanas dokumenti:

- valdības rīcības plāni¹⁵ 2011. un 2012.gadā paredzēja izveidot vidi elektroniskās deklarētās adreses funkcionalitātes nodrošināšanai (analogi deklarētajai dzīvesvietas adresei), lai iedzīvotājiem nodrošinātu drošu, garantētu apmaiņu ar elektroniskajiem dokumentiem komunikācijā ar valsti un pašvaldībām;

- Elektroniskās pārvaldes attīstības plāns 2011.–2013.gadam¹⁶ paredzēja PMLP līdz 2013.gada beigām izstrādāt personas deklarētās elektroniskās adreses tiesisko regulējumu, un noteica VRAA izstrādāt tehnoloģisko risinājumu elektroniskās adreses reģistrēšanai, taču plānā nebija paredzēti konkrēti uzdevumi un finansējums, kā arī nebija noteikti sasniedzamie rādītāji, ieviešot personas deklarēto elektronisko adresi.
Plāna izpildes pārskatā netika ietverta informācija par to, kāpēc risinājumu un tiesisko regulējumu tomēr neizveidoja;
- Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam¹⁷ ietvēra eAdreses risināmo problēmu aprakstu un noteica galveno attīstības ideju, t.i., centralizēta risinājuma izveidi un pārējo IS pielāgošanu šim risinājumam. Tomēr arī šajā attīstības plānošanas dokumentā nebija noteikti konkrēti veicamie pasākumi un to termiņi, ar eAdreses ieviešanu sasniedzamie rezultatīvie rādītāji, atbildīgās iestādes un finansējums.
Pamatnostādņu starposma novērtējuma pārskati nesniedza informāciju par eAdreses ieviešanas progresu – 2017.gada pārskatā atkārtoti uzsvērtas risināmās problēmas un izklāstīta attīstības iecere; 2019.gada pārskats ietvēra vispārīgu informāciju par eAdreses darbības uzsākšanu, nesniedzot detalizētāku izvērtējumu par eAdreses ieviešanas gaitu un izaicinājumiem;
- 2014.gadā apstiprinātā eAdreses koncepcija¹⁸ paredzēja atteikšanos no personisko e-pastu deklarēšanas un jauna, slēgta risinājuma izveidi (atbilst elektroniski reģistrētu piegādes pakalpojumu definētajiem principiem), kā arī paredzēja garākus eAdreses izstrādes un ieviešanas termiņus – no plānotā 2013.gada pagarinot līdz 2018.gadam. Koncepcija paredzēja arī vairākas turpmākajos gados veicamās darbības (dažādu normatīvo aktu izstrādi, tehniskā risinājuma izveidi, atbildīgos par uzdevumu izpildi), bet neparedzēja skaidrus sasniedzamos rezultātīvos rādītājus un to uzraudzības mehānismu;
- eAdrese kā droša elektroniskās piegādes platforma 2015.gadā ir iekļauta arī valsts konceptuālajā mērķarhitektūrā kā viena no centralizēti nodrošinātām valsts koplietošanas platformām un risinājumiem¹⁹. Kā ilgtermiņa vīzijas risinājums ir paredzēts visus pakalpojumu rezultātus primāri piegādāt elektroniskā formā uz personu e-kontiem (plašāks eAdreses jēdziens), izņēmuma gadījumiem atstājot arī citus paralēlos piegādes kanālus (pakalpojumu daudzkanālu piegādes risinājums). Minētie mērķi ir izteikti IKT attīstībā vispārīgi piemērojamu principu veidā bez konkrētām tālāk veicamām darbībām, termiņiem un sasniedzamajiem rādītājiem;
- valdības rīcības plānos²⁰ 2015.gadā un 2016.gadā bija paredzēts līdz 2018.gada oktobrim ieviest eAdreses risinājumu un panākt 90% bezpapīra dokumentu apriti, kā arī sasniegt vienu miljonu eAdresē nosūtīto dokumentu apjomu. Izpildes pārskatā nebija sniegts vērtējums par eAdreses ieviešanas progresu un panākto ietekmi uz bezpapīra dokumentu apriti. 2019.gadā apstiprinātais valdības rīcības plāns²¹ paredzēja eAdreses attīstības turpināšanu un lietotāju loka paplašināšanu ar vismaz trim jaunām grupām vai sfērām līdz 2020.gada maijam.

No 2017.gada VARAM ir atbildīgā institūcija par eAdreses koncepcijas īstenošanu²². Tas sakrīt ar laika periodu, kad uzsāka eAdreses izveides darbus. VARAM pakļautībā esošā iestāde VRAA nodrošina eAdreses uzturēšanu, attīstību un pieejamību un ir eAdreses sistēmas pārzinis²³. Līdz 2017.gadam par koncepcijas īstenošanu atbildīga bija Iekšlietu ministrija.

Gan minētajos eAdreses plānošanas dokumentos, gan normatīvajos aktos paredzētie uzdevumi eAdreses izveidei un ieviešanai galvenokārt ir saistīti ar normatīvo aktu izstrādi un informatīvo ziņojumu sagatavošanu. Līdz ar to kopumā var secināt, ka attīstības plānošanas dokumenti attiecībā uz eAdreses

izveidi ir nepilnīgi, jo neietver konkrētus uzdevumus un pasākumu plānu eAdreses risinājuma izstrādei, integrēšanai, ieviešanai un apmācībām, neizvirza rezultatīvos rādītājus, kas ļautu novērtēt eAdreses mērķu sasniegšanu, finansējuma sasaisti, īstenošanas novērtēšanu u.c. normatīvo aktu prasības²⁴ un labās prakses ieteikumus²⁵, kā arī nenosaka uzraudzības mehānismu.

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķi eAdreses plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos paredzētie uzdevumi ir īstenoti ar nokavēšanos vai to īstenošana atcelta, un tas tiešā veidā negatīvi ietekmē kopējo eAdreses attīstību, ieviešanu un darbību (detalizētu doto uzdevumu un to izpildes apkopojumu skatīt pielikumā).

eAdreses mērķis, risināmās problēmas un tai izvirzītie darbības principi

No eAdreses koncepcijas²⁶ mērķa par moderna un optimāla risinājuma izveidi iestāžu saziņai ar privātpersonām un daudzpusīgu iestāžu pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu izriet eAdreses likuma un attiecīgi arī eAdreses risinājuma mērķis²⁷ nodrošināt drošu, efektīvu un kvalitatīvu elektronisko saziņu un elektronisko dokumentu apriti starp iestādēm un privātpersonām.

eAdreses koncepcijā bija paredzēts²⁸, ka eAdreses ieviešana atrisinātu vairākus tobrīd pastāvošos šķēršļus elektronisko dokumentu aprītē:

- iestādēm nav pieejamas oficiālas privātpersonu adreses elektroniskajā vidē (ja vien iepriekš ar konkrēto privātpersonu iestāde nav vienojusies par tādas reģistrēšanu un izmantošanu), līdz ar to nevar tikt iniciēta elektronisko dokumentu nosūtīšana no iestāžu puses;
- privātpersonām nosūtāmie dokumenti lielākoties satur ierobežotas pieejamības informāciju, t.sk. fizisko personu datus, līdz ar to nav pieļaujama to sūtīšana pa e-pastu nešifrētā veidā, bet šifrēšana vairumam privātpersonu nav pieejama sarežģītības dēļ. Rezultātā lielu daļu pakalpojumu nav iespējams saņemt elektroniski;
- vispārējās datu drošības elektroniskajā vidē izaicinājumi;
- e-pasts nenodrošina garantētu dokumentu piegādi, jo adresāta e-pasta servera darbības traucējumu vai drošības uzstādījumu dēļ sūtītais e-pasts var netikt piegādāts;
- privātpersonām nav nodrošināta ērta un droša saņemto un nosūtīto dokumentu uzglabāšanas iespēja (e-pasta pakalpojumu sniedzējs var pārtraukt darboties, var tikt aizmirsta piekļuves parole utt.).

Lai risinātu identificētās problēmas, eAdreses risinājuma izveidei un darbībai tika izvirzīti²⁹ šādi pamatprincipi:

- skaidra sūtītāja un adresāta identitāte;
- garantēta sūtījumu piegāde;
- darba vietā dokumentu nemainība;
- pilnvērtīga datu aizsardzība;
- dokumentu glabāšana un pieejamība darba vietā noteiktu laiku;
- eAdrese netiek noteikta kā vienīgais saziņas veids;
- obligāta lietošana noteiktās situācijās un lietotāju grupās;
- risinājuma ilgtspējība un mūsdienīgums;
- risinājums ir ērts, saprotams un bez maksas;
- iespēja risinājumu integrēt ar lietvedības sistēmām, automatizējot dokumentu apstrādi;
- risinājuma lietošana ir ekonomiski izdevīga, nodrošina resursu ekonomiju;

- risinājums primāri paredzēts saziņai starp valsti un privātpersonām, to iespējams izmantot arī saziņai starp privātpersonām;
- risinājums paplašina pakalpojumu pieejamību, vienlaicīgi samazinot to sniegšanas izmaksas un uzlabojot kvalitāti.

eAdreses izveides un ieviešanas plānošana, īstenošanas uzraudzība

VARAM un VRAA gada darba plānos eAdreses aktivitātes ietvertas, sākot ar 2016.gadu, kad tika sagatavota dokumentācija ERAF līdzfinansējuma piesaistei, veikta izstrādes uzdevumu un tehnisko specifikāciju definēšana, kā arī eAdreses MK noteikumu izstrāde. eAdreses izveide ietverta VARAM³⁰ un VRAA³¹ darbības stratēģijā 2017.–2019.gadam, paredzot attīstīt iedzīvotāju e-kontus par eAdreses kontiem un ieviest eAdresi lietošanā no 2018.gada 1.jūnija, kā arī sasniedzot noteiktu eAdreses risinājumā nosūtīto ziņojumu skaitu – 2018.gadā 1 miljonu un 2019.gadā 1,2 miljonus nosūtīto ziņojumu.

Turpmākajos gados VARAM un VRAA gada darba plānos ietverti uzdevumi, kas saistīti ar mācību organizēšanu iestādēs, koordinētu iestāžu pieslēgšanu eAdresei, eAdreses lietošanas vadlīniju izstrādi, normatīvo aktu grozījumu un informatīvo ziņojumu sagatavošanu, eAdreses ieviešanas veicināšanas kampaņu īstenošanu u.c. Rakstiskus pārskatus par šo darba plānos ietverto uzdevumu izpildi ir sagatavojusi tikai VRAA. Tajos³² norādīts, ka kopumā eAdreses ieviešana norit atbilstoši projektos paredzētajam, tomēr normatīvo aktu izmaiņas par pakāpenisku lietošanas uzsākšanu neļaus sasniegt izvirzītos rezultātīvos rādītājus.

Izskatot pirmo VARAM sagatavoto informatīvo ziņojumu par iestāžu gatavību eAdreses ieviešanai³³, MK 2016.gadā uzdeva³⁴ VARAM ne retāk kā reizi gadā informēt Informācijas sabiedrības padomi par eAdreses ieviešanas gaitu. Informācijas sabiedrības padome ir MK izveidota konsultatīva institūcija, ko vada Ministru prezidents, informācijas sabiedrības veidošanas sekmēšanai, tostarp pārraugot un koordinējot ar to saistītos valsts nozīmes projektus un sniedzot priekšlikumus par vienotiem risinājumiem IKT izmantošanā iestāžu efektivitātes celšanai un citās sabiedrībai nozīmīgās jomās³⁵.

Šī uzdevuma ietvaros VARAM līdz 2020.gadam sagatavoja un Informācijas sabiedrības padome izskatīja tikai vienu (2017.gadā) informatīvo pārskatu (prezentāciju). Kā skaidro³⁶ VARAM:

Nemot vērā Informācijas sabiedrības padomes sastāvu, VARAM uzskatīja, ka pēc būtības nav nepieciešams papildus informēt Informācijas sabiedrības padomi, jo ar e-adresi saistīti jautājumi ir regulāri skatīti gan valdībā, gan Valsts sekretāru sanāsmēs, un to izskatīšanā iesaistītas arī organizācijas, kas darbojas Informācijas sabiedrības padomē. Piemēram, trīs likumprojekti “Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā” (visi skatīti MK 2018. un 2019.gadā), kā arī informatīvais ziņojums “Par oficiālās elektroniskās adreses pilotdarbināšanas ieviešanu” (skatīts VSS 2018.gadā).

VARAM arī norāda, ka ir sniedzis atskaites³⁷ par eAdreses izveidei piešķirtā ERAF finansējuma izlietojumu.

Revidentu ieskatā, minēto normatīvo aktu grozījumu projektu, informatīvo ziņojumu sagatavošana un atskaišu sniegšana par ERAF finansējuma izlietojumu neizstāj un neatceļ valdības doto uzdevumu VARAM ne retāk kā reizi gadā informēt Informācijas sabiedrības padomi par eAdreses ieviešanas gaitu.

Turklāt divi VARAM 2018.gadā izstrādātie informatīvie ziņojumi³⁸ par eAdreses ieviešanu skatīti tikai Valsts sekretāru sanāksmē un nav skatīti valdībā.

MK ir VARAM arī uzdevis³⁹ 10 mēnešu laikā pēc eAdreses ieviešanas sagatavot eAdreses risinājuma pirmās kārtas darbības un turpmākās attīstības iespēju izvērtējumu. Arī šo izvērtējumu VARAM līdz 2020.gada novembrim nav sagatavojusi un iesniegusi MK, lai gan ir pagājuši 30 mēneši kopš eAdreses darbības uzsākšanas 2018.gada jūnijā vai 23 mēneši kopš 2019.gada janvāra, kad eAdreses risinājuma varēja sākt lietot visas paredzētās lietotāju grupas, t.sk. privātpersonas. Tāpat arī VARAM nav izpildījis citus MK dotos⁴⁰ uzdevumus (skatīt pielikumā).

Tādējādi valdība un iestādes ārpus VARAM un VRAA nav pietiekami informētas par eAdreses ieviešanas gaitu un problēmām, kā rezultātā ir ierobežotas iespējas iesaistīties šā pārnozaru jautājuma risināšanā un dot pienesumu eAdreses attīstībā.

eAdreses ieviešana netiek vadīta kā valsts līmeņa IKT projekts, kura sekmīgai īstenošanai nepieciešama visu iestāžu aktīva iesaiste, pēc iespējas plašāka privātpersonu iesaiste un eAdreses lietošana ikdienas saziņā, lai eAdrese varētu sasniegt mērķi nodrošināt vienotu elektroniskās saziņas kanālu starp valsti un privātpersonām. eAdreses risinājuma izveide un lietošanas uzsākšanas datums pats par sevi nevar nodrošināt plašu eAdreses lietošanu, samazinot papīra dokumentu aprites un dažādu elektroniskās saziņas kanālu uzturēšanas izmaksas, padarot valsts pārvaldi ērtāku un pieejamāku iedzīvotājiem.

Ieteikumi

VARAM izveidot mehānismu, kurš nodrošina eAdreses ieviešanas gaitas uzraudzību, tostarp, vērtējot sasniegtos rezultātus un nepieciešamības gadījumā izvirzot jaunus uzdevumus eAdreses pilnvērtīgai ieviešanai, kā arī regulāri sagatavot attiecīgus izvērtējuma ziņojumus.

Pamatojoties uz veiktajiem izvērtējumiem, VARAM izstrādāt pasākumu plānu tālākai eAdreses attīstībai, kas vērsts uz eAdresei izvirzīto mērķu un rezultātu sasniegšanu.

2. Vai eAdrese ir izveidota atbilstoši plānotajam?

2.1. Vai ir izstrādāta un ieviesta plānotā eAdreses funkcionalitāte?

---

eAdreses risinājums pamatā atbilst politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos definētajam apjomam, tomēr vērojama arī atkāpšanās no atsevišķām iecerēm.

Viena no būtiskākajām izmaiņām ir saistīta ar portāla izveidi bezmaksas piekļuves nodrošināšanai iestādēm, kuras neplānoja savu lietvedības sistēmu integrēšanu. Sākotnēji bija plānots, ka portālu izveidos eAdreses pārzinis un turētājs – VRAA. Tomēr vēlāk portāla izveide un darbības nodrošināšana tika nodota Ventspils Digitālajam centram, kas izveidoja portālu *Pārvaldība.lv*. Ņemot vērā, ka tas nebija laicīgi plānots, 2018.gada jūnijā, kad normatīvie akti⁴¹ daļai iestāžu noteica obligātu eAdreses izmantošanu, iestādēm bija nodrošināta nepieciešamā pamata funkcionalitāte, bet uzlabojumu veikšana portāla veikspējā un lietošanas ērtumā turpinājās līdz 2018.gada oktobrim. Līdz šim brīdim arī nav rakstveidā formulēts pienākumu un atbildības deleģējums Ventspils Digitālajam centram saistībā ar portāla *Pārvaldība.lv* un ar to nodrošinātās piekļuves eAdresei uzturēšanu.

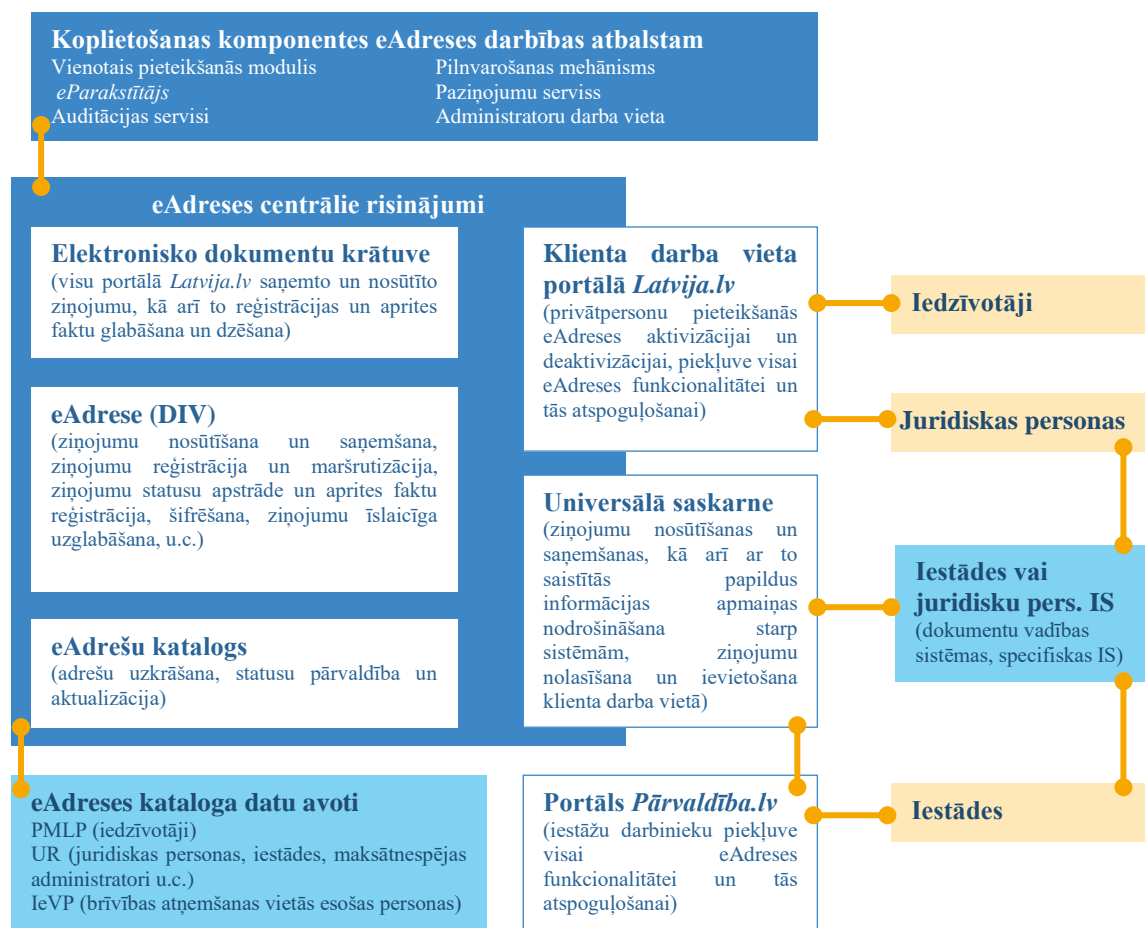
Arī eAdreses lietošanas piekļuves veidu izvēlē vērojamas atkāpes no plānotā – lietotāji eAdreses kontam piekļūst tikai ar kvalificētiem elektroniskās identifikācijas līdzekļiem (eID karte, *eParakstsMobile* un *eParakstsKarte*). Šāda prasība ir saglabāta tikai privātpersonām, bet iestāžu darbiniekiem, kas piekļuvei izmanto *Pārvaldība.lv* vai eAdresē integrētās lietvedības sistēmas, pieļauta vienkāršāka, bet nedrošāka piekļuve – ar lietotājvārdu un paroli. Vienkāršotā kārtība iestāžu piekļuvei eAdresei ir pretrunā ar eAdreses izveides pamatprincipu drošai fizisko personu datu aprietei elektroniskā vidē.

Pozitīvi vērtējams, ka eAdreses darbībā tiek apzināti nepieciešamie uzlabojumi un eAdrese tiek pilnveidota. Tomēr izmaiņas tehniskajā risinājumā tiek veiktas pirms attiecīgu grozījumu veikšanas normatīvajos aktos, kā rezultātā eAdreses risinājums nedarbojas atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajiem principiem. Piemēram, tiek veikta normatīvajos aktos neparedzēta eAdrešu kontu deaktivizēšana⁴², MK noteikumi paredz atšķirīgus datu devējus⁴³ adresātu izveidei, nav nodrošināta piekļuve eAdreses kontu tiesību un saistību pārņēmējiem⁴⁴ u.c. Minētais liecina par sasteigtu, pienācīgi neizvērtētu un starp iestādēm nepietiekami saskaņotu eAdreses procesu analīzi un eAdreses normatīvo aktu izstrādi.

---

eAdreses komponentes

eAdreses tehniskā risinājuma izveide tika uzticēta VRAA, kas kā eAdreses risinājuma pārzinis atbild par risinājuma pieejamību, uzturēšanu un attīstību⁴⁵. eAdreses likums nosaka⁴⁶, ka eAdreses sistēma ir droša un uzticama elektroniskās saziņas un elektronisko dokumentu aprites vide. eAdreses risinājums iekšēji sastāv no vairākām komponentēm (adrešu katalogs, lietotāju konti, pati sistēma) un ārējiem atbalsta un piekļuves risinājumiem (skatīt 1.attēlu).

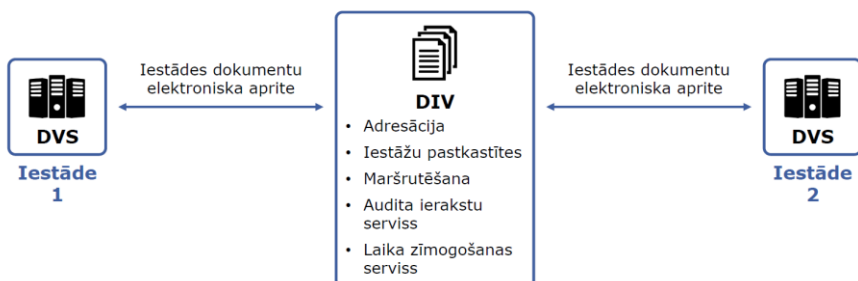

1.attēls. eAdreses risinājuma vispārīga uzbūve

eAdresi izveidoja uz VRAA izstrādātās Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides jeb Dokumentu integrācijas vides (turpmāk – DIV) bāzes, to papildinot ar jaunu funkcionalitāti, kas izriet no eAdresei noteiktajiem mērķiem un darbības principiem, un ieviešot jaunu lietotāju loku (privātpersonas), plašāku adrešu katalogu, atšķirīgu piekļuves mehānismu, ziņojumu centralizētu uzglabāšanu u.c.

DIV izstrādāja laikposmā no 2009.gada līdz 2013.gadam, un DIV bija pirmais mēģinājums ar centralizētu risinājuma palīdzību sakārtot un attīstīt elektronisko saziņu iestādēs. DIV mērķis⁴⁷ bija nodrošināt vidi, kurā iestāžu darbinieki, privātpersonas var drošā veidā apmainīties ar elektroniskiem dokumentiem (t.sk. nodrošinot garantētu piegādi, ziņojumu importēšanu lietvedības sistēmās,

aizsardzību pret ziņojumu neautorizētu modificēšanu, drošu sūtītāju un saņēmēju identificēšanu, ziņojumu uzglabāšanu, informatīvo paziņojumu nosūtīšanu, darbību izsekošanu – skatīt 2.attēlu).

2.attēls. DIV darbības principi

Kopš 2012.gada⁴⁸ DIV izmantošana iestādēm bija brīvprātīga. Vēlāk valdība pieņēma lēmumu⁴⁹ par tās visaptverošu ieviešanu tiešās pārvaldes iestādēs līdz 2017.gada septembrim. Lēmums bija pamatots ar līdzšinējo projekta dalībnieku pozitīvo pieredzi (ātrāka, efektīvāka un drošāka dokumentu pārvaldība), kā arī ar iespēju sekmēt valdības plānu īstenošanu attiecībā uz 90% bezpapīra dokumentu apriti un sekmēt jau tobrīd plānoto eAdreses ieviešanu un izmantošanu.

2015.gada septembrī DIV lietoja 47 iestādes⁵⁰, savukārt 2017.gada novembrī – 98 iestādes. Tādējādi MK noteiktajā apjomā netika nodrošināta paredzētā DIV lietošana elektronisko dokumentu aprītē starp tiešās pārvaldes iestādēm.

Informējot valdību par DIV ieviešanas gaitu, VARAM informatīvie ziņojumi neietvēra detalizētu izvērtējumu, kāpēc plānotie rezultāti netika sasniegti un kāpēc risinājumu nesāka lietot visas tiešās pārvaldes iestādes, kā arī kāpēc netika rasta iespēja tai pievienot arī privātpersonas.

Iestāžu piekļuves portāls eAdresei

eAdreses risinājuma izstrādes laikā tika mainīta atbildība par iestāžu bezmaksas piekļuves eAdresei portāla izstrādi. Sākotnēji DIV koncepcijā⁵¹ (2009.gads), eAdreses koncepcijā⁵² (2014.gads) un eAdreses likuma anotācijā⁵³ (2016.gads) bija norādīts, ka DIV portālu jeb iestādes darba vietu portālā www.viss.gov.lv veidos VRAA, kas jau bija izveidojusi un uzturēja DIV.

Savukārt eAdreses MK noteikumi⁵⁴ 2017.gadā noteica, ka šādu portālu jeb iestādes darba vietu bezmaksas piekļuvei eAdresei nodrošinās Ventspils Digitālā centra izveidotās un uzturētās Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmas ietvaros. Noteikumu projekta anotācijā⁵⁵ tika skaidrots, ka:

Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēma jau nodrošina šādu funkcionalitāti, bet VRAA savukārt būtu nepieciešams būtisks budžeta ieguldījums šādas funkcionalitātes izstrādei. Abu risinājumu funkcionalitāte potenciāli dublē viena otru. Lai nodrošinātu efektīvu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, eAdreses risinājuma izstrādes posmā ir

pieņemts lēmums, ka Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēma nodrošinās piekļuvi savam eAdresei kontam arī citām valsts iestādēm, ne tikai pašvaldībām un to iestādēm.

Tādējādi Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmā tika veikti papildu pilnveidojumi, lai izveidotu pašlaik funkcionējošo portālu *Pārvaldība.lv*. Attiecīgi 2017.gadā tika noslēgts sadarbības līgums⁵⁶ starp VARAM un Ventspils pilsētas domi, paredzot, ka Ventspils pilsētas dome (Ventspils Digitālais centrs) veiks Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmas pielāgošanu iestāžu saziņai ar privātpersonām, izmantojot eAdresei risinājumu.

Iestāžu piekļuves risinājums eAdresei portālā *Pārvaldība.lv* tika izstrādāts vairākos posmos⁵⁷:

- 2018.gada aprīlī tika veikti darbi 9800 *euro* apmērā Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmā, lai pirmajos eAdresei darbības mēnešos (pēc 2018.gada jūnija) nodrošinātu iespēju iestādēm aizpildīt pieteikuma anketu par piekļuves izveidi un izmantotu pamata funkcionalitāti ziņojumu nosūtīšanai un saņemšanai;
- 2018.gada oktobrī, pirms eAdrese obligāti bija jāsāk lietot jau plašākam iestāžu lokam, portāla *Pārvaldība.lv* risinājums tika nodalīts no Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmas un funkcionalitāte tika papildināta par 49 731 *euro*. Risinājums nodrošina pieteikšanās, lietotāju pārvaldīšanas, ziņojumu apstrādes, piezīmju veikšanas u.c. funkcionalitāti.

2017.gadā noslēgtais sadarbības līgums⁵⁸ starp VARAM un Ventspils pilsētas domi neparedz konkrētas darbības eAdresei piekļuves nodrošināšanai portālā *Pārvaldība.lv*. Arī pēc izstrādes pabeigšanas, katru gadu noslēgtie līgumi⁵⁹ par pakalpojumu vadības sistēmas uzturēšanu un pilnveidošanu par 65 000 *euro* gadā paredz savstarpējos pienākumus un atbildību attiecībā uz Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru pakalpojumu vadības sistēmas uzturēšanu un pieejamību. Risinājuma *Pārvaldība.lv* uzturēšana un pieejamība līgumā nav noteikta un cits līgums par tā nodrošināšanu arī nav noslēgts.

Piekļuvi eAdresei caur portālu *Pārvaldība.lv* izmanto aptuveni trešdaļa iestāžu. Šāda bezmaksas piekļuves nodrošināšana bija izvirzīta kā viens no eAdresei pamata principiem. Līdz ar to *Pārvaldība.lv* ir būtiska eAdresei komponente, kurai ir nepieciešams noteikt pienākumu un atbildību sadalījumu, nodrošināmās drošības un veikspējas prasības, lietotāju atbalstu u.c. ikdienas uzturēšanas un nodrošināšanas prasības.

eAdresei funkcionalitātes atšķirības no normatīvo aktu prasībām

Lai gan eAdresei koncepcija, eAdresei likums un eAdresei MK noteikumi⁶⁰ paredz noteiktu kārtību kontu aktivizēšanai, deaktivizēšanai un piekļuvei tā saturam, revīzijā konstatētas vairākas pretrunas starp faktiski izveidoto eAdresei funkcionalitāti (realizētajiem procesiem) un normatīvo aktu prasībām. Tādējādi eAdresei izveidota, pieļaujot atkāpes no plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos noteiktā.

Viena no būtiskākajām atkāpēm ir eAdresei kontu deaktivizēšana, ko neparedz normatīvie akti, kā rezultātā daudzas iestādes turpina nepieteikties eAdresei izmantošanai un nav sasniedzamas citiem eAdresei lietotājiem.

eAdreses likums⁶¹ paredz, ka iestādēm un no 2023.gada juridiskām personām eAdrese tiek izveidota un konts tiek aktivizēts automātiski. Lai gan normatīvie akti paredz obligātu eAdreses lietošanu visām iestādēm, gadījumos, kad iestāde nav izveidojusi savas IS integrāciju ar eAdreses sistēmu vai nav noslēgusi līgumu par *Pārvaldība.lv* risinājuma lietošanu, eAdreses konts pēc automātiskas aktivizācijas VRAA manuāli tiek deaktivizēts⁶². eAdreses konts tiek aktivizēts atkārtoti tikai pēc tam, kad iestāde ir izveidojusi darbojošos pieslēgumu.

VARAM akcentē⁶³ šādas atkāpes nepieciešamību, lai neradītu sūtītājiem maldīgu priekšstatu par adresāta gatavību piekļūt eAdresei un lasīt tajā nosūtītos ziņojumus. Līdz ar to iestādes līdz faktiskā savienojuma ar eAdresi izveidei eAdreses pieejamajos adresātos vispār netiek uzrādītas. Tā kā visas iestādes eAdresē nav sasniedzamas, eAdreses lietošanas iespējas un motivācija lietot šādu nepilnīgu vidi ir ierobežota.

Arī juridiskām personām ir paredzēta automātiska konta izveide portālā *Latvija.lv*. Tomēr VARAM norāda⁶⁴, ka notiek diskusijas par ieceri papildināt normatīvos aktus ar obligātu pienākumu juridiskām personām izveidot eAdreses kontu, nevis to nodrošināt automātiski, lai izvairītos no līdzīga riska attiecībā uz nosūtīta ziņojuma neizlasīšanu.

Papildus minētajam novērojamas arī citas pretrunas starp eAdreses normatīvajos aktos paredzēto funkcionalitāti vai procesu norises kārtību un faktiski realizēto funkcionalitāti:

- lai gan eAdreses MK noteikumi paredz⁶⁵ datu par zvērinātiem tiesu izpildītājiem eAdreses kontu izveidei saņemšanu no Tiesu administrācijas, faktiski šādi dati tiek saņemti no Uzņēmumu reģistra uzturētā Publisko personu un iestāžu saraksta;
- eAdreses MK noteikumi⁶⁶ paredz, ka privātpersonas un to tiesību un saistību pārņēmēji var piekļūt eAdreses ziņojumiem piecus gadus pēc to saņemšanas, t.sk. arī automatizēti deaktivizētam eAdreses kontam. Taču faktiski šāda iespēja netiek nodrošināta⁶⁷, jo VRAA rīcībā nav skaidri nosacījumi un informācijas avota personas tiesību un saistību pārņēmēja identificēšanai. Vienlaikus VARAM apšaubā situācijas neskaidrību un uzskata⁶⁸, ka par šādas informācijas avotu, piemēram, var kalpot tiesas nolēmums;
- 2020.gadā eAdreses funkcionalitāte tika mainīta, lai juridiskās personas brīvprātīgās lietošanas periodā, tāpat kā iedzīvotāji, var deaktivizēt savus izveidotos eAdreses kontus. eAdreses likums un MK noteikumi šādu eAdreses kontu deaktivizāciju neparedz;
- iedzīvotāju personas koda maiņas gadījumiem ir izstrādāta funkcionalitāte uzkrātās informācijas pārņemšanai uz jauno eAdreses kontu (eAdrese iedzīvotājiem sastāv no personas koda, un citos gadījumos netiek pieļauta informācijas pārņemšana no viena eAdreses konta uz citu), tomēr attiecīgas izmaiņas eAdreses MK noteikumos nav veiktas.

Lai gan eAdreses darbības uzsākšanas laikā 2018.gada jūnijā bija izstrādāti un pieņemti nepieciešamie normatīvie akti, tomēr jau uzreiz tika identificēta nepieciešamība veikt virkni pilnveidojumu, un jau 2018.gada jūlijā tika izstrādāti grozījumi, kas vairāk nekā divus gadus eAdreses risinājuma darbības laikā aizvien nav saskaņoti un pieņemti. Tāpat šobrīd eAdreses darbības laikā tiek identificētas dažādas nepilnības eAdreses risinājuma ērtai un pilnvērtīgai darbībai. Minētais norāda uz to, ka VARAM un VRAA kā par eAdreses darbību atbildīgās iestādes jau sākotnēji nav nodrošinājušas pienācīgu eAdreses darbības procesu analīzi, nepieciešamo risinājumu identificēšanu, izstrādi un ieviešanu normatīvajā regulējumā.

Piekļuves atšķirības eAdresei dažādām lietotāju grupām

Lai gan eAdreses likums nosaka⁶⁹, ka eAdreses konta lietotājs eAdreses kontam piekļūst, izmantojot eAdreses sistēmā pieejamos kvalificētus personas elektroniskās identifikācijas līdzekļus, t.i., eID karti, *eParakstsMobile* un *eParakstsKarte*, eAdreses MK noteikumos šī prasība ir attiecināta⁷⁰ tikai uz privātpersonu piekļuvi eAdreses kontam portālā *Latvija.lv*. Attiecībā uz iestādēm tiek identificēta pati iestāde, bet tās lietotājiem piekļuves process ir būtiski vienkāršots:

- ar programmsaskarni integrēto iestāžu IS gadījumā lietotāju autentifikācija atkarīga no šo iestāžu sistēmu uzstādījumiem un šo sistēmu piekļuves ierobežojumiem (piemēram, tikai no iestādes lokālā datortīkla, nevis no publiska piekļuves punkta), bet visbiežāk tiek izmantots lietotājvārds un parole;
- portālā *Pārvaldība.lv*, kas ir portāla *Latvija.lv* analogs iestādēm, piekļuvei eAdresei tiek izmantots lietotājvārds un parole, pirms tam ar attiecīgo iestādi noslēdzot līgumu par portāla izmantošanu.

eAdreses MK noteikumu anotācijā⁷¹ bija paredzēts, ka portāla *Pārvaldība.lv* risinājumā iestādes vadītāju identificēs ar kvalificētu elektroniskās identifikācijas līdzekli un autorizēs, ņemot vērā Uzņēmumu reģistrā pieejamo informāciju. Iestādes vadītājs portālā varēs veidot arī citus iestādes lietotājus, kuri varēs piekļūt un lietot eAdresi ar kvalificētiem elektroniskās identifikācijas līdzekļiem. Tomēr šādu pieeju neīstenoja. Tā rezultātā veidojas situācija, ka privātpersonas ziņojumu sūtīšanai vai saņemšanai eAdresē piekļūst ar sarežģītākiem, bet vienlaikus drošākiem identifikācijas risinājumiem. Savukārt iestāžu darbinieki eAdreses ziņojumiem, kurus nosūta vai saņem no privātpersonām, piekļūst ar vienkāršākiem un lētākiem, bet vienlaikus arī nedrošākiem risinājumiem, un tas var radīt drošības riskus.

Attiecībā uz iestāžu IS integrēšanu ar eAdreses risinājumu jau 2017.gadā ERAF projekta ietvaros bija identificēts risks⁷², ka dokumentu sūtīšanai no iestādes IS uz eAdresi lietotājiem būtu jāmaina autentifikācijas līdzeklis no lietotājvārda un paroles uz kvalificētu elektroniskās identifikācijas līdzekli, bet tas var apgrūtināt iestāžu IS integrācijas procesu (papildus funkcionalitāte lietvedības sistēmās, eID kartes nodrošināšana darbiniekiem un ar to saistītās papildus izmaksas). Tomēr pēc VARAM sarunām ar lietvedības programmu izstrādātājiem par identificētajiem riskiem nolēma nemainīt esošo risinājumu un iestāžu lietvedības sistēmās nepāriet uz kvalificētu elektronisko identifikācijas līdzekļu izmantošanu⁷³.

eAdreses darbības laikā 2019.gadā VARAM rosināja⁷⁴ noteikt izmaiņas normatīvajos aktos nolūkā nodrošināt vienkāršāku piekļuvi eAdresei, lai elektroniskajai identifikācijai portālā *Latvija.lv* varētu izmantot ne tikai kvalificētus personas elektroniskās identifikācijas līdzekļus, bet arī internetbanku autentifikācijas risinājumus, kas veicinātu plašāku eAdreses lietotāju skaita pieaugumu. VARAM norādīja, ka ar internetbanku autentifikācijas rīkiem saistītie riski ir samērojami ar radītajām ērtībām, tomēr minētie priekšlikumi neguva citu iestāžu un Saeimas atbalstu. Iestādes norādīja⁷⁵, ka mazāk drošu risinājumu izmantošana palielinās personas datu drošības riskus, neakreditēti identifikācijas līdzekļi nav pakļauti kontrolētai uzraudzībai, eID karte no 2023.gada būs obligāta visiem iedzīvotājiem un tikai kvalificētu elektroniskās identifikācijas līdzekļu izmantošana ir pielīdzināma personas identifikācijai klātienē, uzrādot personu apliecinošu dokumentu. Pašlaik piedāvātajā eAdreses likuma grozījumu projektā⁷⁶ VARAM minēto priekšlikumu nav ietvērusi, paredzot saglabāt līdzšinējo personu identificēšanas kārtību.

Tomēr jau 2009.gadā DIV koncepcijā⁷⁷ bija akcentēts, ka internetbanku pieredze rāda, ka sistēmas, kurās izmanto “vieglākas”, lietotājiem ērtākas un lētākas autentifikācijas metodes, spēj darboties pietiekoši veiksmīgi un droši. Turklāt internetbanku autentifikāciju izmanto portālā *Latvija.lv*, kas paplašina šī portāla potenciālo lietotāju loku. DIV izstrādei piesaistītie konsultanti rekomendēja izmantot abas metodes, samazinot paredzētās sistēmas lietošanas barjeras, pēc iespējas ātrāk iesaistot lielāku lietotāju loku un realizējot elektroniskās dokumentu aprites ieguvumus. Internetbanku autentifikācija ir iespējama ne tikai portālā *Latvija.lv* dažādu e-pakalpojumu pieteikšanā un rezultātu saņemšanā, bet arī e-veselības sistēmā, Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā, Kadastra informācijas sistēmā un Zemesgrāmatas sistēmā utt., tostarp piekļūstot plašam personas datu apjomam, sensitīviem personas datiem un komercnoslēpumus saturošai informācijai.

Ieteikumi

VARAM normatīvajā aktā vai sadarbības līgumā noteikt skaidru pienākumu un atbildību sadalījumu starp VARAM un Ventspils Digitālo centru attiecībā uz eAdreses bezmaksas piekļuves risinājuma *Pārvaldība.lv* darbības nodrošināšanu.

VARAM salāgot elektroniskās identifikācijas līdzekļu prasības dažādām eAdreses lietotāju grupām un piekļuves risinājumiem, nepieciešamības gadījumā arī veicot atbilstošas izmaiņas eAdreses darbību regulējošos normatīvajos aktos.

VARAM nodrošināt izmaiņu iestrādāšanu eAdreses darbību regulējošajos normatīvajos aktos, lai eAdreses risinājuma ikdienas darbība atbilstu normatīvajam regulējumam un tās lietotāji varētu paļauties uz normatīviem aktiem atbilstošu darba vidi.

2.2. Cik izmaksājusi eAdreses izveide un ieviešana?

Pozitīvi vērtējams, ka eAdreses risinājuma izveidē ievērots resursu atkalizmantošanas princips – risinājumu neveido no jauna, bet gan attīstot un papildinot jau tādus esošos valsts koplietošanas risinājumus kā DIV, Valsts informācijas sistēmu savietotāju un portālu *Latvija.lv*.

Tomēr eAdreses koncepcijā plānotās centrālā risinājuma izveides un atsevišķu būtiskāko valsts reģistru pielāgošanas izmaksas ir pieaugušas par 134% – no 1,55 miljoniem līdz aptuveni 3,62 miljoniem *euro*.

2009.gadā VARAM un VRAA apzināja⁷⁸, ka bez centrālās sistēmas uzlabošanas nepieciešama arī pārējo saistīto sistēmu uzlabošana, pretējā gadījumā nevarēs sasniegt plānotos finansiālos ieguvumus un pastāvēs šķēršļi elektronisko dokumentu aprītei. Tomēr 10 gadu periodā aizvien nav veikta visu integrējamo iestāžu un privātpersonu risinājumu pilnveides izmaksu apzināšana. Atbilstoši iestāžu aptaujā sniegtajai informācijai un revidentu aplēsēm papildus VRAA centrālā risinājuma izveidei iestādes ieguldījušas 1,93 miljonus *euro* savu IS integrēšanai ar eAdresi. Tāpat eAdreses izmaksām jāpieskaita pirms tam jau izveidotās DIV izmaksas (1,39 miljoni *euro*), uz kā pamata tika attīstīts eAdreses risinājums.

Saskaņā ar revidentu aplēsi eAdreses izveidē kopumā ir ieguldīts 6,94 miljoni *euro*, ko veido centrālā eAdreses risinājumu izmaksas, aplēse par iestāžu integrācijas izmaksām un jau izveidotās DIV izmaksas. Līdz šim nevienā no eAdreses ieviešanas progressa pārskatiem nav apkopotas kopējās izmaksas, lai valdība un citi lēmumu pieņēmēji, ne tikai VARAM un VRAA, varētu sekot līdzi izmaksu pieaugumam un lemt par tā ietekmi un atbilstošāko tālāko rīcību. Valsts kontroles ieskatā, šāda svarīga informācija par kopējām risinājuma izmaksām un to detalizētu sadalījumu būtu jāapkopo un jāņem vērā pirms lēmuma pieņemšanas par valsts IS attīstību. Tas ļautu valsts līmenī vērtēt šādu projektu realizēšanas iespējas pilnā apmērā noteiktajos termiņos un plānoto ieguvumu sasniegšanas iespējas, kā arī ļautu savlaicīgi apzināt iespējamās īstenošanas šķēršļus.

Turklāt VRAA eAdresei iegādātā IKT infrastruktūra, kas saskaņā ar revidentu aplēsi izmaksāja 1,36 miljoni *euro*, netiek pilnībā izmantota eAdreses vajadzībām un tās skaitļošanas jaudas 0,92 miljoni *euro* vērtībā pagaidām tiek novirzītas citu VRAA uzturēto koplietošanas resursu vajadzībām. Taču iegādātās tehnikas lietderīgās kalpošanas laiks būs

pagājis, kad pēc termiņa pagarinājuma strauji palielināsies eAdreses noslodze, juridiskām personām uzsākot eAdreses lietošanu obligātā kārtā.

eAdreses izveides izmaksas

Jau sākotnēji eAdreses koncepcija paredzēja neveidot jaunu, atsevišķu sistēmu, bet turpināt pilnveidot izveidotos risinājumus. eAdreses risinājuma pamatā tika izmantota uz elektronisko pakalpojumu infrastruktūras bāzes VRAA izstrādātais DIV. eAdreses risinājuma ieviešana radīja nepieciešamību papildināt un pārveidot koplietošanas komponentu darbības principus, lai tie darbotos arī jaunajos eAdreses darbības apstākļos - jauns lietotāju loks (privātpersonas), plašāks adrešu katalogs ar dažādu statusu iespējām, atšķirīgi piekļuves mehānismi, dažādi ziņojumu sūtīšanas virzieni (kādam lietotāju grupām atļauts sūtīt ziņojumus), nepieciešamība daļu ziņojumu uzglabāt centralizēti u.c.

DIV izveidoja ERAF projekta⁷⁹ ietvaros un risinājuma izveide izmaksāja aptuveni 1,39 miljonus *euro*. Tomēr projekta ietvaros izveidoja vienotu vidi tikai publiskās pārvaldes elektronisko dokumentu aprītei, privātpersonas atstājot ārpus risinājuma.

eAdreses koncepcijā 2014.gadā bija aplēstas eAdreses risinājuma izveides izmaksas 1,55 miljonu *euro* apmērā, paredzot eAdreses ikgadējās uzturēšanas izmaksas aptuveni 160 tūkstošu apmērā (skatīt 1.tabulu). eAdreses koncepcijā⁸⁰ un eAdreses likuma anotācijā⁸¹ bija norādīts, ka eAdreses pamata risinājuma izveidei piesaistīs ERAF finansējumu. Papildus MK noteica⁸², ka citu ar eAdresi saistīto risinājumu pielāgošanai iestādēm papildu finansējums pieprasāms valsts budžeta jauno politikas iniciatīvu ietvaros.

eAdreses risinājumu veidoja nevis vienā atsevišķā projektā, bet gan vairāku no valsts budžeta finansētu aktivitāšu un ERAF finansētu projektu ietvaros. Tā rezultātā nav iespējams precīzi identificēt un nodalīt tieši eAdreses izstrādei un ieviešanai paredzētās kopējās izmaksas:

- 2016.gadā VARAM tika apstiprināts ERAF projekts “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” 4,5 miljonu *euro* apmērā, kurā viens no pieciem mērķiem ir arī drošas elektroniskās piegādes platformas attīstība, nodrošinot eAdreses pamata funkcionalitāti no 2018.gada 1.jūnija;
- 2017.gadā VRAA tika apstiprināts ERAF projekts “Pakalpojumu sniegšanas un pārvaldības platforma” 4,5 miljonu *euro* apmērā, kurā viens no pieciem mērķiem ir eAdreses pilnveidošana;
- 2017.gadā VRAA tika apstiprināts ERAF projekts “Vienotā datu telpa” 4 miljonu *euro* apmērā, kurā viens no pieciem mērķiem ir koplietošanas platformu infrastruktūras attīstība, t.sk. eAdreses sistēmas pieejamības un sūtījumu uzglabāšanas vajadzībām.

Līdz ar to revīzijā apkopota VARAM, VRAA, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, Uzņēmumu reģistra un Ventspils Digitālā centra sniegtā informācija par izmaksām eAdreses izstrādei un ieviešanai. Apkopotā informācija liecina, ka eAdreses centrālā risinājuma izveides izmaksas jau sasniedz 3,62 miljonus *euro* (skatīt 1.tabulas ceturto kolonnu).

1.tabula. eAdreSES plānotās un faktiskās izmaksas (miljoni *euro*)

Izdevumu pozīcija	Plānotie izdevumi eAdreSES koncepcijā (2014)	Plānotie izdevumi eAdreSES likuma anotācijā (2016)	Faktiskie izdevumi (2020)
Sākotnējās izveides un ieviešanas izmaksas			
eAdreSES centrālā risinājuma izveide	1,35 ⁸³	ERAF finansējums, kura apjoms nav norādīts	1,93
IKT infrastruktūras izmaksas	Nav nodalītas	Nav nodalītas	1,36*
Iestāžu bezmaksas piekļuves portāla izveide	Nav nodalītas	Nav nodalītas	0,06
PMLP un UR IS pielāgošana datu nodošanai eAdresei	0,06	0,11	0,1
Iestāžu darbinieku apmācības	0,14	0,03 (plus ERAF finansējums, kura apjoms nav norādīts)	0,06
Veicināšanas aktivitātes	Nav nodalītas	Nav izdalītas	0,11
Ikgadējās uzturēšanas izmaksas			
VRAA papildus darbinieki	0,1 – 0,16	0,17 – 0,25	0,15

* Revidentu aplēse veidota, balstoties uz VRAA plānoto eAdresei nepieciešamās IKT infrastruktūras apjomu, no kuras šobrīd faktiski eAdresei tiek izmantota IKT infrastruktūra 0,44 miljonu euro vērtībā.

eAdreSES ieviešanas izmaksas iestādēs

DIV koncepcijā⁸⁴ bija paredzēts, ka iestāžu IS pielāgošanu darbam ar DIV centralizēti finansēs tikai atsevišķās pilotiestādēs (to realizēja 13 sadarbības iestādēs⁸⁵), bet pārējām iestādēm pašām būs jānodrošina resursi savu lietvedības sistēmu uzlabošanai un integrēšanai. Koncepcijā arī bija akcentēts, ka veiksmīgas elektronisko dokumentu aprites izveidei nepietiek tikai ar vienas puses ieguldījumiem – tas vienlaikus ir jādara visām dokumentu aprītē iesaistītajām pusēm. Pretējā gadījumā tikai atsevišķās iestādēs veiktie ieguldījumi ievērojami pārsniegs plānotos finansiālos ieguvumus.

eAdreSES koncepcijā un VARAM sagatavotajos pārskatos un informatīvajos ziņojumos nebija ietverti aprēķini par kopējām sagaidāmajām un faktiskajām citu iestāžu un privātpersonu izmaksām. Piedāvājot DIV obligātu ieviešanu visās iestādēs, VARAM norādīja⁸⁶ tikai uz līdzšinējo vairāku iestāžu integrācijas izmaksu diapazoniem un iespējamo aptuveno katra pieslēguma veida popularitāti nākotnē:

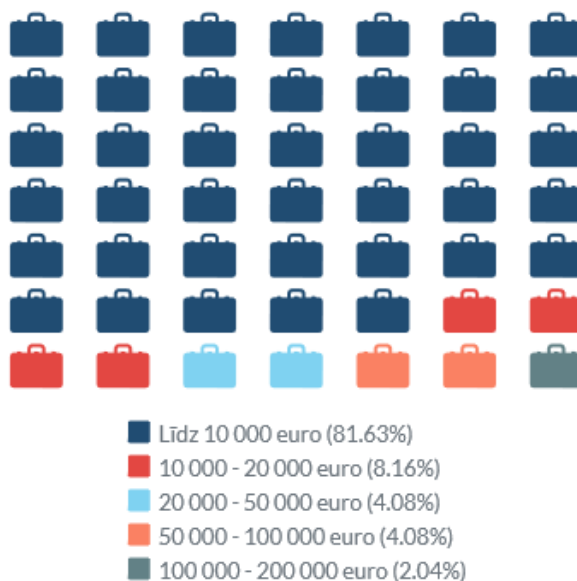
- vienas individuālas, unikālas saskarnes izstrāde izmaksāja no 17 245 līdz 85 364 *euro*. Bija plānots, ka šādas integrācijas turpmāk veidos neliels skaits atlikušo iestāžu (mazāk nekā 60 iestāžu);

- vienas jau gatavas universālās saskarnes pielāgošana un papildus nokonfigurēšana izmaksāja no 300 līdz 2000 *euro*. Bija paredzēts, ka šādu variantu turpmāk izmantos lielākā daļa iestāžu (vairāk nekā 84 iestādes);
- interneta portāls iestāžu darbinieku piekļuvei DIV vēl nebija izveidots, bet bija paredzēts, ka tā izmantošana iestādēm neradīs papildus izmaksas (bija plānots, ka to varētu turpmāk izmantot 36 iestādes).

Tomēr jāņem vērā, ka eAdresei pieslēdza daudz lielāku iestāžu skaitu, kā arī izmantoto pieslēgumu veidu skaits bija ievērojami lielāks – par to, piemēram, liecina daudz vairāk izmantotais bezmaksas portāls *Pārvaldība.lv*. Tā kā VARAM saistībā ar eAdreses ieviešanu ne plānošanas posmā, ne pēc tam nav apkopojusi un rēķinājusi kopējās ieviešanas izmaksas (t.sk. iestāžu integrācijas izmaksas), revīzijas ietvaros tika aptaujātas iestādes un lūgts tām norādīt eAdreses risinājuma ieviešanas izmaksas.

Aptaujā 48% no 933 iestādēm norādīja, ka tām papildu izmaksas neveidojās, jo tās izmantoja bezmaksas rīku portālā *Pārvaldība.lv* vai arī integrāciju bez maksas nodrošināja esošās lietvedības sistēmas uzturētājs. Papildu izmaksas veidojās 14% aptaujāto iestāžu, tomēr konkrētus izmaksu apmērus varēja norādīt vien 5% jeb 49 iestādes.

Lielākajai daļai iestāžu (40 jeb 82%) veidojās salīdzinoši mazas eAdreses izveides izmaksas – no 180 līdz 10 000 *euro* (skatīt 3.attēlu). Tikai deviņām iestādēm veidojās lielākas izmaksas robežās līdz 193 101 *euro* – tos varētu uzskatīt par izņēmuma gadījumiem saistībā ar specifisku integrācijas risinājumu veidošanu.

3.attēls. Aptaujāto iestāžu eAdreses izveides izmaksu sadalījums

Līdz 2020.gadam ir izveidoti 3349 iestāžu konti (bez apakšadresātiem)⁸⁷. Balstoties uz iestāžu aptaujā sniegto informāciju, revīzijā tika veikta aplēse, lai noteiktu iestāžu pieslēgšanās izmaksas eAdresei. Revīzijas aptaujā 14% no 933 iestāžu norādīja, ka tām radās izmaksas savu IS integrācijai ar eAdresi.

Pieņemot, ka šāda proporcija saglabājas kopumā eAdresei pieslēgtajām 3349 iestādēm, var aplēst, ka 468 iestādēm (14% no 3349) ir izveidojušās ieviešanas izmaksas. Ņemot vērā, ka iestāžu aptaujā norādītās izmaksas robežās no 180 līdz 10 000 *euro*, tika aprēķinātas vidējās izmaksas⁸⁸ iestādēs un attiecinātas uz 468 iestādēm. Līdz ar to aplēsts, ka eAdreses ieviešanai 468 iestādēs varēja veidoties papildu izmaksas 1,93 miljoni *euro*⁸⁹.

IKT infrastruktūras iegādes izmaksas

eAdreses koncepcija paredzēja⁹⁰ papildus IKT infrastruktūras nodrošināšanu pilnvērtīgas eAdreses darbības nodrošināšanai. Apjoms un izmaksas koncepcijā nebija paredzēts.

Lai identificētu eAdreses darbībai nepieciešamo IKT infrastruktūru, 2016.gadā bija veikts pētījums, kura⁹¹ ietvaros vairākās iestādēs analizēja elektronisko dokumentu daudzumu un lielumu, modelējot nepieciešamos datu uzglabāšanas resursus. Attiecībā uz skaitļošanas jaudām bija norādīts, ka prognoze balstīta uz esošo jaudu kapacitāti un noslodzi, kā arī plānoto papildinājumu un jauninājumu apjomu salīdzinājumā ar tobrīd esošo risinājumu. Pētījumā bija uzsvērts, ka eAdreses risinājuma darbināšanai jāņem vērā visu ar to saistīto komponentu (DIV, elektronisko dokumentu glabātuve, klienta darba vieta u.c.) iesaiste un to apvienojums vienotā risinājumā, nodrošinot skaitļošanas resursus visām šīm komponentēm. Pētījumā arī rekomendēja kopējos eAdreses risinājuma skaitļošanas resursus pēc ekspluatācijas uzsākšanas (skatīt 2.tabulu).

2.tabula. Plānotā, iegādātā un izmantotā eAdreses IKT infrastruktūra

IKT infrastruktūra	Ieteiktie resursi 2016.gada izpētē	Iegādātie resursi 2017.gadā eAdreses/VISS izmitināšanai	Izlietotie resursi 2020.gada nogalē	
			Izlietoti eAdreses risinājumam	Novirzīti citiem VARAM resora risinājumiem un jauniem projektiem
Virtualizācijas / datubāzu serveri	15	13	13 virtualizēti serveri	
CPU (kodoli)	600	424	424 virtualizēts CPU	
RAM (Gb)	7680	5888	1573 (27%)	4315 (73%)
Disku masīvs augstas veiktspējas lietojumiem (Tb)	150	154	65 (42%)	89 (58%)
Izmaksu aplēse (miljoni <i>euro</i>)	n/a	1,36	0,44	0,92

Revīzijā tika veikts izvērtējums, salīdzinot plānotos, iegādātos un izmantotos IKT infrastruktūras resursus, kā arī novērtējot resursu izmantošanas pieauguma dinamiku eAdreses lietošanas laikā no 2019.gada līdz 2020.gadam. Analīzē konstatēts, ka:

- eAdresei nepieciešamā infrastruktūra kopumā iegādāta atbilstoši analizētajam un rekomendētajam apjomam⁹²;
- eAdreses vajadzībām izmanto mazākas skaitļošanas jaudas (aptuveni 27%) un disku masīvu apjomu (aptuveni 42%) nekā sākotnēji plānotie un iegādātie IKT infrastruktūras resursi;
- eAdreses lietošanas laikā izmantotie IKT infrastruktūras resursu apjomi būtiski strauji nepieaug (aptuveni 4–9% gadā no iegādātā apjoma).

Nepilnīgo skaitļošanas jaudu un disku masīvu izmantošanu VRAA skaidro⁹³ ar faktu, ka sākotnēji plānotā eAdreses lietošanas uzsākšana visiem lietotājiem ar 2018.gada jūniju dažādām grupām atlikta uz vēlāku laiku, t.sk. attiecībā uz juridiskām personām, kuru pieslēgšana eAdresei veicinātu būtisku noslodzes pieaugumu. Arī iedzīvotāji eAdresi pašlaik neizmanto tik aktīvi, kā bija plānots.

VRAA ieskatā, līdz brīdim, kad palielināsies eAdreses lietotāju loks, eAdreses ziņojumu apjoms un būs nepieciešama visa plānotā jauda, daļa jaudas tiek novirzītas citu VRAA uzturēto koplietošanas risinājumu vajadzībām (skatīt 2.tabulu), ko nodrošina VRAA serveru un disku masīvu virtualizācija. Citām sistēmām šobrīd pieejamie resursi var tikt dinamiski pārdalīti atpakaļ eAdresei, kolīdz radīsies nepieciešamība, vajadzības gadījumā iepērkot arī papildus jaunus serverus un disku masīvus.

VRAA nevarēja norādīt un izdalīt precīzas uz eAdreses risinājumu attiecināmo IKT infrastruktūras izmaksas, jo virtualizētie serveri tiek izmantoti vairākiem risinājumiem, eAdrese nav pilnībā nodalāma sistēma un tās darbībai tiek izmantoti citi koplietošanas risinājumi, līdz ar to revīzijā tika veikta aplēse, balstoties uz VRAA sniegto informāciju⁹⁴:

- vairākiem koplietošanas risinājumiem VRAA kopīgi iegādājās un uzstādīja dažādu IKT infrastruktūru 1,99 miljonu *euro* apmērā – tostarp 19 fiziskos serverus un 188 Tb disku masīvus, ko daļēji attiecina arī uz eAdreses risinājumu⁹⁵;
- eAdreses darbībai bija plānots iegādāties 13 fiziskos serverus un 154 Tb disku masīvus, kas veidotu 68% no kopējā iegādāto serveru skaita un 82% no kopējā iegādātā disku masīva apjoma, kas attiecīgi varētu būt 1,36 līdz 1,63 miljoni *euro* no kopējās iepirktās IKT infrastruktūras 1,99 miljoni *euro* apmērā;
- izmantojot piesardzīgāko pieeju, uz eAdresei rezervēto IKT infrastruktūru no iegādes vērtības varētu attiecināt 1,36 miljonus *euro*, no kuras pēc VRAA vērtējuma uz 2020.gada novembri eAdreses risinājums faktiski izmanto IKT infrastruktūru proporcionāli aptuveni 436 560 *euro* vērtībā (skatīt 2.tabulu).

2.3. Vai adrešu katalogs ir pilnīgs un kvalitatīvs?

Izveidotais eAdrešu katalogs neietver visas iestādes, un tajā ievietotie dati par iestādēm nav kvalitatīvi. Tas apgrūtina adresātu meklēšanu, identificēšanu un sarakstes organizēšanu eAdreses vidē. Cēloņi tam meklējami datu kvalitātes nepilnībās Publisko personu un iestāžu sarakstā, kurā pienākums informāciju sniegt un aktualizēt ir pašām iestādēm. Uzņēmumu reģistram, kas nodrošina saraksta vešanu, normatīvajos aktos nav paredzētas tiesības pārbaudīt un kontrolēt šīs informācijas pilnīgumu, atbilstību, aktualitāti un precizitāti. Līdzīgas datu kvalitātes problēmas novērojamas arī saistībā ar apakšadresātiem, kuru veidošanu normatīvie akti neparedz, bet VARAM un VRAA nodrošina.

Lai arī datu kvalitātes problēmas ir apzinātas un zināmas gan VARAM, gan Uzņēmumu reģistram jau kopš eAdreses izveides brīža, līdz šim īstenotās aktivitātes tās pilnībā nenovērš. Nav arī izstrādāts rīcības plāns ar konkrētiem risinājumiem, lai sasniegtu saraksta izveides mērķi – nodrošināt sabiedrībai kvalitatīvu vienkopus informāciju par visām izveidotajām publiskajām personām un iestādēm.

Adrešu kataloga izveide

eAdrešu katalogs ir eAdreses sastāvdaļa, kurā iekļauj informāciju par izveidotajām adresēm. eAdrešu kataloga pilnīgums un lietošanas ērtums ir būtiski priekšnosacījumi eAdreses izveidei un tam, lai to izmantotu sarakstei.

Informāciju eAdrešu kataloga izveidei iegūst no vairākiem informācijas avotiem:

- par iestādēm informāciju iegūst no Uzņēmumu reģistra izveidotā un nodrošinātā Publisko personu un iestāžu saraksta;
- par juridiskām personām – no Uzņēmumu reģistra IS;
- par iedzīvotājiem – no PMLP uzturētā Iedzīvotāju reģistra.

Par Publisko personu un iestāžu saraksta vešanu un ziņu pieejamību atbild⁹⁶ Uzņēmumu reģistrs. Uzņēmumu reģistrs ierakstus sarakstā izdara uz publisko personu un iestāžu vadītāju paziņojuma pamata, nepieņemot atsevišķu lēmumu. Attiecīgi publiskā persona vai iestāde ir atbildīga par paziņojumā norādīto ziņu atbilstību normatīvajiem aktiem un šāda paziņojuma savlaicīgu iesniegšanu Uzņēmumu reģistrā. Ieraksta veikšanas brīdī publiskai personai vai iestādei tiek piešķirts reģistrācijas numurs, un uz šī numura pamata tiek veidota eAdrese. Jebkura persona ir tiesīga paļauties uz Publisko personu un iestāžu sarakstā ierakstītajām ziņām.

Sākotnēji saraksts tika veidots, balstoties uz Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošo informāciju un pašu iestāžu veiktajiem papildinājumiem, Uzņēmumu reģistram nodrošinot šo aktualizēto un papildināto datu pieejamību Publisko personu un iestāžu sarakstā publiski kopš eAdreses darbības uzsākšanas brīža – no 2018.gada 1.jūnija.

2012.gadā Tieslietu ministrijas izstrādātā koncepcija⁹⁷ paredzēja vienota iestāžu saraksta izveidi un uzturēšanu Uzņēmumu reģistrā, tomēr koncepcijas ieviešanai nepieciešamie normatīvo aktu grozījumi ilgstoši netika pieņemti. Aktualizējoties jautājumam par šī saraksta nepieciešamību eAdreses darbībai, iestāžu saraksta izveide tika turpināta pēc 2017.gada jūnija, kad tika pieņemti attiecīgie likuma grozījumi⁹⁸.

Likuma grozījumu izskatīšanas gaitā tika paplašināts sarakstā iekļaujamo iestāžu loks un norādāmās informācijas apjoms, taču galīgajā redakcijā netika atbalstīts Uzņēmumu reģistram sākotnēji paredzētais pienākums valsts notāram pārbaudīt iestāžu iesniegto informāciju, veicot ierakstus iestāžu sarakstā. Tika pieņemts, ka valsts pārvaldei jāspēj ievadīt kvalitatīvus datus.

Adrešu kataloga kvalitāte

Ņemot vērā, ka Publisko personu un iestāžu sarakstu izveidoja salīdzinoši nesen – 2018.gadā – un tā ir jauna Uzņēmumu reģistra funkcija, revīzijā īpaši tika vērtēts Publisko personu un iestāžu saraksta pilnīgums un kvalitāte. Revīzijā konstatējām, ka:

- atsevišķas iestādes ir norādījušas neatbilstošu iestādes klasifikācijas veidu. Piemēram, atvasinātas publiskas personas iestāde sevi norāda kā atvasinātu publisku personu, citu iestādi vai tiešās pārvaldes iestādi. Arī pašas atvasinātās publiskās personas sevi ir norādījušas kā tiešās pārvaldes iestādi, pastarpinātās pārvaldes iestādi vai citu iestādi;
- atsevišķos gadījumos informācija sarakstā netiek laicīgi aktualizēta. Piemēram, Publisko personu un iestāžu sarakstā ilgstoši (vairāk kā sešus mēnešus) ir atrodamā informācija par no amata atbrīvotu zvērinātu tiesu izpildītāju;
- novērojama atšķirīga pieeja iestāžu nosaukumu veidošanā, un tas apgrūtina meklēšanu. Piemēram, norādot pilnu iestādes nosaukumu vai izmantojot saīsinājumus, norādot vai nenorādot iestādes nosaukumu pēdējās, nekonsekventi lietojot lielos un mazos burtus;
- iestādes izveidošanas datuma vietā tiek norādīts informācijas ievadīšanas Publisko personu un iestāžu sarakstā datums.

Papildus eAdreses kontam, kas izveidots, balstoties uz Publisko personu un iestāžu saraksta datiem, iestādes brīvprātīgi var veidot apakšadreses, kas netiek sasaistītas ar Publisko personu un iestāžu sarakstu. Lai arī normatīvie akti neparedz apakšadresātu izveidi, pieejamību un lietošanu, apakšadresāti veido aptuveni 16% no aktīvajiem iestāžu eAdreses kontiem. Apakšadresātu izveide ir noderīga iestādēs ar lielu funkciju un struktūrvienību skaitu, lai paātrinātu dokumentu aprites organizēšanu, piemēram, reģionālo struktūrvienību vai departamentu līmenī. Kā skaidro VARAM, normatīvo aktu papildināšana ar apakšadresātu izveides un izmantošanas iespējām vēl ir tikai plānošanas procesā.

Iestāžu izveidoto apakšadrešu aktivizēšanu un pieejamību eAdreses katalogā pēc iestāžu pieprasījuma nodrošina VRAA. Arī šādos gadījumos ir novērojami dažādi apakšadresātu pierakstu veidi un principi, pielietoti dažādi saīsinājumi utt., kas mazina datu kvalitāti un apgrūtina eAdreses lietošanu.

Uz līdzīgām eAdrešu kataloga datu kvalitātes problēmām revīzijas aptaujā norādījušas arī iestādes (skatīt 4.attēlu).

Pastāvošās problēmas un ieteikumi attīstībai:

- nav atrodamas visas iestādes un nevalstiskās organizācijas;
- iestādes ar vienādiem nosaukumiem, dažādiem reģistrācijas numuriem;
- kļūdaini nosaukumi, nav vienotas pieejas nosaukumu veidošanā, neskaidri saīsinājumi;
- grūtības atrast vajadzīgo adresātu (jāievada gandrīz viss nosaukums);
- grūti nošķirt galveno adresi no apakšadresēm (nodaļām);
- iestādes un privātpersonas jauc eAdresi un tās pierakstu ar parasto e-pastu;
- trūkst publiski pieejama eAdrešu kataloga, dažiem ir grūtības vispār atrast katalogu;
- sajukumu rada katalogā esošās deaktivizētās adreses un regulāra kataloga nesinhronizēšanās.

4.attēls. Iestāžu aptauja – adrešu kataloga kvalitāte

Konkrētu saraksta pilnīguma novērtējumu nav iespējams sniegt, jo nav datu, ar kuriem kopumā salīdzināt Publisko personu un iestāžu sarakstu. Jau 2019.gadā Valsts kontrole attiecībā uz pašvaldībām konstatēja, ka Publisko personu un iestāžu sarakstā informācija ir nepilnīga⁹⁹. Publisko personu un iestāžu sarakstā tobrīd bija iekļautas 2640 iestādes, pašvaldību nolikumos norādītas 2629, gada pārskatiem pievienotajos vadības ziņojumos nosauktas 2244 iestādes. Tāpat arī ne visas iestādes ir iekļautas Publisko personu un iestāžu sarakstā un ne visas iestādes Publisko personu un iestāžu sarakstā ir norādījušas visas privātpersonas, kurām tās ir deleģējušas valsts pārvaldes uzdevumus. Tādējādi arī nav iespējams pārlicināties, vai privātpersona, kurai deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi, ir obligātā kārtā izveidojusi un lieto eAdresi, kā arī vai tā ir pieejama saziņai ar citām personām eAdresē.

Publisko personu un iestāžu saraksta datu kvalitātes un pilnīguma problēmas ir zināmas gan VARAM, gan Uzņēmumu reģistram. Jau 2018. gadā eAdreses ieviešanas progresa ziņojumā¹⁰⁰ VARAM norādīja, ka:

- iestādes datus Publisko personu un iestāžu sarakstā var norādīt un var nenorādīt atkarībā no vēlmes lietot vai nelietot eAdresi;
- Publisko personu un iestāžu sarakstā netiek norādītas visas privātpersonas, kurām deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi;
- iestādēm ir nepieciešams vēlreiz pārbaudīt uzrādīto datu kvalitāti un atbilstību (nosaukums, iestādes veids utt.).

Uzņēmumu reģistrs eAdreses ieviešanas progresa ziņojuma izstrādes laikā skaidroja¹⁰¹, ka:

Uzņēmumu reģistrs nevērtē iesniegtās informācijas atbilstību normatīvajiem aktiem un nevar vērtēt, kā arī noteikt par obligātu pienākumu iestādēm labot nepilnības. Lai gan Uzņēmumu reģistrs piekrīt, ka labākai datu kvalitātei varētu ieviest papildu risinājumus, tomēr norāda, ka Publisko personu un iestāžu saraksta izveidei piešķirtā finansējuma un laika ietvarā tas nebija iespējams. Uzņēmumu reģistra ieskatā, uzlabojumus datu kvalitātē varētu panākt, pastiprinot

kopīgu iestāžu (Uzņēmumu reģistra, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Valsts reģionālās attīstības aģentūras, Latvijas Pašvaldību savienības) komunikāciju ar iestādēm – informējot/skaidrojot nekorektu datu ievades sekas, to saistību ar oficiālo elektronisko adresi, iestāžu atbildību u.tml.

Līdzīgi situāciju Uzņēmumu reģistrs skaidroja¹⁰² arī revīzijas ietvaros, papildus norādot, ka Uzņēmumu reģistrs ikdienā neveic Publisko personu un iestāžu saraksta kvalitātes pārbaudes. Tomēr iespēju robežās Uzņēmumu reģistrs ir īstenojis vairākas aktivitātes datu kvalitātes uzlabošanai – lauku aizpildīšanai pievienojis informatīvas norādes (piemēram, nosaukuma norādīšanai), ieviesis atsevišķu datu lauku ievades kontroles (piemēram, adrešu pierakstam un personu datu pārbaudei Iedzīvotāju reģistrā), kā arī iestādēm sniedzis skaidrojumus un konsultācijas. Uzņēmumu reģistrs arī norāda¹⁰³, ka esošā regulējuma ietvaros tam ir tikai konsultanta loma, tam nav paredzētas tiesības norādīt uz neatbilstībām un iestādēm nav saistošs Uzņēmumu reģistra viedoklis šajos jautājumos. Uzņēmumu reģistrs regulāri saņem informāciju par saraksta datu kvalitātes trūkumiem, kuri izriet no paredzētā iestāžu pašreģistrācijas mehānisma.

Tā kā līdz šim veiktās aktivitātes nesniedz sagaidāmo rezultātu un daudzos gadījumos Uzņēmumu reģistram nav informācijas par iespējamām nepilnībām, Uzņēmumu reģistrs plāno¹⁰⁴ saraksta tehnisko risinājumu uzlabojumus. Uzņēmumu reģistrs vērtēs iespēju novirzīt saraksta reģistrācijas pieteikumus vienotā saņemto reģistrācijas pieteikumu plūsmā, kas nonāktu līdz izskatīšanai pie Uzņēmumu reģistra valsts notāra. Tādējādi varētu nodrošināt, ka kļūdas tiek pamanītas, veicot ziņu ievadi sarakstā. Lai šādas Uzņēmumu reģistra darbības iestādēm būtu saistošas, nepieciešami attiecīgi grozījumi likumā, kas noteiktu Uzņēmumu reģistram plašāku kompetenci saraksta vešanā. Rekomendējoša rakstura darbības vien nevarēs nodrošināt pilnīgu saraksta datu kvalitātes problēmu novēršanu.

Priekšlikums

Lai nodrošinātu kvalitatīvu vienkopus informāciju par visām izveidotajām publiskajām personām, iestādēm un to eAdresēm, kā arī lai sekmētu privātpersonu motivāciju lietot eAdresi (kvalitāte un ērtums), aicinām MK rast risinājumu Publisko personu un iestāžu saraksta datu kvalitātes uzlabošanai, nepieciešamības gadījumā lemjot par Uzņēmumu reģistra pilnvaru paplašināšanu saraksta vešanas jomā.

2.4. Vai eAdrese nodrošina ziņojumu garantētu piegādi?

Lai gan viena no eAdreses priekšrocībām ir garantēt sūtītājam, ka ziņojums tiks piegādāts, ziņojumi ne vienmēr tiek faktiski piegādāti adresātam un izlasīti. Ziņojumi eAdreses risinājumā var netikt piegādāti ne tikai paša sūtītāja vainas dēļ, bet arī adresāta sistēmas veikto darbību dēļ, laicīgi neizgūstot vai pat noraidot tam adresētu ziņojumu. No visiem eAdreses risinājumā sākotnēji pārbaudītiem, reģistrētiem un nosūtītiem ziņojumiem 1% ziņojumu netiek piegādāti adresātam. Lai gan šādos gadījumos adresāts šos ziņojumus nesaņem un neizlasa, ziņojumi tiek uzskatīti par nosūtītiem, līdz ar to var iestāties ar to saistītās juridiskās sekas.

VRAA kā sistēmas pārzinis un turētājs ikdienā uzrauga tikai ziņojumu izgūšanas termiņu ievērošanu un papildus sazinās ar adresātiem pirms šī termiņa iestāšanās. VRAA informē iestādes par konstatētiem ziņojumu noraidīšanas gadījumiem, tomēr tālākā rīcība atkarīga no iestādēm un VRAA to ne vienmēr var ietekmēt. Daļa eAdreses iebūvētās kontroles tiek veiktas nevis pirms ziņojumu pieņemšanas un reģistrēšanas eAdreses risinājumā, bet gan adresāta sistēmas pusē, kad ziņojumu jau ir pieņemts, reģistrēts un uzsākta tā piegāde adresātam eAdreses centrālajā risinājumā. Rezultātā veiksmīga ziņojumu piegāde ir lielā mērā atkarīga, nevis no eAdreses risinājuma kontrolēm, bet gan no sūtītāja un adresāta vēlmes un spējas rūpīgi sekot līdzī savu lietvedības sistēmu uzstādījumiem un to izmaiņām laika gaitā, lai nodrošinātu eAdreses risinājuma prasībām atbilstošu ziņojumu nosūtīšanu un saņemšanu.

Minētie riski var ietekmēt eAdreses mērķu sasniegšanu, liekot apšaubīt ziņojumu garantētu piegādi eAdresē, lai iestādes un privātpersonas aktīvi to izmantotu elektroniskai saziņai.

Ņemot vērā eAdreses sistēmas uzbūves ierobežojumus un neesošās iebūvētās kontroles tipiskāko kļūdu novēršanai, ir nepieciešams pilnveidot normatīvos aktus, paredzot skaidrākus iestāžu pienākumus un atbildību. Tāpat ir jāpilnveido IS integrēšanas testu process un eAdreses sistēmas ikdienas uzraudzība, vairāk analizējot un proaktīvi informējot iestādes par biežākajām kļūdām, labo praksi un apkopto pieredzi. Lai nodrošinātu sekmīgu eAdreses darbību, eAdreses sistēmas pārzinim VRAA vai VARAM personā ne tikai būtu jānodrošina tehniska eAdreses turētāja funkciju izpilde, bet arī jāpilnveido un jāattīsta datu un saziņas kvalitāte, jāveic proaktīva uzraudzība, skaidrojošais darbs un citi līdzīgi uzdevumi.

Nepiegādātie ziņojumi

Paziņošanas likums nosaka¹⁰⁵, ka dokuments, kas nosūtīts uz eAdresi, uzskatāms par paziņotu otrajā darba dienā pēc tā nosūtīšanas. Ja rodas domstarpības, iestādei ir pienākums pierādīt, ka elektroniskais dokuments ir nosūtīts. Papildus likuma anotācijā¹⁰⁶ skaidrots, ka par nosūtīšanas brīdi tiek uzskatīta ziņojuma nosūtīšana uz adresāta eAdreses kontu. eAdreses risinājumā ziņojums uz adresāta eAdreses kontu tiek nosūtīts pēc tam, kad tas tiek pārbaudīts un reģistrēts eAdreses risinājumā, piemēram, vai ir korekts adresāts un vai ir aizpildīti ziņojuma obligātie metadati.

Revīzijā konstatēts, ka ne visos gadījumos ziņojumi eAdreses sistēmā tiek veiksmīgi un garantēti piegādāti adresātam. Revīzijas ietvaros tika apkopota un analizēta eAdreses darbības statistika par nepiegādātiem ziņojumiem. VRAA sagatavotie dati liecina, ka laika posmā no 2018.gada jūnija līdz 2020.gada novembrim eAdreses sistēmā bija aptuveni 15 tūkstoši pamatoti noraidītu un nepieņemtu ziņojumu no sūtītāja (piemēram, nepareizi norādīti adresāti, nepareizi aizpildīta ziņojuma metadatu informācija). Papildus tam ir bijuši arī aptuveni 15 tūkstoši nepiegādātu ziņojumu jeb 1% no visiem nosūtītajiem ziņojumiem eAdreses risinājumā:

- 7484 ziņojumi jeb 0,5% no visiem nosūtītajiem ziņojumiem tika pārbaudīti, pieņemti un reģistrēti eAdreses risinājumā, un adresātam ar savu integrēto lietvedības sistēmu šis ziņojums bija jāizgūst no eAdreses risinājuma noteiktā termiņā (3 – 7 darba dienas). Adresāts to noteiktajā termiņā neizdarīja, un ziņojums eAdreses risinājumā tika dzēsts, tā arī nepiegādāts adresātam.
- 7511 ziņojumi jeb 0,5% no visiem nosūtītajiem ziņojumiem tika pārbaudīti, pieņemti un reģistrēti eAdreses risinājumā un adresāta lietvedības sistēma sāka ziņojuma izgūšanu no eAdreses risinājuma. Tomēr ziņojuma izgūšanas laikā adresāta lietvedības sistēma noraidīja eAdreses sūtīto ziņojumu, adresātam ziņojumu tā arī nesaņēmot un neizlasot. VRAA statistikas datus šādos gadījumos parādās vairāki iespējamie tehniska rakstura iemesli, piemēram, pievienots neatbilstošs datnes tips, datnes nosaukumā izmantoti neatļauti simboli, pievienotā datne pārsniedz pieļauto apjomu, notikusi kļūda, dokumentu saglabājot, adresātam nav atļautu ienākošo dokumentu plūsma u.c.

Lai gan abos norādītajos gadījumos sūtītājs pēc eAdreses risinājuma ziņojumu piegādes statusiem un sistēmas paziņojumiem varēja redzēt, ka ziņojumi nav piegādāti adresātam, tomēr eAdreses sistēmas kontekstā minētie ziņojumi uzskatāmi par adresātam piegādātiem (līdzīgi kā nosūtītas ierakstītas vēstules gadījumā, kad adresāts pats neatnāk pakalpiņā vēstulei uz pastu).

VRAA ikdienā pastāvīgi seko līdzi un uzrauga eAdresē nosūtīto ziņojumu izgūšanas termiņu ievērošanu iestādēs. VRAA darbinieki manuāli – telefoniski vai e-pastā – informē adresātus par konstatētiem aizdomīgiem gadījumiem (iespējams, iestāde pati nav pamanījusi kādas kļūdas savas sistēmas darbībā, kas neļauj izgūt tai adresētos sūtījumus) gan pirms izgūšanas termiņa iestāšanās, gan arī pēc tā (ja darbības nav sekojušas un ziņojums nav ticis piegādāts). Piemēram, 2020.gada pirmajā ceturksnī VRAA uzraudzības ietvaros informējusi 78 iestādes par laikā neizgūtiem ziņojumiem.

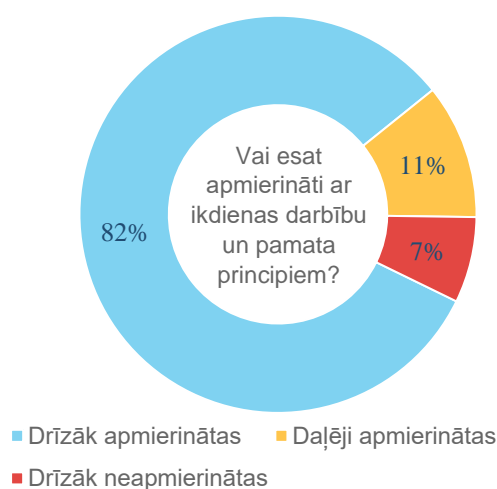
Attiecībā uz adresātu noraidītām piegādēm, piemēram, neatbilstoša pielikuma formāta vai nosaukuma garuma dēļ, papildus pārbaudes VRAA neveic, tomēr sazinās ar iestādēm, kurās konstatēta tām adresēto ziņojumu noraidīšana. Ar eAdresi integrētajām iestāžu lietvedības sistēmām izvirzītās prasības detalizētāk pārbauda sākotnējās sistēmu pieslēgšanas laikā. Ikdienā to darbība netiek atsevišķi uzraudzīta¹⁰⁷, jo tas VRAA būtu pārāk liels un nelietderīgs slogs. Integrēto sistēmu prasību ievērošanas

pārbaudes tiek veiktas tikai lietotāju sūdzību gadījumā, kad nepieciešams risināt kādu to pieteikto problēmu.

eAdreses MK noteikumi paredz,¹⁰⁸ ka eAdreses risinājums pārbauda ziņojuma adresātu un to, vai ir aktivizēts eAdreses konts. eAdreses likums un MK noteikumi papildus kontroles vai ierobežojumus attiecībā uz nodrošināmajiem dokumentu formātiem, nosaukumiem, lielumiem utt. nenosaka. Savukārt Valsts informācijas sistēmu savietotāja portālā¹⁰⁹ norādīts, ka pie sistēmu konfigurācijas ir jāņem vērā vairāki ierobežojumi un nosacījumi, piemēram, attiecībā uz noklusēto ziņojumu un adresāta pastkastītes maksimālo izmēru, par piegādes termiņu ierobežojumiem, ziņojuma nosaukuma un paša teksta maksimālo garumu, atļautajiem pielikumu formātiem (nosūtīšanai privātpersonām uz portālu *Latvija.lv*) un aizliegtiem simboliem pielikumu nosaukumos. Papildus arī akcentēts, ka neatbilstoši ziņojumi portālā *Latvija.lv* tiks noraidīti un adresāts tos nesaņems. Tā kā lietvedības sistēmu integrēšanas gadījumā tiek izmantots Valsts informācijas sistēmu savietotājs un eAdrese ir pieejama portālā *Latvija.lv*, iestādēm, lietojot eAdreses risinājumu, rūpīgi jāseko līdzi savu lietvedības sistēmu uzstādījumiem un to izmaiņām laika gaitā, lai nodrošinātu atbilstošu ziņojumu nosūtīšanu un saņemšanu. Minētās prasības jāievēro kā adresātam, tā sūtītājam, jo arī sūtītāja neatbilstoši noformētus ziņojumus adresāta sistēma nespēs pieņemt un būs spiesta noraidīt tai adresētu ziņojumu.

VARAM revīzijā apliecināja¹¹⁰, ka ir informēta par ziņojumu nepiegādāšanas gadījumiem. eAdreses risinājums pārbauda adresāta korektumu, metadatus un kopējo izmēru, bet ne pašu ziņojumu, pavadošo tekstu, pielikumu formātus utt. Tas ir saistīts ar eAdreses risinājuma uzbūves arhitektūru – ziņojumi tiek pārsūtīti šifrētā veidā un tos redz tikai sūtītājs un adresāts. eAdreses sistēma redz un var pārbaudīt tikai ziņojumu pavadošos datus jeb metadatus. Papildus kontroļu ieviešana prasītu būtiskas arhitektūras izmaiņas. Tā vietā tiekot plānoti papildinājumi eAdreses normatīvajos aktos, gan paredzot skaidrāku definējumu attiecībā uz prezumpciju par dokumentu uzskatīšanu par piegādātu, gan precizējot pienākumu adresātam laicīgi izgūt ziņojumus un to noraidīšanas iespēju. Tāpat tiek domāts par ziņojumu glabāšanas laika eAdreses sistēmā pagarināšanu un papildu atgādinājumu sūtīšanu, lai mazinātu laicīgi neizgūtu ziņojumu riskus.

Revīzijā iestādes norādīja uz ziņojumu piegādes problēmām, kā arī uz citu iebūvēto kontroļu trūkumu (skatīt 5.attēlu).

Pastāvošās problēmas un ieteikumi attīstībai:

- nesaņemti un nenosūtīti ziņojumi, informācijas trūkums par tiem;
- nepietiekoši izprotami eAdreses automātiskie paziņojumi par problēmām (t.sk. noraidītām piegādēm), papildus jāsaazinās ar VRAA darbiniekiem;
- pārāk īsi ziņojumu uzglabāšanas termiņi eAdreses sistēmā (īpaši saistībā ar garām iekrītošām brīvdienām);
- nepieciešamas papildu kontroles attiecībā uz ziņojumu rekvizītiem (adresāts, numurs, īss saturs, parakstītājs u.c.);
- daudz informatīvu VID ziņojumu, kurus nevajag reālistrēt lietvedībā.

5.attēls. Iestāžu aptauja – eAdreses pamata darbība un principi

Privātpersonu neatvērtie eAdreses ziņojumi

Papildus nepiegādātajiem ziņojumiem revīzijā konstatēts liels apjoms privātpersonām eAdreses risinājumā veiksmīgi nosūtītu, bet portālā *Latvija.lv* neatvērtu ziņojumu. VRAA apkopotā statistika liecina, ka šāds neatvērtu ziņojumu apjoms svārstās no 3% līdz 36% neatvērtu ziņojumu mēnesī. Tā kā šie ziņojumi ir nosūtīti un pieejami adresātu eAdreses kontos, juridiski tie ir piegādāti, lai gan tie nav atvērti un izlasīti.

Piemēram, Austrijā¹¹¹ šādus gadījumus risina, adresātam atkārtoti sūtot paziņojumus par tam adresēta ziņojuma saņemšanu pēc 48 stundām, ja ziņojums līdz tam nav izlasīts. Ja arī pēc tam eAdreses ziņojums nav atvērts, sūta vēstuli papīra formātā. Citās valstīs, piemēram, Norvēģijā¹¹², informatīvos paziņojumus par eAdresē pienākušū ziņojumu sūta arī mobilā tālruņa īsziņu formātā.

Vienlaikus jāņem vērā tas, ka iestādes mēdz uz eAdresi nosūtīt paziņojumus par to, ka adresātam ir pieejams dokuments iestādes pakalpojumu sistēmā. Attiecīgi dokumentam adresāts var piekļūt bez eAdreses starpniecības, autentificējoties konkrētajā pakalpojumu sistēmā. Arī VRAA uzskata, ka ziņojumu nelasīšanas cēlonis nav aizmiršana, bet gan apzināta rīcība nelasīt ziņojumus no konkrētiem adresātiem, kuri nosūta uz eAdresi informatīva rakstura ziņas, kas satur tikai informāciju un norādi par faktiskā satura pieejamību citur.

Nepilnības lietotāju pieteikumu un incidentu apkopošanā

eAdreses likums¹¹³ paredz pienākumu eAdreses IS pārzinim (VRAA) nodrošināt eAdreses IS darbību, informācijas pieejamību un konsultatīvo atbalstu eAdreses konta lietošanā. Attiecībā uz lietotāju atbalstu VRAA iekšējie normatīvie akti¹¹⁴ paredz, ka lietotāju pieteikumus (oficiāla vēstule, e-pasta vēstule, telefona zvans, personīgi nodota informācija vai sistēmas ģenerēts notikums) atbalsta dienests novērtē un reģistrē pieteikumu pārvaldības sistēmā, kurā veic to tālāko izpildi, uzraudzību, resursu

plānošanu un rādītāju apkopošanu. Tiek izdalīti dažādi notikumu veidi, piemēram, incidentu pieteikumi, pakalpojumu pieteikumi, problēmu pieteikumi, informatīvie paziņojumi, konsultācijas.

Pieprasot un analizējot uz eAdreses sistēmu attiecināmos lietotāju pieteikumus (2200 pieteikumi), revīzijā konstatēts, ka pieteikumi netiek klasificēti. Pamatā tiek norādīta kategorija *general* vai lauks tiek atstāts neaizpildīts, lai gan tie var saturēt gan pakalpojuma pieteikumu, gan konsultācijas lūgumu, gan problēmas pieteikumu utt. Līdz ar to revīzijas ietvaros nebija iespējams veikt lietotāju pieteikto problēmu analīzi un gūt priekšstatu par tipiskākajiem pieteikumu veidiem un problēmām. Kā norāda¹¹⁵ VRAA:

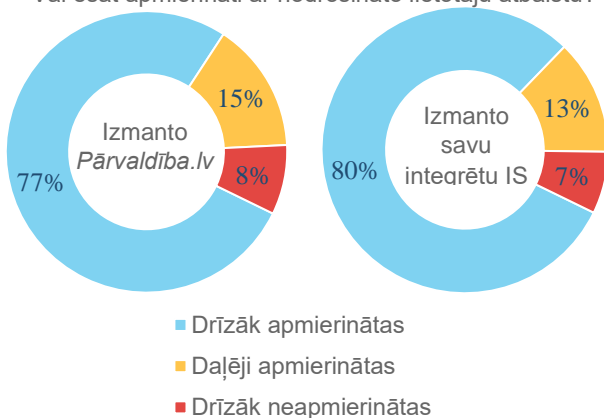
Pieteikumi tiek sadalīti pēc satura atbilstoši atbildīgajām struktūrvienībām, kas arī nodrošina tematisko grupēšanu. Savukārt pieteikumu satura analīzi un to raksturīgo iezīmju identificēšanu jau veic katrs pieteikuma apstrādātājs individuāli, kas nodrošina pieteikumu ātru apstrādi un netraucē nepieciešamās kompetences uzkrāšanas iespējas katra darbinieka individuālām vajadzībām. Tomēr VRAA pārskatīs minēto funkcionalitāti un izvērtēs iespēju veikt pieteikumu klasifikāciju ar norādītajiem līdzekļiem, ja tas neapgrūtinās vai nepalēninās pieteikumu apstrādi.

VRAA 2018.gadā pēc DIV ikgadējās risku analīzes ar augstu prioritāti ierosināja pilnveidot problēmu pārvaldības procedūru, tomēr 2019.gada risku analīzē paredzētā darbība tika atcelta, iekšējās sarunās konstatējot, ka izmaiņas procedūrā nav nepieciešamas, neskaidrojot iemeslus vai īstenotās kompensējošās darbības. 2019.gadā tiek norādīts, ka lietotāju atbalsta dienestā nav konstatēti incidenti vai sūdzības par DIV (eAdresi), lai gan revīzijā iesniegtie lietotāju pieteikumu dati ietver arī norādes uz eAdresē konstatētām kļūdām vai darbības traucējumiem.

Jāatzīmē, ka Valsts kontrole jau iepriekš veiktā revīzijā¹¹⁶ 2017.gadā ir konstatējusi un norādījusi, ka VRAA klientu pieteikumu reģistrācijas sistēma nenodrošina iespēju apkopotā un strukturētā veidā iegūt informāciju, piemēram, tieši par veikspējas vai nepieejamības pieteikumiem (piemēram, pēc nosaukumiem vai iedalījuma), kā arī ir apgrūtināta pieteikumu apkopošana atskaitēs un to tālāka detalizēta analīze (piemēram, pa tēmām, tiem, prioritātēm utt.).

Revīzijas aptaujā iestādes bija aicināts novērtēt VRAA un Ventspils Digitālā centra nodrošināto lietotāju atbalstu. No iestāžu sniegtajām atbildēm (skatīt 6.attēlu) var secināt, ka kopumā iestādes ir apmierinātas ar sniegto atbalstu. Iestādes sniedz gan pozitīvas atsauksmes par atbalsta kvalitāti, operativitāti un laipnību, gan norāda arī uz atsevišķām problēmām un sniedz ieteikumus uzlabojumiem.

Vai esat apmierināti ar nodrošināto lietotāju atbalstu?

Pastāvošās problēmas un ieteikumi attīstībai:

- vēlme saņemt vēl detalizētākus skaidrojumus;
- nepieciešama lielāka iedziļināšanās konkrētajā gadījumā (individuāla pieeja);
- dažkārt grūti sazvānāmi VRAA eksperti;
- dažkārt grūti saprotamas sniegtās atbildes un paziņojumi.

6.attēls. Iestāžu aptauja – apmierinātība ar eAdreses lietotāju atbalstu

Ieteikums

VARAM un VRAA izvērtēt nepiegādāto eAdreses ziņojumu (nokavēti izgūšanas termiņi un adresāta noraidīti ziņojumi) uzraudzības un preventīvu kontroļu pilnveides iespējas, kā arī regulāri apkopot tipiskākās kļūdas, informāciju par eAdreses risinājuma darbības pieredzi un iespējamajiem risinājumiem un par to informēt iestādes.

VARAM izvērtēt esošo situāciju saistībā ar eAdreses ziņojumu neatvēršanu un izstrādāt risinājumus, lai samazinātu eAdresē neatvērto ziņojumu skaitu.

2.5. Vai eAdresē ir ieviesti drošības, veikspējas un lietojamības principi?

Plānojot risinājuma drošību, pieejamību un lietošanas ērtumu, eAdreses izveidē izvēlētajā pieejā vērojamas atsevišķas nepilnības un formāla pieeja, lai gan tieši drošība un ērtums ir vieni no eAdreses risinājuma galvenajiem mērķiem, kas var ietekmēt lietotāju priekšstatus par eAdresi un motivāciju to izmantot ikdienas saziņā.

eAdreses centrālā risinājuma drošības pārvaldības prasības ir iekļautas kopējā VRAA pārvaldītajā valsts IKT koplietošanas resursu drošības pārvaldības sistēmā. Tomēr atsevišķu drošības prasību nodrošināšanā konstatētas nepilnības un trūkumi. Piemēram, eAdreses risinājuma obligāto risku analīze veikta divarpus gadus pēc risinājuma lietošanas uzsākšanas, drošības auditos konstatētas eAdreses risinājuma drošības nepilnības novērstas pusotra gada garumā, kā arī ikdienā netiek preventīvi uzraudzīti sistēmas auditācijas pieraksti.

Iestādes ir atbildīgas par drošību ar eAdresi savienotajās lietvedības sistēmās. Revīzijas ietvaros veiktās aptaujas rezultāti liecina, ka ne visas iestādes izprot uz eAdresi attiecināmās IKT drošības prasības un ar to saistītos riskus kopējā eAdreses risinājuma ietvarā. Dažādā drošības prasību izpratne var radīt darbības traucējumus starp eAdreses centrālo risinājumu un ikvienu integrēto sistēmu, tādējādi ne apdraudot ne tikaiveiksmīgu un garantētu ziņojumu apriti, bet arī eAdreses sistēmā esošo un pieejamo datu (tostarp fizisko personu datu) aizsardzību.

Veikspējas pārbaudes VRAA tika veiktas ilgu laiku pirms sistēmas lietošanas uzsākšanas, tostarp vēl pirms būtisku IKT infrastruktūras papildināšanas darbu veikšanas un pilnas eAdreses funkcionalitātes izstrādes. Arī pēc veikspējas audita VRAA identificēja nepieejamības gadījumus, kuriem netika rasts skaidrojums, bet atkārtotas pārbaudes vairs nav veiktas.

Arī eAdreses lietojamības testēšana 2017.gadā aptvēra tobrīd izstrādāto eAdreses piekļuves prototipu (skices) portālā *Latvija.lv*, bet ne detalizētu un gatavu eAdreses rīku ar visu funkcionalitāti. Lai gan lielu daļu ekspertu sniegto ieteikumu privātpersonu piekļuvei eAdresei portālā *Latvija.lv* ņēma vērā, atsevišķus trūkumus VRAA nav novērsusi. Atkārtota lietojamības testēšana pilnai eAdreses risinājuma funkcionalitātei nav veikta. Nav nodrošināta arī visu 2018.gada lietotāju aptaujās sniegto ieteikumu ieviešana un iestrādāšana eAdreses risinājumā, par ko iestādes turpina norādīt arī revīzijā veiktajā aptaujā 2020.gadā.

Lai gan revīzijā netika konstatēti fakti, ka minēto trūkumu dēļ būtu būtiski ietekmēta eAdreses drošība, veiktspēja vai lietošanas ērtums, zināmu apstākļu sakritības vai vairāku nepilnību mijiedarbības situācijā tas var ietekmēt eAdreses risinājuma darbības drošību un pieejamību. Pastāvot šaubām par eAdreses risinājuma drošību, pieejamību vai lietošanas ērtumu, būs ierobežotas iespējas veicināt eAdreses brīvprātīgu plašāku lietošanu privātpersonu vidū.

eAdreses kopējā drošības pārvaldība

VRAA kā eAdreses pārzinim ir pienākums¹¹⁷:

- nodrošināt drošu sistēmas un iekārtu lietošanu;
- veikt atbilstošas procedūras sūtījumu piegādei eAdreses kontos;
- nodrošināt saziņas drošību, nemainīgumu, aizsardzību pret nesakcionētu piekļuvi un iznīcināšanu, sūtītāju/saņēmēju identitātes atpazīšanu, datu pārraides kanālu šifrēšanu un šo darbību pierādāmību.

Minētās prasības bija jau paredzētas eAdreses izstrādes līgumos, piemēram, iekļaujot nosacījumus attiecībā uz pielietojamo ziņojumu šifrēšanu, laika zīmogošanas servisu, auditācijas pierakstu veidošanu, ārējo integrējamo sistēmu identificēšanas sertifikātu piesaisti, piekļuves tiesību kontroli un pārbaudi, fizisko personu datu aizsardzības prasību ievērošanu, antivīrusu programmatūras izmantošanu u.c.

VRAA IKT drošības pārvaldību organizē visām uzturētajām IS kopā, izstrādājot kopēju drošības pārvaldības ietvaru un dokumentāciju. Līdz ar to eAdresei nav izdalītas specifiskas prasības, bet uz to tiek attiecinātas prasības un pārvaldības elementi, kas ir attiecināmi arī uz citām VRAA uzturētajām sistēmām.

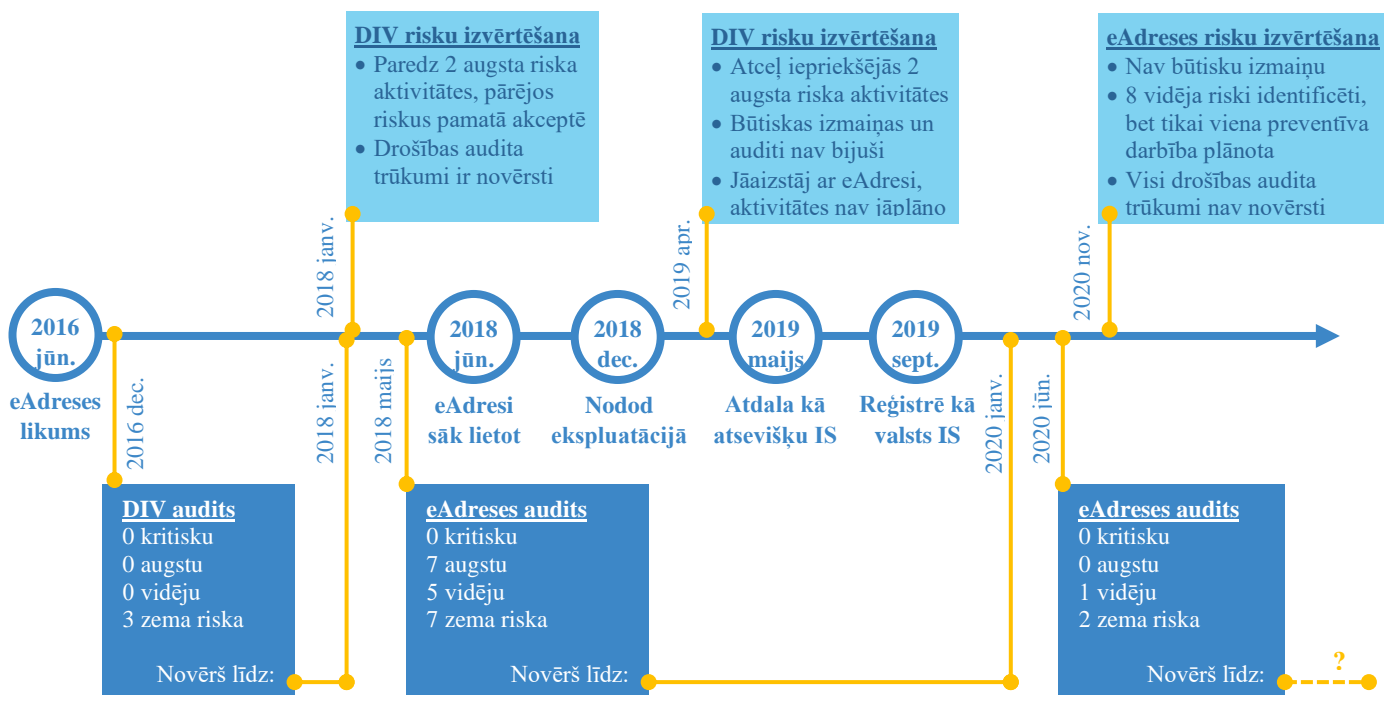
Tas atbilst kopējām valsts IS prasībām¹¹⁸ – pārzinis organizē un vada valsts IS darbību, un turētājs uztur sistēmas funkcionalitāti un nodrošina datu drošību un aizsardzību.

Lai arī normatīvie akti un VRAA iekšējās kārtības paredz virkni eAdreses drošības pārvaldības darbības, dažu darbību īstenošanā novērojamas nepilnības:

- VRAA ilgstoši neveica eAdreses risinājuma resursu apzināšanu, nodalīšanu un reģistrēšanu. Atbilstoši grāmatvedības uzskaites datiem eAdreses risinājums ir nodots ekspluatācijā 2018.gada decembrī – tas ir aptuveni pusgadu pēc tā lietošanas uzsākšanas. No Valsts informācijas sistēmu savietotāja eAdreses IS (ar atšķirīgiem, augstākiem pieejamības rādītājiem un noteiktām atbildīgajām personām) atdalīta un uzskaitīta tikai 2019.gada maijā – tas ir gandrīz gadu pēc risinājuma lietošanas uzsākšanas un pusgadu pēc tā nodošanas ekspluatācijā. eAdreses risinājums kā valsts informācijas sistēma reģistrēta tikai 2019.gada septembrī – vairāk nekā gadu pēc eAdreses lietošanas uzsākšanas, lai gan eAdreses likums valsts informācijas sistēmas statusu eAdreses sistēmai paredzēja jau kopš 2016.gada;
- normatīvie akti¹¹⁹ IKT drošības jomā paredz pienākumu izstrādāt drošības risku pārvaldības plānu paaugstinātas drošības sistēmām, balstoties uz veiktu drošības risku analīzi. VRAA iekšējā kārtība paredz šāda plāna izstrādi, kā arī uzdevumu veikt risku analīzi, nododot sistēmu

ekspluatācijā un turpmāk – reizi gadā. eAdreses risinājumam šāds izvērtējums veikts un risku novēršanas plāns ir izstrādāts tikai 2020.gada novembrī, t.i., vairāk nekā divus gadus pēc eAdreses risinājuma lietošanas uzsākšanas un nodošanas ekspluatācijā. 2018.gadā un 2019.gadā VRAA formāli turpināja veikt DIV risku izvērtējumu kā Valsts informācijas sistēmu savietotāja sastāvdaļai, nekonstatējot būtiskas izmaiņas, trūkumus vai riskus. VRAA ieskatā 2019.gadā veiktais DIV ikgadējais risku novērtējums ir attiecināms uz eAdreses sistēmu, jo tajā tiek konstatēts, ka DIV sistēma ir aizstāta ar eAdreses sistēmu. Valsts kontroles ieskatā to tikai daļēji var attiecināt uz eAdreses sistēmu, jo tika pieņemts eAdreses likums, kas paredz papildu prasības, bija uzsākta eAdreses risinājuma lietošana plašākā lietotāju lokā ar jaunu funkcionalitāti, eAdreses drošības auditā konstatēta virkne būtisku novērojumu u.c.;

- normatīvie akti paredz¹²⁰ pienākumu paaugstinātas drošības sistēmām veikt regulārus ārējos drošības auditus, kā arī 90 dienu laikā novērst konstatētās drošības nepilnības (būtiskas sistēmas izveides, uzturēšanas vai pārveidošanas gaitā tīši vai netīši radītas sistemātiskas vājības, kuru rezultātā var tikt apdraudēta IT integritāte, pieejamība vai konfidencialitāte). eAdreses risinājuma pirmais ārējais drošības audits veikts 2018.gada jūnijā. Līdz 2018.gada oktobrim bija paredzēts novērst augsta un vidēja riska novērojumus (piemēram, vairākas šifrēšanas nepilnības, informācijas noplūdes iespējas, paroļu neatbilstības, antivīrusu pārbaūžu nepilnības u.c.), bet tos pakāpeniski novērsa laikposmā līdz 2020.gada janvārim, t.i. – vairāk nekā pusotru gadu pēc to konstatēšanas. VRAA šo situāciju skaidro¹²¹ ar kavēšanos izstrādātāja pusē un VRAA ierobežotām iespējām to ietekmēt, kā arī ar apstākli, ka uzturētāja maiņa radītu uzturēšanas pārtraukumu, kas ir uzskatāms par augstāku risku. 2020.gadā veiktajā ārējā drošības auditā konstatēja vienu vidēja riska novērojumu, ko novērsa uzreiz pēc tā konstatēšanas. Pozitīvi vērtējams, ka abos eAdreses drošības auditos nav konstatētas kritiskas nepilnības, kas liegtu eAdreses risinājuma tālāku lietošanu;
- lai nodrošinātu pierādījumus par eAdresē notikušo saziņu¹²² un sekotu līdz drošībai, VRAA saglabā un nodrošina¹²³ pieejamību ne tikai ziņojuma metadatiem, bet arī informācijai par jebkurām darbībām ar ziņojumu un lietotāju veiktajām darbībām sistēmā. Uzkrātos auditācijas pierakstus VRAA detalizētāk analizē tikai uz pieprasījumu pamata, nenotiek to plānveidīga uzraudzība ikdienā, kā to būtu nepieciešams nodrošināt¹²⁴ paaugstinātas drošības sistēmu gadījumā. Vienlaikus VRAA analizē auditācijas pierakstus attiecībā uz ziņojumu apriti (notikumi sistēmā), lai, piemēram, sekotu līdz un informētu iestādes par laicīgi neizgūtajiem ziņojumiem. Savukārt privātpersonām portālā *Latvija.lv* auditācijas pieraksti par to kontā veiktajām darbībām ir brīvi pieejami tikai par pēdējo 90 dienu periodu, kas neregulāra eAdreses risinājuma lietošanas gadījumā var būt šķērslis lietotājiem identificēt aizdomīgas darbības. Par ilgāku periodu privātpersonām auditācijas pieraksti atsevišķi jāpieprasa VRAA, lai neietekmētusistēmas veikspēju.

7.attēls. eAdreses drošības auditu un risku izvērtēšanas organizēšana

eAdreses normatīvie akti paredz¹²⁵, ka eAdreses lietotāji atbild par visām eAdreses kontā veiktajām darbībām, bet iestādes atbild par savu IS drošības prasību ievērošanu un ar to saistīto normatīvo aktu ievērošanu. VRAA nav atbildīga par iespējamiem zaudējumiem trešajām pusēm, par informācijas zudumiem vai par datu nonākšanu pie trešajām personām, kas rodas citu iestāžu IS darbības dēļ.

Iestāžu sistēmu integrēšanai ar eAdreses risinājumu izmanto Valsts informācijas sistēmu savietotāja infrastruktūru. Tā pakalpojumu izmantošanas noteikumi paredz¹²⁶, ka pieslēgtās IS pārzinim jāanalizē savas IS darbības auditācijas pieraksti par notikumiem sistēmā (kas var ietekmēt drošu informācijas apriti), regulāri jāanalizē sistēmas drošības riski, jānodrošina droša informācijas aprīte un aizsardzība pret šīs informācijas bojāšanu vai nonākšanu nepilnvarotas personas rīcībā.

Attiecīgi VRAA iestādēm norāda kopējās drošības prasības, kad tiek iesniegts eAdreses integrācijas pieteikums, un iestādēm ir pienākums šīs prasības ievērot. VRAA kontrolē integrācijas izveides un testēšanas procesā ievērojamās atsevišķās drošības prasības, tādas kā sertifikātu derīgums, pielietotā šifrēšana u.c., bet ne vispārīgo IKT drošības prasību ievērošanu katrā iestādē.

Pastāv bažas par minimālo IKT drošības prasību nodrošināšanu eAdresei pieslēgtajās iestādēs. To apliecina revīzijā veiktā iestāžu aptauja, kurā tikai 3% iestāžu norādīja, ka līdz ar eAdreses ieviešanu tām bija nepieciešams iekšēji izvīzīt un ieviest kādas papildu IT drošības prasības, bet 60% turpināja piemērot līdzšinējās valstī noteiktās minimālās IKT drošības prasības. Tajā pašā laikā 10% iestāžu, kas darbam ar eAdresi ir integrējušas savas lietvedības sistēmas, aptaujā norādīja, ka tās nenodrošina lietotāju veikto darbību auditēšanu, lai gan šādas prasības paredz gan minimālās IKT drošības prasības, gan eAdreses un Valsts informācijas sistēmu savietotāja izmantošanas noteikumi. VRAA ieskatā,

eAdreses arhitektūra ir veidota tā, ka drošības ievainojamības esamība eAdresei pieslēgtās iestādes sistēmā nerada draudus eAdresē transportētās un glabātās informācijas drošībai.

Lai gan revīzijā netika konstatēti fakti, ka minēto nepilnību dēļ būtu ietekmēta eAdreses drošība vai citi tās darbības aspekti, tomēr zināmu apstākļu sakritības un vairāku nepilnību vienlaicīgas pastāvēšanas gadījumā tas var ietekmēt eAdreses darbības drošību un datu aizsardzību, laicīgu potenciālo risku identificēšanas un atbilstošu preventīvo darbību veikšanas iespējas, kā arī kopējo risinājuma tēlu un privātpersonu motivāciju šādu risinājumu izmantot saziņā ar valsti.

eAdreses pieejamības rādītāji un veiktspēja

Normatīvie akti paredz augstus eAdreses sistēmas pieejamības rādītājus – darba dienās laikā no plkst. 8.30 līdz 17.00 99% apmērā, bet pārējā laikā 97% apmērā mēnesī. VRAA apkopotie dati liecina par šo rādītāju izpildi – darba laikā pieejamība svārstās no 99 līdz 100%, ārpus darba laika no 97 līdz 100%.

Taču revīzijas aptaujā iestādes norādīja uz biežiem eAdreses darbības pārtraukumiem vai neatbilstošu ātrdarbību. Revīzijas ietvaros tika apkopota VRAA atbalsta dienesta uz eAdreses sistēmas lietotāju e-pastiem nosūtītā informācija par neplānotiem sistēmas darbības pārtraukumiem laika periodā no 2019.gada septembra līdz 2020.gada jūlijam. Tika identificēti trīs eAdreses risinājuma darbības pārtraukumi darba laikā 2019.gada oktobrī un 2020.gada jūnijā, bet VRAA par šiem datumiem nebija pieejami detalizēti monitoringa sistēmas uzraudzības dati, līdz ar to precīzus pieejamības rādītāju pārrēķinus revīzijā nebija iespējams veikt.

Papildus drošības auditiem VRAA iekšējās procedūras¹²⁷ paredz arī veiktspējas auditu veikšanu, piemēram, nododot sistēmu ekspluatācijā vai konstatējot tajā regulāras problēmas. eAdreses risinājuma gadījumā pēdējais veiktspējas audits ir veikts 2017.gada rudenī attiecībā uz DIV. Auditā tika identificēti vairāki novērojumi, kas var traucēt pakalpojumu lietošanu un pieejamību. eAdreses risinājuma veiktspējas audits kopš tā darbības uzsākšanas 2018.gada jūnijā nav veikts. Taču ir mainīta DIV IKT infrastruktūra, ieviesta jauna sistēmas funkcionalitāte, būtiski audzis lietotāju loks un to iespējamo darbību skaits dažādās eAdreses komponentēs, gan veicot pašu ziņojumu sūtīšanu, gan meklējot adresātus eAdreses katalogā utt.

2018.gada janvārī ikgadējā DIV (uz kā bāzes izveidoja eAdreses risinājumu) risku novērtēšanas laikā tika vērtēti 2017.gada beigās notikuši DIV pieejamības incidenti, kuriem nebija iespējams noskaidrot iemeslus (incidenti notikuši jau pēc veiktās veiktspējas pārbaudes). Nākamajā, 2019.gada risku izvērtējumā šie iepriekš identificētie augsta riska incidenti tika pārvērtēti kā zema riska, neveicot neko no plānotajām darbībām attiecībā uz problēmu pārvaldības procedūru pilnveidi.

Lai gan pieejamības nodrošināšanai VRAA ir izstrādāts un 2020.gadā atjaunots darbības atjaunošanas plāns¹²⁸ (rezerves kopiju veidošana, darbības atjaunošana un ārkārtas situāciju pārvaldība) un tajā paredzētas arī procedūras eAdreses risinājuma darbības atjaunošanai, minētais plāns neparedz prasības attiecībā uz regulāriem darbības atjaunošanas prasību preventīvas izpildes testiem mācību nolūkos, lai vēlāk neparedzētos gadījumos būtu pārliecība par šo prasību atbilstošu izpildi. Izņēmums ir tikai rezerves kopijas, kuras paaugstinātas drošības sistēmām atjauno reizi gadā pārbaudes nolūkā (pieļaujama arī testa vides atjaunošana)¹²⁹. Kā revīzijā norādīja¹³⁰ VRAA, ikdienā parasti atjauno tikai testa vidi, nevis produkcijas vidi, turklāt atjaunojot visu virtualizēto IKT resursu kopumu, kurā eAdrese ir tikai daļa no kopējā resursu apjoma.

eAdreses lietošanas ērtums

eAdreses izstrādes sākumā 2017.gadā veica plānotā eAdreses risinājuma prototipa lietojamības testus. Revīzijas ietvaros tika novērtēta portālā *Latvija.lv* klienta darba vietā iedzīvotājiem pieejamā eAdreses funkcionalitāte, ņemot vērā lietojamības testos sniegtos ieteikumus. Tika konstatēts, ka:

- kopumā VRAA eAdreses izstrādē ir ņēmusi vērā piesaistīto ārējo ekspertu sniegtos ieteikumus¹³¹ ērtākai eAdreses lietošanai;
- nav ieviesti atsevišķi, mazāk nozīmīgi ekspertu sniegtie ieteikumi. Piemēram, nav skaidri norādīta darba pabeigšanas/iziešanas pogas;
- pastāv atsevišķas papildu nepilnības, kas var apgrūtināt eAdreses lietošanu. Piemēram, tiek lietoti atšķirīgi nosaukumi vienai sadaļai (“Saņemtie” un “Saņemtie ziņojumi”), nav iespējas eAdreses sistēmā uzreiz elektroniski parakstīt ziņojumam pievienoto dokumentu ar mobilo tālruni *eParakstsMobile/eParakstsLV* risinājumiem (to var izdarīt pašlaik tikai ar eID karti), adrešu meklēšanā ne vienmēr tiek skaidri izdalītas iestāžu galvenās adreses un apakšadreses (eAdreses sistēmā portālā *Latvija.lv* jauna ziņojuma adresātā laukā galvenā un apakšadreses tiek attēlotas vienā kopējā alfabētiskā sarakstā. Tai pat laikā, izvēloties detalizētaku adresāta meklēšanas iespēju, logā tiek vizuāli atdalīti un skaidri norādīti apakšadresāti), vairākos informatīvajos eAdreses lauku skaidrojumos vai lietošanas videomateriālos pieejama neprecīza vai neaktualizēta informācija.

Pēc eAdreses izstrādes pabeigšanas lietojamības pārbaudes pilnai eAdreses funkcionalitātei nav veiktas. Tā vietā ar mērķi pilnveidot izstrādātās eAdreses funkcionalitāti pirms plašākas tās lietošanas uzsākšanas VRAA vairākkārtēji organizēja esošo un potenciālo lietotāju viedokļu apkopošanu par eAdreses ērtumu un pilnveidojamām lietām.

VRAA 2018.gadā veica eAdresei pieslēgto iestāžu aptauju par eAdreses lietošanas pieredzi. Lai gan lielākā daļa iestāžu (1987 iestādes) atbildes nesniedza, VRAA uzskatīja, ka šīm iestādēm nav iebildumu. 29 iestādes sniedza ieteikumus, piemēram, palielināt nosūtāmā ziņojuma apjomu, nedzēst laicīgi neizgūtus ziņojumus, nesūtīt uz eAdresi Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmas informatīvos paziņojumus, kā arī atcelt ziņojumu izgūšanas termiņu parametrus (3–7 dienas). Nevienš no šiem būtiskajiem ieteikumiem līdz 2020.gadam nav realizēts, tikai pašlaik izstrādājamo eAdreses likuma un MK noteikumu grozījumu projektu kontekstā tiek diskutēts¹³² par neizgūto ziņojumu dzēšanas un termiņu palielināšanas jautājumiem. Savukārt attiecībā uz ziņojuma apjomu jāņem vērā apstākļi, ka ne visas lietvedības sistēmas bez izmaiņu veikšanas varēs pieņemt būtiski lielākus dokumentus.

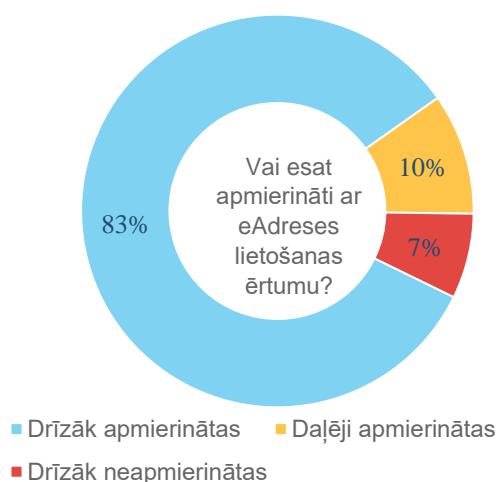
2018.gada nogalē pirms eAdreses plašākas ieviešanas lietošanai privātpersonām bija iespējams pieteikties eAdreses testēšanai. Kopumā šo iespēju izmantoja 839 privātpersonas, no kurām aptauju aizpildīja un viedokli VRAA sniedza 171 persona. No tām eAdreses iespējas un ērtumu pozitīvi novērtēja 36%, neitrāli novērtēja 47% personu, bet negatīvi – tikai 13% personu.

Privātpersonas sniedza ieteikumus attiecībā uz teksta formatēšanas iespējām, nosūtīto ziņojumu statusu izsekošanu, papildu informācijas iekļaušanu uz e-pastu sūtītajā informatīvajā paziņojumā par saņemto ziņojumu eAdresē, atbildžu sniegšanu uz biežāk uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniedza ieteikumus saistībā ar iespēju piekļūt eAdresei ar internetbanku autentifikācijas rīkiem. VRAA šos lietotāju ieteikumus, izņemot internetbanku autentifikācijas rīku izmantošanu, laika gaitā ir ņēmusi vērā un iestrādājusi eAdreses risinājumā.

2019.gada beigās VARAM veica aptauju¹³³ par uzņēmumu informētību par eAdresi. Arī šajā aptaujā pārliecinoši lielākā daļa jeb 71%uzņēmēji, kas ir informēti par eAdreses darbību, norādīja, ka ir viegli izmantot eAdresi, bet uz grūtībām norādīja 12%.

Veicot iestāžu aptauju par eAdreses ieviešanu un lietošanu revīzijas ietvaros 2020.gadā, kopumā lielākā daļa iestāžu norādīja, ka ir apmierinātas ar eAdreses lietošanas ērtumu. Neskatoties uz pozitīvo kopējo vērtējumu, iestādes norādīja arī uz vairākiem iespējamiem pilnveidojumiem un problēmām, kas daļēji pārklājas ar jau iestāžu iepriekš sniegtajiem ieteikumiem VRAA, kuriem līdz šim nav rasts risinājums (skatīt 8.attēlu).

Pastāvošās problēmas un ieteikumi attīstībai:

- iedzīvotājiem grūti atrast eAdresi portālā *Latvija.lv* un lasīt/rakstīt ziņojumus;
- iedzīvotāji nemāk autentificēties ar eID karti un lietot e-parakstu;
- palielināt vienlaicīgo adresātu skaitu (portālā *Pārvaldība.lv*);
- grūti saprast, vai adresāts ziņojumu ir saņēmis un arī izlasījis;
- lielāks ziņojumu virsraksta un teksta apjoms;
- lielāks pielikumu apjoms (lielāka apjoma skenēti dokumenti un grafiskie materiāli), kā arī atbilstoša informēšana par tā pārsniegšanu

8.attēls. Iestāžu aptauja – eAdreses lietošanas ērtums

Revīzijā netika konstatēts, ka visi lietotāju sniegtie pilnveidojumu ieteikumi būtu detalizēti analizēti un apkopoti eAdreses risinājuma pilnveidošanas plānā, atbilstoši kuram vienkopus būtu iespējams sekot līdz pieņemtajiem lēmumiem un pilnveidojumu progresam.

Ieteikums

VRAA vēlreiz izvērtēt lietojamības testu ieteikumus un iestāžu aptaujās sniegtos ieteikumus, identificējot nepieciešamos uzlabojamus un tehniskās iespējas tos ieviest nākamajās eAdreses pilnveides kārtās, kā arī izvērtēt jaunu lietojamības pārbaužu veikšanas iespējas pilnai eAdreses funkcionalitātei pirms plašākas tās lietošanas uzsākšanas juridiskām personām.

Lai novērstu eAdreses drošības pārvaldībā konstatētos trūkumus, nodrošināt risku analīzes veikšanu reizi gadā, ārējos auditos konstatēto trūkumu savlaicīgu novēršanu un auditācijas pierakstu analīzi.

3. Vai eAdrese ir ieviesta un tiek izmantota elektroniskai saziņai?

3.1. Kas lieto eAdresi, un kā to izmanto elektroniskai saziņai?

Lai gan eAdreses risinājuma mērķis ir elektroniska saziņa starp iestādēm un privātpersonām, vairāk nekā divus gadus pēc eAdreses ieviešanas saziņa tās ietvaros pamatā notiek starp iestādēm (90%). Galvenokārt eAdresi savstarpējā saziņā izmanto tiešās pārvaldes iestādes, un pusi visu nosūtīto ziņojumu veido tikai 10 iestādes. Elektroniskā saziņa starp iestādēm un privātpersonām veido nelielu daļu (10%), kurā iestādes ar privātpersonām komunicē četras reizes biežāk nekā privātpersonas ar iestādēm.

Pašlaik eAdreses lietošana privātpersonām ir brīvprātīga, kas, iespējams, daļēji pamato to, kāpēc privātpersonas eAdresi tik maz lieto. eAdreses lietotāju skaits privātpersonu vidū ir sasniedzis aptuveni 13 tūkstošus lietotāju, kas ir tikai 1% no sākotnēji plānotā brīvprātīgo lietotāju skaita. Mazā privātpersonu aktivitāte varētu būt skaidrojama ar ieradumu sūtīt elektroniskos dokumentus e-pastos un izmantot e-pakalpojumus, atzīstot tos par pietiekami ērtiem un parocīgiem rīkiem saziņai ar valsti. Acīmredzot privātpersonas šobrīd nesaskata nozīmīgas eAdreses lietošanas priekšrocības un nav motivētas brīvprātīgi uzsākt eAdreses lietošanu.

Arī iestādes, kurām eAdreses lietošana ir obligāta, nav steigušās uzsākt tās lietošanu:

- 47% iestāžu to izdarīja ar kavēšanos līdz pat 17 mēnešiem pēc eAdreses likumā paredzētā termiņa (tiešās valsts pārvaldes iestādes no 2018.gada jūnija; iestādes, kas nav padotas MK, atvasinātas publiskas personas un privātpersonas, kurām deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi, no 2018.gada oktobra);
- 5% iestāžu vēl arvien nav aktivizējušas savu eAdreses pieslēgumu.

Iestādēm nepievienojoties eAdresei un neuzsākot tās lietošanu, eAdrese netiek izmantota kā vienota vide saziņai ar valsti, līdz ar to iestādēm un privātpersonām ir jāmeklē citi elektroniskās saziņas kanāli, pat ja tās ir izvēlējušās lietot eAdresi.

Statistikas dati neliecina arī par eAdreses plašu izmantošanu iestāžu ikdienas procesos:

- gandrīz puse iestāžu (48%) eAdresē nav nosūtījušas nevienu ziņojumu, kopš iestādes ir pievienojušās eAdresei;
- 13% iestāžu divu eAdreses darbības gadu laikā nosūtījušas līdz trim ziņojumiem.

Ilgā eAdreses ieviešana un nelielais eAdresē nosūtīto dokumentu skaits liecina, ka eAdreses ieviešana nebija būtiska nepieciešamība, jo saziņai starp valsti un privātpersonu jau bija izveidoti citi komunikācijas kanāli, bet ieguvumi no drošākas vides izmantošanas nav pašsaprotami. Turklāt, ja saglabāsies tendence, ka privātpersonas nelieto eAdresi, bet to galvenokārt lieto tikai iestādes, pastāv risks, ka ieguldījumi eAdreses izveidē būs veikti nelietderīgi, jo iestāžu savstarpējai komunikācijai pirms eAdreses izveides funkcionēja DIV un eAdreses izveide nebija nepieciešama iestāžu savstarpējai saziņai.

Savlaicīgi netiek pildīti arī valdības dotie uzdevumi attiecībā uz lietotāju loka paplašināšanu. Ne tikai nav apzinātas esošā eAdreses lietotāju loka paplašināšanas iespējas, bet arī ir pagarināts eAdreses obligātās lietošanas uzsākšanas termiņš jau paredzētajiem lietotājiem. Piemēram, kamēr tiek veidots Fizisko personu reģistrs, nav rasts risinājums ārvalstnieku kā uzņēmumu pārstāvju piekļuves iespējām eAdresei. Rezultātā visām juridiskām personām obligātais eAdreses lietošanas uzsākšanas termiņš pagarināts par trim gadiem, izmaiņas termiņā veicot mazāk nekā mēnesi pirms termiņa iestāšanās. Tas norāda uz trūkumiem plānošanā un uzraudzībā un rada riskus attiecībā uz iespējām izveidot prognozējamu un sakārtotu eAdreses vidi.

---

eAdreses lietotāju loks

eAdreses likums paredz¹³⁴, ka tās izmantošana ir obligāta iestādēm, reģistros reģistrētiem tiesību subjektiem (juridiskām personām) un rezerves karavīriem, bet brīvprātīgi to var izmantot iedzīvotāji no 14 gadu vecuma un reģistros neregistrētas personas.

2019.gadā VARAM bija uzdots¹³⁵ veikt izpēti un paplašināt eAdreses obligāto lietotāju loku vismaz par trim grupām vai pielietošanas sfērām. Pašlaik saskaņošanā esošais eAdreses likuma grozījumu projekts¹³⁶ paredz obligāto lietotāju loku paplašināt ar zemessargiem, valsts amatpersonām un valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām.

eAdreses lietotāju loka paplašināšanas nepieciešamību paredz ne tikai valdības dotie uzdevumi, bet arī uz to norāda arī revīzijā aptaujātās iestādes (skatīt 9.attēlu).

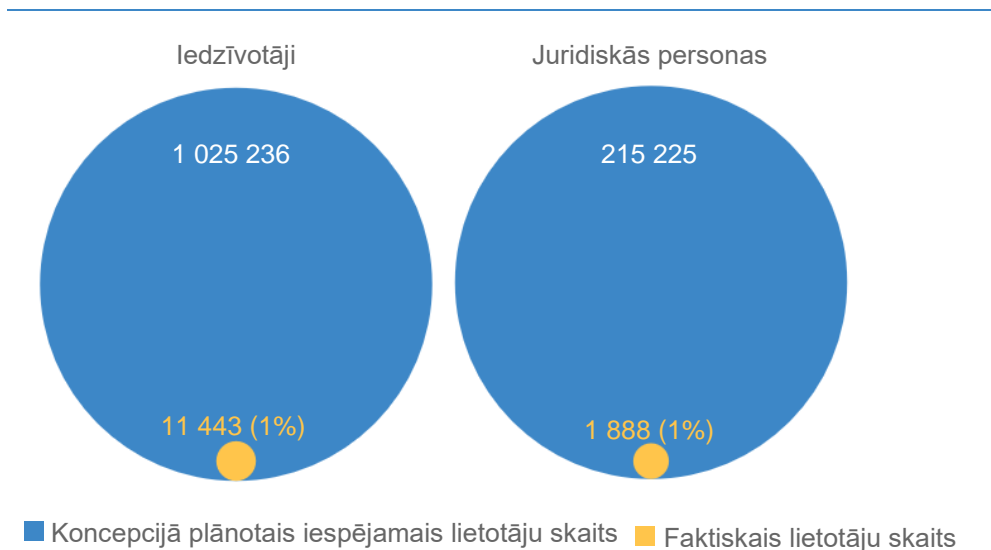
Identificētās problēmas un priekšlikumi attīstībai:

- eAdresi nelieto visas iestādes, kam tas būtu jādara jau pašlaik, tā vietā turpinot sūtīt e-pastā elektroniski parakstītus dokumentus;
- dažas pašvaldību iestādes nav vispār informētas par tām jau izveidotām eAdresēm;
- mazs brīvprātīgo privātpersonu lietotāju skaits, brīvprātīga eAdreses ieviešana notiek pārāk lēni un ar lielu pierunāšanu;
- privātpersonas nevar savstarpēji sazināties un tas kavē produktīvāku attīstību;
- tiek rosināts eAdresi obligāti papildus lietot tādām jaunām lietotāju grupām kā pašvaldību deputāti, dažādu komisiju dalībnieki, amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi, ārsti un medicīnas personāls, individuālie komersanti un saimnieciskās darbības veicēji;
- grūti sekot līdzi biežajām termiņu izmaiņām dažādām lietotāju grupām.

9.attēls. Iestāžu aptauja – eAdreses lietotāju grupas

Iestādes aptaujā norādīja uz problēmām ziņojumu aprītē gan esošo lietotāju grupās, gan uz vēlamām jaunām obligāto eAdreses lietotāju grupām, tostarp norādot tādas lietotāju grupas, kas nav ietvertas VARAM izstrādātajos normatīvo aktu grozījumos¹³⁷ plašākas eAdreses lietošanas veicināšanai, piemēram, ārsti un medicīnas personāls, saimnieciskās darbības veicēji.

eAdreses koncepcijā 2014.gadā bija plānots salīdzinoši liels lietotāju skaits – visas iestādes, visas juridiskās personas un 56% pilngadīgo iedzīvotāju. Faktiskais privātpersonu lietotāju skaits, kas 2020.gada nogalē lieto eAdresi, ir būtiski mazāks, sasniedzot tikai aptuveni 1% (skatīt 10.attēlu).

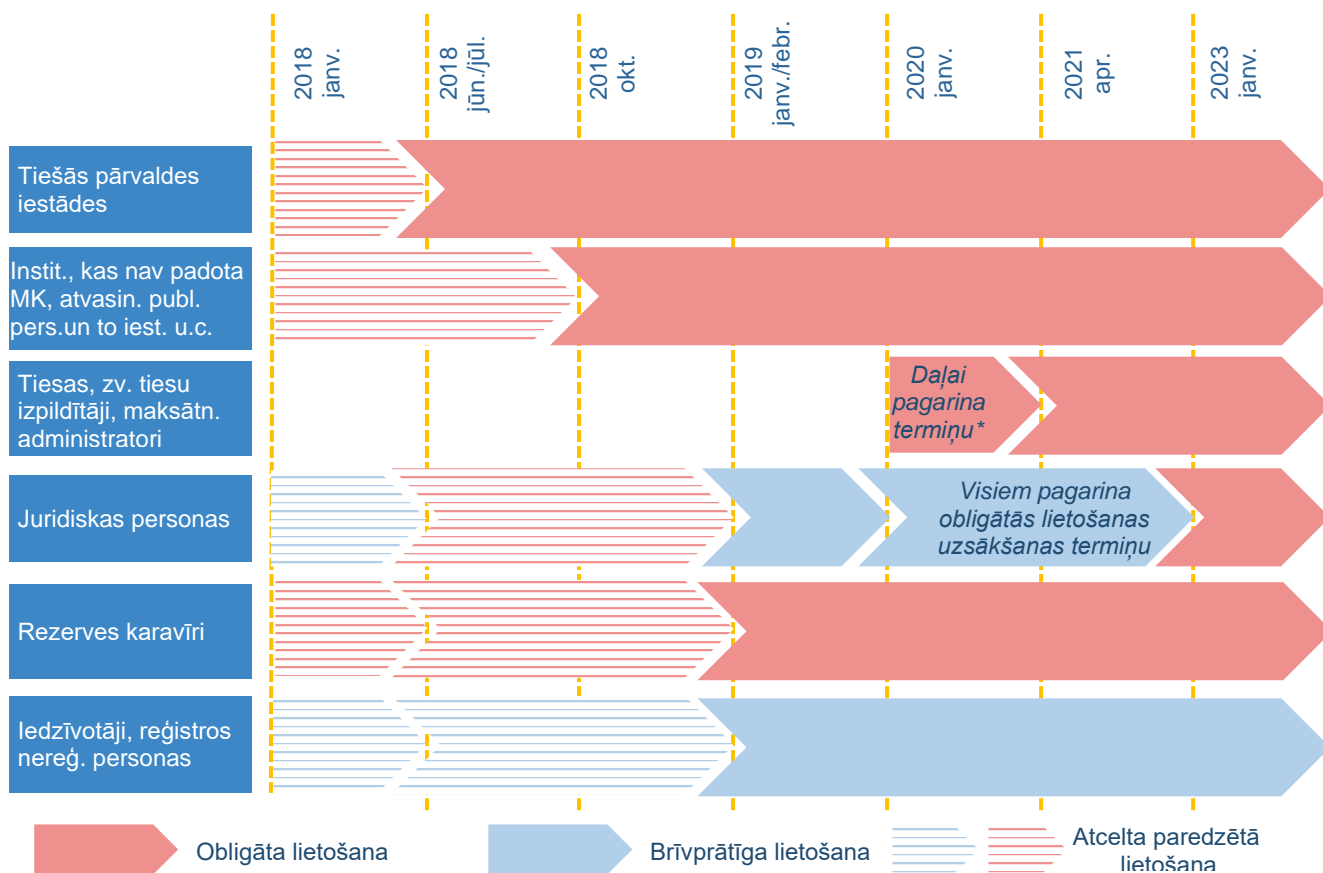
10.attēls. Plānotā un faktiskā eAdreses lietotāju skaita salīdzinājums

Attiecībā uz rezerves karavīriem, kuriem eAdreses lietošana ir noteikta kā obligāta no 2019.gada februāra, VARAM rīcībā nav datu ne par rezerves karavīru kopējo skaitu, ne par faktiski izveidotajām eAdresēm šādām personām. Saskaņā ar Aizsardzības ministrijas datiem¹³⁸ valstī ir aptuveni 3000 rezerves karavīru. Iespējams, ka lielu daļu iedzīvotāju eAdreses kontu (kopumā pašlaik 11 443 eAdreses konti, no tiem līdz 2018.gada martam tika izveidoti aptuveni 3589 konti) veido tieši rezerves karavīri, kuriem eAdreses izveide un lietošana ir obligāta, nevis citu iedzīvotāju brīvprātīgi izveidotie eAdreses konti.

eAdreses ieviešanas termiņu pagarināšana

Sākotnēji koncepcijā¹³⁹ tika plānota eAdreses risinājuma ieviešana sarakstei starp iestādēm un privātpersonām no 2017.gada 1.janvāra. Rīkojumā¹⁴⁰, ar kuru apstiprināja koncepciju, tika noteikts par gadu garāks ieviešanas termiņš, t.i., no 2018.gada. Savukārt saskaņā ar eAdreses likumu¹⁴¹ pirmajai lietotāju grupai – tiešās pārvaldes iestādēm – lietošanas uzsākšana bija paredzēta no 2018.gada jūnija.

Lai gan eAdreses lietotāju loks kopš eAdreses koncepcijas izstrādes nav mainījies un paplašināts, pakāpeniski tiek atlikti un pagarināti atsevišķu lietotāju grupu obligātās izmantošanas uzsākšanas termiņi (skatīt 11.attēlu).

* Zvērinātiem tiesu izpildītājiem, Augstākajai tiesai un Satversmes tiesai no 01.01.2020., bet maksātnespējas procesa administratoriem, rajonu (pilsētu) tiesām un apgabaltiesām - no 01.04.2021.

11.attēls. eAdreses likumā noteiktie obligātās un brīvprātīgās lietošanas termiņi

Turklāt izmaiņas tiek noteiktas īsu brīdi pirms paredzētā ieviešanas termiņa:

- iestādēm un rezerves karavīriem bija noteikts uzsākt eAdreses lietošanu no 2018.gada jūnija. Divus mēnešus pirms tam VARAM rosināja¹⁴² šos termiņus pagarināt, nosakot, ka no 2018.gada jūnija eAdreses lietošanu uzsāks tikai tiešās pārvaldes iestādes, bet, piemēram, atvasinātas publiskas personas un citas iestādes – no 2018.gada oktobra, savukārt rezerves karavīri – no 2019.gada februāra;
- 2019.gada decembrī¹⁴³, nepilnu mēnesi pirms eAdreses obligātās lietošanas uzsākšanas juridiskām personām, Saeima steidzamības kārtā lēma par termiņa atlikšanu uz trim gadiem – no 2020.gada janvāra uz 2023.gada janvāri. Kā galvenie grozījumu iemesli anotācijā¹⁴⁴ bija norādīta ārvalstnieku piekļuves problēma eAdresei, kā arī mazais eAdresei tobrīd pieslēgušos juridisko personu skaits.

Šāda neplānota termiņu pagarināšana ietekmēja ne tikai juridiskās personas, bet arī daudzas iestādes, kuras bija rēķinājušās ar iespēju kopš 2020.gada komunicēt ar visām juridiskām personām elektroniski bez maksas eAdreses risinājumā.

Viens no iemesliem, kuru dēļ visām juridiskajām personām tika atlikta eAdreses ieviešana, bija uzņēmumu pārstāvju – ārvalstnieku piekļuves problēmas eAdresei, kuras bija apzinātas jau eAdreses

konceptijas izstrādes laikā. eAdrešu koncepcijā bija skaidrots, ka piekļuve uzņēmumu eAdrešu kontiem būs tiem uzņēmumu pārstāvjiem, kuriem ir Latvijas personas kods, bet tas neattieksies uz uzņēmumiem, kuru vienīgais valdes loceklis ir ārvalstnieks bez Latvijā piešķirta personas koda. Šādos gadījumos piekļūt eAdrešu kontam varēs ar autentifikācijas līdzekļiem, kas būs noteikti, balstoties uz Fizisko personu elektroniskās identifikācijas likumā paredzētajiem veidiem, nodrošinot vismaz divu faktoru autentifikāciju. Papildus bija skaidrots, ka Iekšlietu ministrija ir izstrādājusi koncepciju¹⁴⁵ par Fizisko personu reģistru, kurā paredzēts, ka ārvalstniekiem no 2021.gada tiks piešķirts personas kods, līdz ar to tās varēs piekļūt arī eAdresei.

Pieņemot eAdrešu likumu¹⁴⁶, tika paredzēts vienots piekļuves mehānisms visām juridiskajām personām, neparedzot uzņēmumiem ar ārvalstnieku pārstāvjiem īpašu regulējumu, līdz ar to ārvalstnieku piekļuves problēma eAdresei šobrīd nav atrisināta.

To ir plānots risināt¹⁴⁷ kopā ar digitālās vārtejas ieviešanu Latvijā, kas ietver Fizisko personu reģistra ieviešanu un tā sasaisti ar Uzņēmumu reģistrā vēsturiski uzkrāto informāciju par ārvalstniekiem. Kā papildu risinājums tiek apspriesta ideja par iespēju ārvalstniekiem pilnvarot piekļuvei eAdresei kādu citu personu ar Latvijas personas kodu, kam ir pieejami atbilstoši autentifikācijas rīki (eID karte, *eParakstsMobile* vai *eParakstsKarte*), pilnvarojumu nostiprinot pie zvērināta notāra.

Pamatojoties uz iestāžu aptaujā sniegto informāciju, revīzijā konstatētas problēmas arī citu lietotāju grupu piekļuves nodrošināšanai eAdrešu kontam. Piemēram, atsevišķām juridiskām personām (piemēram, ārvalsts komersanta filiāle, šķīrējtiesa, Katoļu baznīcas publisko tiesību juridiskā forma u.c.) Uzņēmumu reģistra datus nav norādīta juridisko personu pārstāvēt tiesīgā persona, līdz ar to minētām personām nav nodrošināta piekļuve eAdresei.

Kavētie ieviešanas termiņi

Lai pārlicinātos par eAdrešu likuma prasību ievērošanu eAdrešu lietošanas uzsākšanā, revīzijā tika analizēti VRAA sagatavotie dati par izveidotajiem iestāžu eAdrešu kontiem, tos salīdzinot ar Uzņēmumu reģistra Publisko personu un iestāžu saraksta datiem. Tika identificētas 224 iestādes (aptuveni 6% no kopējo iestāžu skaita), kurām 2020.gada aprīlī nebija izveidota eAdrese. Tādējādi nav ievērotas eAdrešu likuma prasības¹⁴⁸ par obligātu eAdrešu izmantošanas uzsākšanu un sasniedzamību elektroniskajā vidē. Revīzijas laikā VARAM komunicēja ar šīm iestādēm, kā rezultātā pēc VARAM apkopotās informācijas 2020.gada septembrī šādu iestāžu skaits¹⁴⁹ bija samazinājies līdz 173 (5%). Jāatzīmē, ka liela daļa šo iestāžu bija apzinātas iepriekš VARAM sagatavotajos informatīvajos ziņojumos¹⁵⁰. Lai arī VARAM bija sūtījusi iestādēm atgādinājumu vēstules¹⁵¹, iestāžu rīcība, lai uzsāktu eAdrešu lietošanu, nebija sekojusi.

Salīdzinot eAdrešu kontu izveides datumus ar eAdrešu likumā katrai lietotāju grupai noteikto obligātās lietošanas uzsākšanas termiņu, konstatēts, ka 47% eAdrešu lietotāju to neizveidoja un neuzsāka lietot paredzētajos termiņos (skatīt 3.tabulu). Visvairāk izmantošanas uzsākšanu kavēja dažādas izglītības iestādes, bibliotēkas, kultūras nami, sociālie dienesti utt. Tādējādi privātpersonām bija liegta iespēja sazināties ar valsti elektroniski ar speciāli šim mērķim izveidota saziņas kanāla starpniecību.

3.tabula. Terminā izveidotās eAdreses (2020.gada aprīlī).

Iestādes veids (kopējais skaits)	eAdreses ieviešanas termiņš	Nav izveidota	Ir izveidota (aktivizēta)	
			Laikā	Ar nokavēšanos līdz 2020.g. aprīlim
Tiešās pārvaldes iestādes (168)	01.01.2018.	1% (2*)	56% (94)	43% (72)
Iestādes, kas nav padotas MK (119)	15.10.2018.	0	45% (54)	55% (65*)
Zvērināti tiesu izpildītāji, zvērināti notāri, Augstākā tiesa, Satversmes tiesa (200)	01.01.2020. (notāriem vēl nav noteikts termiņš)	0	71% (142)	29% (58**)
Atvasinātas publiskas personas un to iestādes (2914)	15.10.2018.	7% (202)	45% (1308)	48% (1404)
Privātpersonas, kurām deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi (163)	15.10.2018.	12% (20)	47% (77)	41% (66)
Kopā (3564)		6% (224)	47% (1675)	47% (1665)

* Liela daļa no šīm iestādēm faktiski ir atvasinātu publisku personu iestādes, taču pašas neprecīzi norādīja savas iestādes veidu Publisko personu un iestāžu sarakstā.

** Tiesas un zvērināti tiesu izpildītāji eAdresi ieviesa 2020.gada janvārī, bet zvērināti notāri pirms termiņa, 2020.gada martā.

Revīzijā veiktajā aptaujā iestādes visbiežāk norādīja, ka eAdreses ieviešanu kavēja e-paraksta trūkums, neskaidrības par iestādes reģistrāciju Publisko personu un iestāžu sarakstā, kā arī citas iestāžu iekšējās pārmaiņas (skatīt 12.attēlu). Līdzīgi šķēršļi bija apzināti jau iepriekš, elektronisko dokumentu aprītei ieviešot DIV¹⁵², piemēram, e-paraksta nepopularitāte, iestāžu darbinieku ieradumi un prasmes. Līdz ar to, revidentu ieskatā, VARAM tos vajadzēja risināt savlaicīgāk.

Kavēšanās galvenie iemesli un šķēršļi:

- e-parakstu trūkums iestāžu vadītājiem;
- iestādes paralēla reorganizācija;
- reģistrācijas problēmas Publisko personu un iestāžu sarakstā (neskaidrs process), iestādes dokumentu vadības sistēmas izmaiņas un integrācijas problēmas;
- darbinieku resursu un zināšanu trūkums (it sevišķi mazākās pašvaldību iestādēs);
- informācijas trūkums par eAdresi, uz to attiecināmajiem normatīvajiem aktiem, tās ieguvumiem (ja to neizprot, tad neievieš).

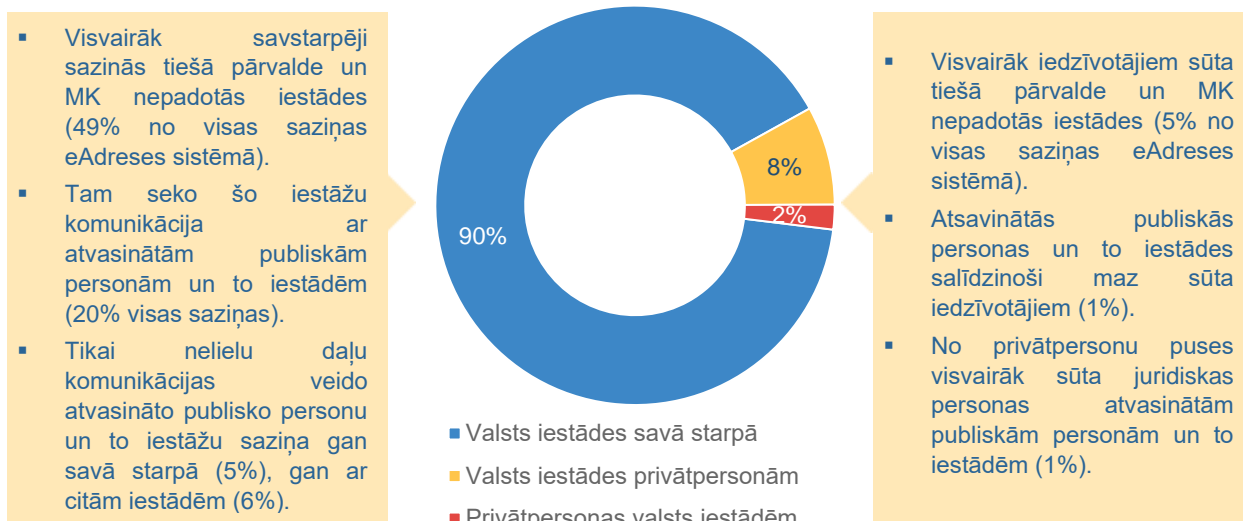
12.attēls. Iestāžu aptauja – eAdreses laicīga ieviešana

Saziņas virzieni eAdresē

Iestādes eAdresē var sūtīt ziņojumus privātpersonām un privātpersonas iestādei, kā arī iestādes cita citai¹⁵³. Savstarpēja privātpersonu saziņa pašlaik nav iespējama. Lai gan VARAM bija dots¹⁵⁴ uzdevums līdz 2019.gada oktobrim veikt izpēti par saziņas paplašināšanas iespējām eAdresē starp privātpersonām, līdz šim šāds informatīvais ziņojums nav sagatavots un izskatīts MK.

Apkopojot VRAA statistiku par ziņojumu sūtīšanas virzieniem eAdreses sistēmā, konstatēts, ka kopumā 90% saziņa eAdreses sistēmā notiek starp iestādēm (skatīt 13.attēlu). Visvairāk savstarpēji sazinās tiešās pārvaldes iestādes un iestādes, kas nav padotas MK, lai gan atvasinātu publisku personu un to iestāžu skaits ir aptuveni 10 reīzu lielāks un to saziņas eAdresē īpatsvaram būtu jābūt lielākam.

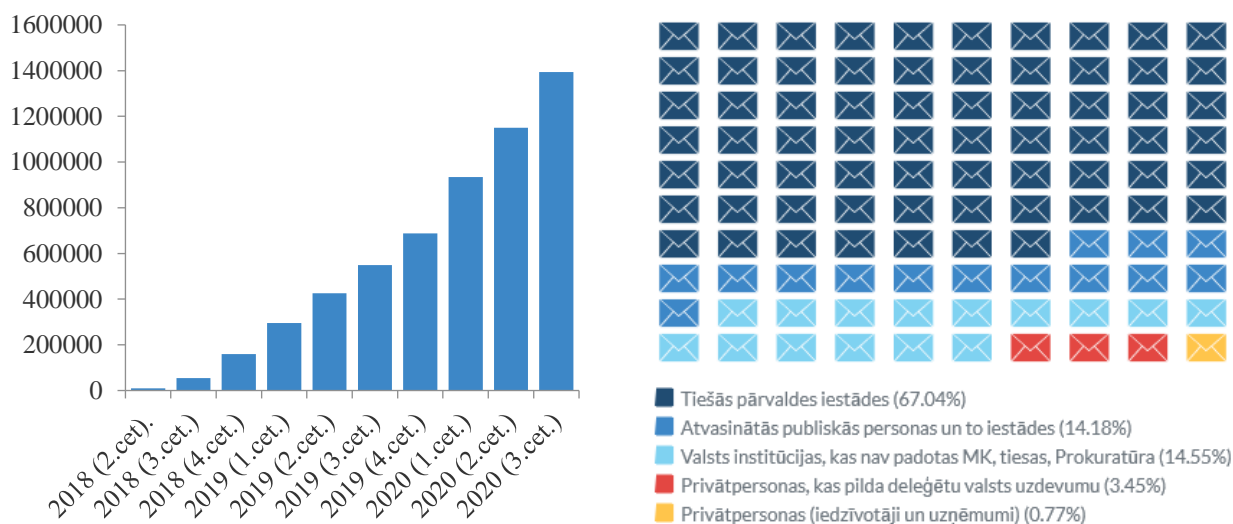
Kopumā saziņa ar privātpersonām eAdresē nav apjomīga un veido tikai 10% no kopējās eAdreses saziņas apjoma. Iestādes ar eAdreses starpniecību ievērojami biežāk sazinās ar iedzīvotājiem nekā ar juridiskām personām. Iedzīvotājiem ir piecas reizes vairāk eAdreses kontu nekā juridiskajām personām. Taču privātpersonu rosinātā saziņā ar iestādēm vērojama pretēja tendence – ar eAdreses starpniecību biežāk ar iestādēm sazinās juridiskas personas.

13.attēls. Ziņojumu sūtīšanas virzieni eAdresē

eAdresē nosūtīto ziņojumu skaits

Kopējais eAdresē nosūtīto ziņojumu skaits kopš 2018.gada jūnija, kad tiešās pārvaldes iestādes uzsāka eAdreses lietošanu, pakāpeniski palielinās (skatīt 14.attēlu). 2020.gada novembrī eAdresē nosūtīto ziņojumu skaits sasniedza 1,45 miljonus nosūtītu ziņojumu.

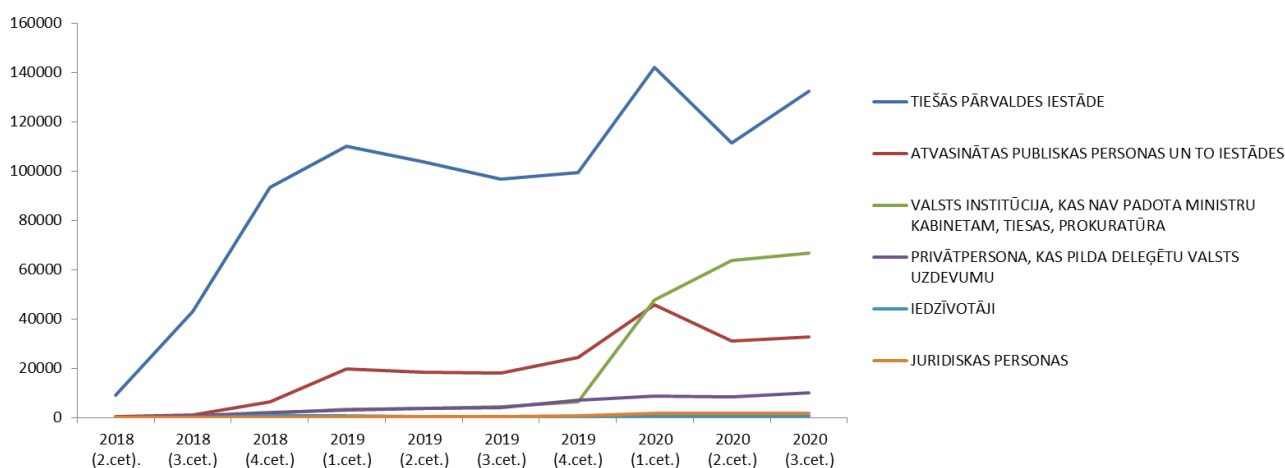
14.attēls. Kopējais nosūtīto ziņojumu skaits un ziņojumu sadalījums pa sūtītāju veidiem

Iestāžu savstarpējā saziņas īpatsvars ir palicis nemainīgs 2019. un 2020.gadā, būtiski nepieaugot saziņas ar privātpersonām apmēram (skatīt 14.attēlu). Tas varētu liecināt par to, ka privātpersonām trūkst informācijas par eAdreses lietošanas iespējām un priekšrocībām, tās, visticamāk, izmanto dažādus e-

pakalpojumus vai saziņai ar valsti izmanto ierasto e-pasta saraksti vai citas, pieejamākas un pazīstamākas iespējas.

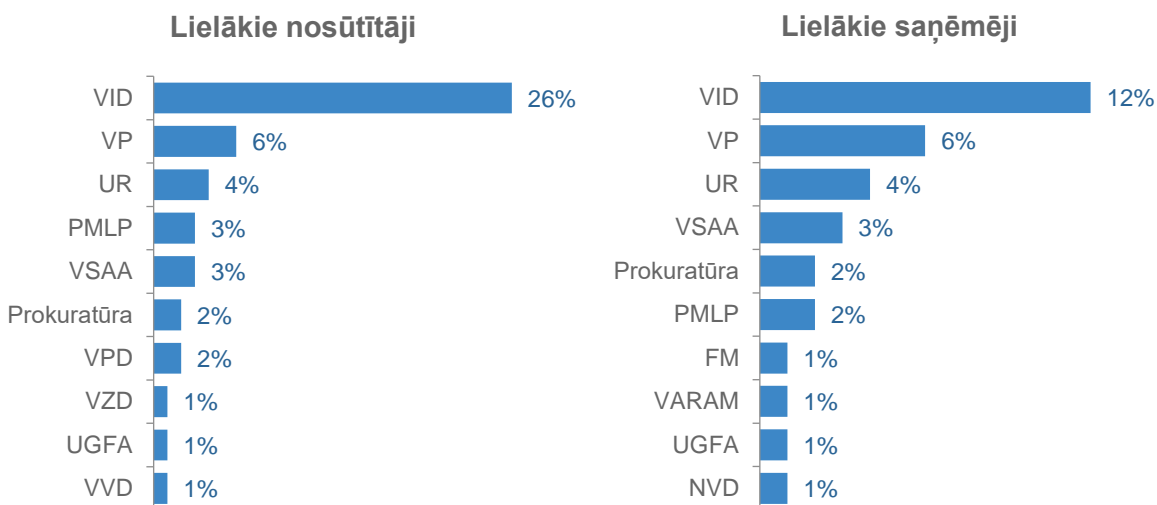
Revīzijā arī tika vērtēts, vai eAdreses izmantošana palielinājās līdz ar nepieciešamību pāriet uz attālinātu komunikāciju ar iestādēm Covid-19 ierobežojumu dēļ, t.i., pēc 2020.gada marta. Konstatēts, ka šajā laikā būtiski nav pieaudzis eAdresē nosūtīto ziņojumu skaits (skatīt 15.attēlu):

- strauji pieaudzis nosūtīto ziņojumu skaits iestādēs, kas nav padotas MK, taču tas nav sasaistāms ar nepieciešamību pāriet uz elektronisko vidi, bet gan ar to, ka zvērināti tiesu izpildītāji un notāri ievieša paredzēto piekļuvi eAdresei;
- iedzīvotāju vidū nav vērojams eAdresē nosūtīto ziņojumu skaita pieaugums, tam pastāvīgi saglabājoties minimālā līmenī;
- juridisko personu vidū vērojama noturīga tendence eAdresē nosūtīto ziņojumu skaitam pakāpeniski, nelielos apjomos pieaugt.

15.attēls. Nosūtīto ziņojumu skaits eAdresē pa ceturkšņiem

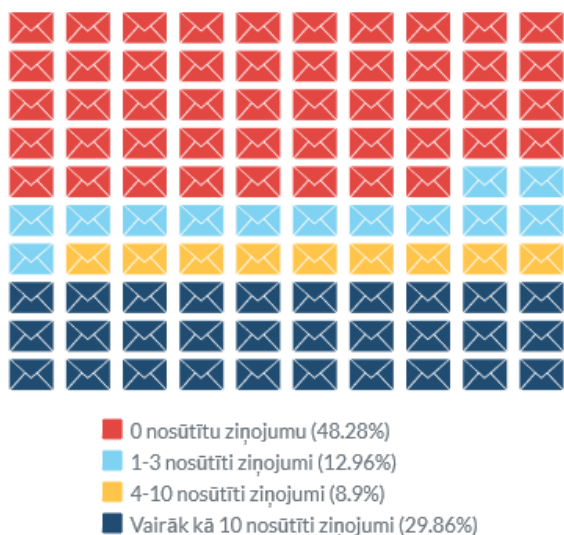
Analizējot biežākos ziņojumu sūtītājus un saņēmējus eAdresē, konstatēts, ka ceturtdaļu no visiem sūtītajiem ziņojumiem veido Valsts ieņēmumu dienests. Turklāt 10 iestādes kopumā nosūta aptuveni pusi no visiem eAdreses ziņojumiem (skatīt 16.attēlu).

16.attēls. Lielākie ziņojumu nosūtītāji un saņēmēji eAdresē

eAdreses izmantošana ikdienas saziņā

Revīzijas ietvaros tika analizēta arī izveidoto eAdreses kontu izmantošana ikdienā. VRAA sagatavotā statistika norāda, ka 2020.gada novembrī 3349 iestādēm bija izveidoti eAdrešu konti un gandrīz puse no iestādēm jeb 48% iestāžu eAdresē nav nosūtījušas nevienu ziņojumu (skatīt 17.attēlu). Tikai nepilna trešdaļa iestāžu divu gadu laikā ir nosūtījušas vairāk nekā 10 ziņojumus.

Neviens nosūtīts ziņojums:

- kopā 1617 iestādes, 1426 no tām ir pieslēgtas eAdresei jau kopš 2018. vai 2019.gada;
- 44 no tām nav arī neviena ienākošā ziņojuma;
- 1573 no tām ir saņēmušas ziņojumus eAdresē, sasniedzot pat 992 saņemtus ziņojumus.

17.attēls. Iestādes, kas neizmanto eAdresi ziņojumu sūtīšanai

Lielākā daļa iestāžu, kas neizmanto eAdresi ziņojumu sūtīšanai, ir atvasinātu publisku personu iestādes, tostarp skolas, bibliotēkas, muzeji, būvvaldes, bāriņtiesas, dzimtsarakstu nodaļas, sociālie dienesti, pagastu pārvaldes utt., kā arī privātpersonas, kurām deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi.

Viens no iemesliem, kas ietekmē eAdreses izmantošanu ikdienas saziņā, ir tas, ka tikai mazs skaits privātpersonu (13 331) ir brīvprātīgi uzsākušas eAdreses izmantošanu, līdz ar to iestādēm nav iespējas tām nosūtīt ziņojumus eAdresē. Tomēr arī nevar uzskatīt, ka eAdrese tiek izmantota pietiekamā apjomā iestāžu savstarpējā saziņā un ka tā ir ieviesta ikdienas procesos. Gandrīz puse iestāžu nav nosūtījušas nevienu ziņojumu, lai gan pašas ir saņēmušas tām adresētus sūtījumus eAdresē.

Jau 2016.gadā VARAM bija norādījusi¹⁵⁵, ka iestādēm eAdreses ieviešanai jāīsteno pārmaiņu vadība, paredzot jaunu saziņas modeli ar klientiem un vērtējot tā nodrošināšanai nepieciešamās izmaiņas pamatdarbības procesos (t.sk. e-pakalpojumu izmaiņas). VARAM sagatavoto informatīvo ziņojumu MK pieņēma zināšanai. Savukārt 2018.gada sākumā VARAM norādīja¹⁵⁶, ka tikai 2% iestāžu bija pabeigušas iekšējo normatīvo aktu un procesu izvērtēšanu un aktualizēšanu, daļa to vēl veica, bet nepilna puse VARAM aptaujāto iestāžu to vispār nebija uzsākušas. Minētais varētu izskaidrot, kāpēc liela daļa iestāžu tā arī nav uzsākušas aktīvu eAdreses izmantošanu, jo eAdrese kā saziņas kanāls nav iestrādāta iekšējos procesos.

Līdzīga problēma, ka nav skaidri noteikts, kad eAdresi izmantot, ir novērojama arī valstiskā mērogā. Piemēram, valsts civilās aizsardzības plānā eAdrese kā atsevišķs apziņošanas mehānisms netiek pieminēts, elektroniskai saziņai norādot uz e-pasta saziņu. Tāpat ārkārtējās situācijas apstākļos valstij svarīgu informāciju iedzīvotājiem par Covid-19 nosūtīja nevis ar eAdreses starpniecību, bet gan izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmu, Ceļu satiksmes un drošības direkcijas apziņošanas e-pastus, kā arī ievietojot informāciju “E-klases” sistēmā. Norādītajām sistēmām pašlaik ir daudz lielāks lietotāju loks nekā eAdresei, un tādējādi ātri var sasniegt daudzas privātpersonas.

Ieteikums

VARAM sadarbībā ar VRAA nodrošināt regulāru eAdreses lietotāju datu analīzi un izmantošanas uzraudzību, vērtējot nelietošanas iemeslus un meklējot risinājumus katras specifiskās lietotāju grupas atbalstam eAdreses ieviešanā un izmantošanā.

3.2. Vai un kā tiek veicināta eAdreSES plašāka izmantošana?

---

eAdreSES ieviešanas ietvaros organizētās apmācības bija pieejamas šauram eAdreSES lietotāju lokam – aptuveni 66 tiešās pārvaldes iestādēm no kopumā aptuveni 3349 eAdresei pieslēgtajām iestādēm. Apmācības neaptvēra atvasinātas publiskas personas un to iestādes, kas veido lielāko eAdreSES lietotāju skaitu iestāžu vidū. Mācības un vairāki semināri tika organizēti gadu pirms eAdreSES lietošanas uzsākšanas termiņa, kad vēl nebija pabeigts risinājums. Šādā situācijā iestāžu pārstāvjiem bija apgrūtināti iegūt praktiskas zināšanas eAdreSES lietošanai.

Nepilnības VARAM īstenotajās veicināšanas aktivitātēs varētu būt iemesls gan lēnai eAdreSES ieviešanai pirmajos tās darbības mēnešos, gan zemei eAdreSES lietošanai kopumā. Kā revīzijā norādīja iestādes, tikai neliela daļa no šķēršļiem, kas kavēja laicīgu eAdreSES ieviešanu, bija saistāmi ar tehniskām problēmām vai ierobežoto finansējumu. Iestādes vairāk norādīja uz informācijas trūkumu par veicamajiem ieviešanas pasākumiem, piemēram, reģistrēšanos Publisko personu un iestāžu sarakstā, kas ir eAdreSES izveides priekšnoteikums.

Iestāžu darbinieku kopējās izpratnes par eAdresi palielināšana varētu sekmēt arī eAdreSES plašāku lietošanu privātpersonu vidū, kurām eAdreSES lietošana ir brīvprātīga un kurām ir būtiski saskatīt eAdreSES lietošanas ieguvumus un priekšrocības. Apkopotie dati liecina, ka reklāmas kampaņas, pašas par sevi vien nenodrošina būtisku eAdreSES lietotāju pieaugumu privātpersonu vidū.

Veiktās apmācības par eAdreses funkcionalitāti

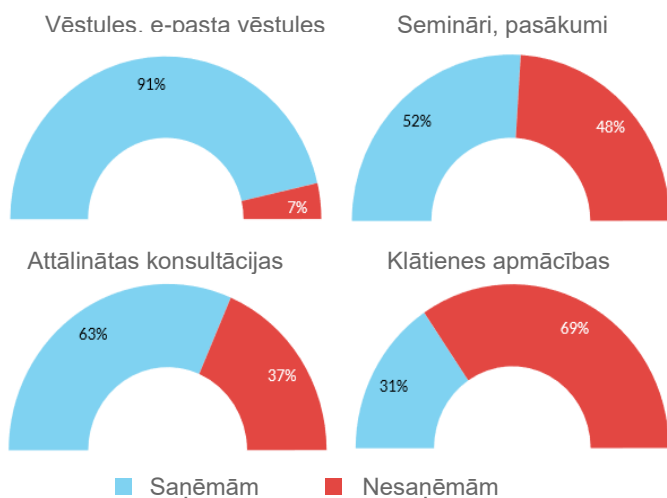
eAdreses koncepcijā un likuma anotācijā bija plānots, ka būs nepieciešamas iestāžu darbinieku un tehniskā personāla apmācības par eAdreses un adrešu kataloga izmantošanu. VARAM un VRAA pirms eAdreses izveides akcentēja¹⁵⁷, ka līdz ar dažādu koplietošanas platformu un e-pakalpojumu attīstību ir svarīgi informēt sabiedrību par šo ieguldījumu ieguvumiem, tādējādi veicinot ieguldījumu atdevi un sasniegto rezultātu ilgtermiņa ietekmi.

2017.gada augustā-oktobrī Valsts administrācijas skolā notika iestāžu darbinieku apmācības¹⁵⁸ “Procesu uzlabošana valsts pārvaldes iestādēs E-adreses ieviešanai”, kurās skaidroja eAdreses būtību un darbības principus, normatīvos aktus un nepieciešamās izmaiņas iestādēs u.c. Mācības izmaksāja aptuveni 61 tūkstoši *euro* un tajās piedalījās 176 tiešās pārvaldes iestāžu darbinieki no 66 iestādēm. Apmācību īstenotājs norādīja¹⁵⁹, ka iestāžu zemā interese skaidrojama ar to, ka, iestāžu ieskatā, līdz eAdreses ieviešanai vēl bija samērā ilgs laiks. Tāpat līdz mācībām vēl nebija pieejamas tehnisko risinājumu gala versijas. Šādas mācības vēlāk netika atkārtotas.

VARAM kopš 2018.gada veic “digitālo aģentu” apmācības. Tajās iestāžu darbiniekiem (piemēram, klientu apkalpošanas centru darbiniekiem, skolotājiem, bibliotekāriem u.c.) māca par dažādās dzīves situācijās izmantojamiem e-pakalpojumiem, to lietošanas soļiem un priekšrocībām, datu aizsardzību un drošību internetā u.c. nolūkā tālāk vienkāršā valodā konsultēt iedzīvotājus un iedrošināt lietot e-pakalpojumus. Digitālo aģentu apmācību ietvaros viena no tēmām ir arī par eAdreses būtību un izmantošanu, kas daļēji papildina iestāžu darbinieku zināšanas par šo risinājumu. Šīs mācības ir apmeklējuši ap 6000 iestāžu darbinieku.

Papildus apmācībām tika rīkoti informatīvie semināri un prezentācijas, daļai no tiem varēja sekot līdzi tiešraidē internetā. Šos seminārus apmeklēja ap 830 personu. Pasākumu prezentācijas un video materiāli pieejami VARAM mājaslapā. Arī turpmāk eAdreses popularizēšanai plānoti informatīvie pasākumi iestādēm, t.sk. attālinātie vebināri.

Revīzijas ietvaros 2020.gadā veiktajā iestāžu aptaujā vairums iestāžu norādīja, ka saņēmušas informatīvas vēstules, attālinātas konsultācijas un iespēju piedalīties atsevišķos semināros, tomēr apmācības saņēma tikai neliela daļa iestāžu, pavisam maz to saņēma dažādas atvasinātu publisku personu iestādes (skatīt 18.attēlu).

Pastāvošās problēmas un ieteikumi attīstībai:

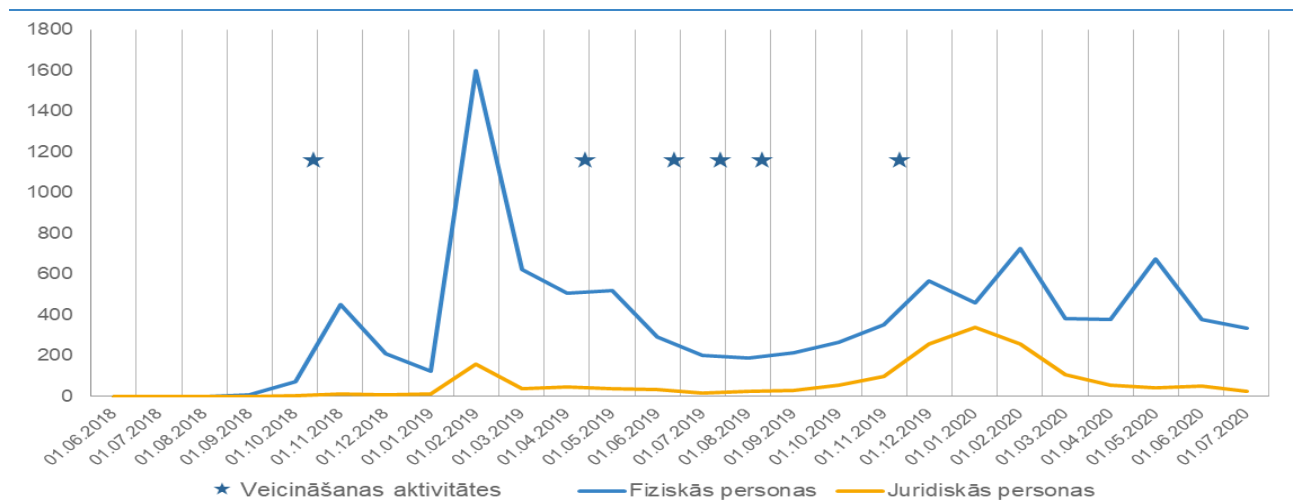
- vēlamas klātienes apmācības, praktiskas nodarbības vai video pamācības, t.sk. jauniešiem darbiniekiem;
- vēlama papildu informācija par eAdreses praktisko pielietojumu (nevis normatīvo aktu prasības), procesu piemēriem, faktiskajiem ieguvumiem, iestādes reģistrēšanu UR;
- izpratne rodas, strādājot ar eAdresi, ja māc strādāt ar e-pastu, e-parakstu utt.;
- sarežģītas rakstiskās pamācības un apraksti;
- noderētu informācija/pasākumi par eAdreses jauninājumiem;
- pasākumi pārāk masveidīgi, lai varētu uzdot individuālus jautājumus.

18.attēls. Iestāžu aptauja – saņemtais atbalsta veids

Veicināšanas aktivitāšu ietekme uz eAdreses izmantošanu

VARAM pasūtīja ārpalpojumu sniedzējam vairākas veicināšanas aktivitātes eAdreses popularizēšanai privātpersonu lokā. Šīs aktivitātes ietvēra stratēģijas izstrādi un regulāru publicitāti medijos, kā arī specifiski mērķētu kampaņu organizēšanu. Veicināšanas aktivitātes izmaksāja ap 114 tūkstošiem *euro*.

Lai gan visu veicināšanas aktivitāšu rezultātā bija plānots sasniegt salīdzinoši mazus eAdreses privātpersonu lietotāju skaita pieaugumus (vismaz 5500 lietotāji 2019.gada decembrī un 6000 lietotāji 2020.gada decembrī), statistikas dati par privātpersonu lietotāju skaita izmaiņām eAdresē neatspoguļo ciešu korelāciju ar organizēto veicināšanas aktivitāšu kampaņu norises laikiem (skatīt 19.attēlu). eAdreses lietotāju skaits iedzīvotāju vidū izteikti pieauga 2019.gada janvārī un februārī, kas sakrīt ar obligātu eAdreses lietošanas uzsākšanu aptuveni 3000 rezerves karavīriem, izmantojot iedzīvotāju eAdreses kontus. Tāpat juridisko personu grupā eAdreses lietotāju skaits izteikti pieauga 2019.gada novembrī un decembrī, kad no 2020.gada janvāra bija paredzēta obligāta eAdreses lietošanas uzsākšana juridiskajām personām un kad obligātas lietošanas uzsākšanas termiņš vēl nebija pagarināts līdz 2023.gada janvārim. VARAM revīzijas ietvaros apstiprināja¹⁶⁰, ka tikai obligātie ieviešanas datumi rada būtisku lietotāju pieaugumu.

19.attēls. Jauno eAdreses lietotāju pieaugums un veicināšanas aktivitāšu norises periodi

Ieteikums

Pamatojoties uz katras specifiskās eAdreses lietotāju grupas analīzi, VARAM izstrādāt mērķtiecīgu, uz attiecīgo lietotāju grupu orientētu informēšanas plānu, lai veicinātu eAdreses plašāku izmantošanu.

4. Vai tiek sasniegti eAdreses mērķi un kādi ir ieguvumi?

4.1. Vai tiek sasniegti plānotie eAdreses mērķi un kādi ir nemateriālie ieguvumi?

Lai gan bija noteikti eAdreses izveides principi, mērķi un plānotie ieguvumi, nevienā eAdreses pārskatā nav apkopots un vērtēts, vai un kā tie ir īstenoti un sasniegti. Revīzijā secinām, ka liela daļa nemateriālo (kvalitatīvo) ieguvumu tiek sasniegti, piemēram, ir nodrošinātas ātrākas saziņas iespējas, iespēja iestādēm iniciēt oficiālu elektronisko saziņu ar privātpersonām, iespēja ērti sūtīt sensitīvus datus elektroniski, modernāka iestāžu saziņa kopumā u.c. Tajā pašā laikā vairāki plānotie eAdreses darbības pamatprincipi pilnībā vēl nav īstenoti – ne vienmēr nostrādā garantēta piegāde un adresāts saņem ziņojumus, visa elektroniskā sarakste ar iestādēm aizvien nav īstenota vienuviet (atsevišķas iestādes vēstules glabā savās sistēmās, un eAdresē ir pieejama tikai saite uz dokumentu), eAdreses saziņa nav cieši saistīta ar e-pakalpojumu rezultātu paziņošanu u.c.

Lielākā daļa iestāžu norāda uz dažādiem eAdreses lietošanas ieguvumiem, tomēr salīdzinoši liels iestāžu skaits (22%) nesaskata ieguvumus no eAdreses. Arī mazais privātpersonu lietotāju skaits norāda uz to, ka eAdreses ziņojumu drošība saziņai ar valsti pati par sevi vien nenodrošina plašu interesi par eAdresi un brīvprātīgu tās lietošanas uzsākšanu bez papildu veicināšanas stratēģijas, sasaistes ar e-pakalpojumu rezultātu saņemšanu vai savstarpējas privātpersonu saziņas iespējas. Tāpat mazā lietotāju interese par eAdresi varētu būt saistīta ar nevēlēšanos ikdienā izmantot eID kartes kā elektronisko identifikācijas līdzekli, jo ir izveidojies ieradums izmantot internetbanku sniegtās piekļuves iespējas, kuras eAdreses izveidei un lietošanai nav pieejamas.

Tas kopumā rada risku, ka liela elektroniskās saziņas daļa turpinās paralēli pastāvēt citos komunikācijas kanālos, kas iestādēm un privātpersonām bija ierasti līdz eAdreses izveidei, it sevišķi iedzīvotājiem, kuriem eAdreses izmantošana ir brīvprātīga. Ilgtermiņā tas neveicinās eAdreses mērķu sasniegšanu attiecībā uz plašu saziņu ar privātpersonām eAdresē, iestādēm radot nepieciešamību turpināt uzturēt vairākus saziņas kanālus un sekot līdzi, kādā veidā ar katru privātpersonu katrā atsevišķā gadījumā ir jākomunicē – papīra formāta vēstules, elektroniski dokumenti e-pastā, informācijas ievietošana lietotāja darba vietā portālā *Latvija.lv* vai iestāžu izveidotā pakalpojumu portālā, informācijas nosūtīšana eAdresē u.c. Tāpēc VARAM un VRAA ir būtiski aktīvi komunicēt par eAdreses būtību, mērķiem un ieguvumiem, kā arī piedāvāt skaidru vīziju un stratēģiju par tālāko eAdreses attīstību un

nepieciešamību pāriet uz vienotu iestāžu elektronisko komunikāciju ar privātpersonām tieši eAdreses ietvaros.

Kā galvenie eAdreses mērķi un plānotie ieguvumi tiek minēti¹⁶¹ – droša, efektīva un kvalitatīva elektroniskā saziņa un elektronisko dokumentu aprīte starp iestādēm un privātpersonām. Līdz ar to kopējie eAdreses ieguvumi ir saistāmi tieši ar IKT iespēju un elektronisko dokumentu aprītes priekšrocībām, kas ļauj uzlabot informācijas aprīti pretstatā papīra dokumentu aprītei.

VARAM 2016.gadā informatīvajā ziņojumā¹⁶² norāda, ka eAdrese modernizēs iestāžu saziņu ar privātpersonām, uzlabos iestāžu pakalpojumu pieejamību un privātpersonu sasniegšanu elektroniskajā vidē, nodrošinās oficiālu elektronisko vidi privātpersonām visas saziņas no valsts saņemšanai vienuviet, nodrošinās īsākus dokumentu piegādes termiņus (ātrāka saziņa – divas darba dienas septiņu vietā), drošāku un garantētu dokumentu piegādi, kā arī kopumā sekmēs administratīvā sloga mazināšanu un vienas pieturas aģentūras principu ieviešanu. Detalizētāki izvērtējumi par eAdreses faktiski sniegtajiem ieguvumiem un mērķu sasniegšanu nav veikti un MK nav skatīti.

Tā kā VARAM norādītie eAdreses nemateriālie ieguvumi kopumā sakrīt ar eAdreses koncepcijā definētajiem eAdreses pamatprincipiem, revīzijas ietvaros tika novērtēta to sasniegšanas pakāpe (skatīt 4.tabulu). Lai gan principi, kas saistīti ar eAdreses risinājuma izveidi, pamatā ir īstenoti, par atsevišķu principu pilnīgu realizēšanu var pastāvēt šaubas, piemēram, vai vienmēr tiek nodrošināta garantēta piegāde un vai eAdreses faktiski kalpo saziņai starp valsti un privātpersonām, kā arī vai eAdrese uzlabo pakalpojumu sniegšanu.

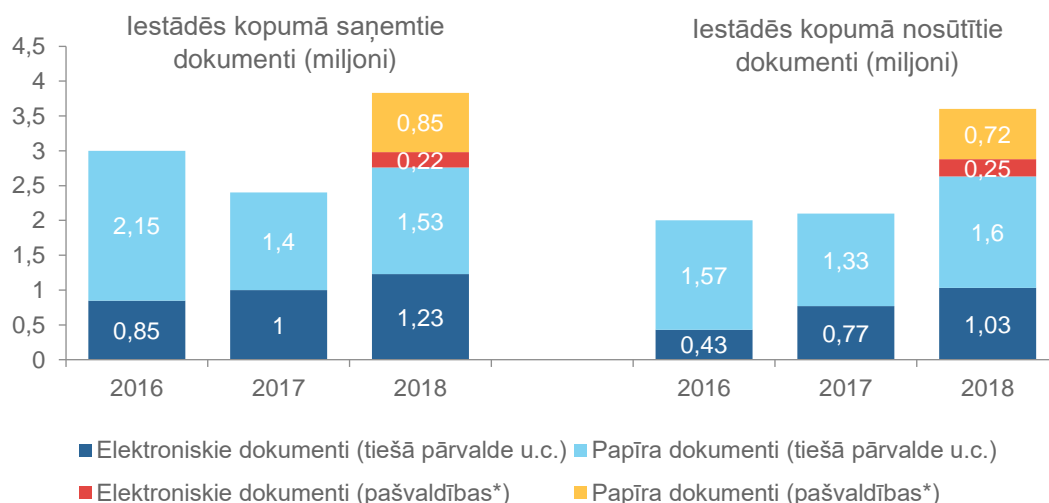
Kopš 2014.gada ir identificēta skaidras un pārdomātas eAdreses sasaistes nepieciešamība ar citiem jau pastāvošajiem elektroniskās saziņas un e-pakalpojumu sniegšanas kanāliem. VARAM izstrādātās Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes¹⁶³ un Publiskās pārvaldes informācijas sistēmu konceptuālā arhitektūra¹⁶⁴ paredzēja eAdreses integrēšanu ar iestāžu e-pakalpojumiem un pakalpojumu rezultātu nosūtīšanu uz personu e-kontiem (paplašināts eAdreses jēdziens), ļaujot iestādēm unificēt un vienkāršot pakalpojumu sniegšanas procesu. Tomēr ne minētajos plānošanas dokumentos, ne izstrādātajā eAdreses koncepcijā nebija paredzētas darbības šo plānu īstenošanai.

4.tabula. eAdresei izvirzīto mērķu sasniegšana un principu īstenošana

Mērķis/princips	☑ Sasniegts ☒ Daļēji sasniegts ☒ Nav sasniegts	Skaidrojums
Skaidra sūtītāja un adresāta identitāte	☑	Tiek veikta privātpersonu lietotāju identificēšana ar drošiem identifikācijas līdzekļiem, bet iestāžu līmenī tiek identificēta iestāde kopumā.
Garantēta sūtījumu piegāde	☒	Lai gan visu atbilstošu ziņojumu virzība eAdreses risinājumā ir izsekojama un pierādāma, adresēta lietvedības sistēma ziņojumus tehnisku nepilnību dēļ var arī laicīgi neizgūt vai noraidīt saņemšanu, tādējādi liekot apšaubīt garantētas piegādes principa ievērošanu.
Pilnvērtīga datu aizsardzība	☒	Lai gan kopumā centrālajā eAdreses risinājumā ir izveidota atbilstoša drošības pārvaldība, novērojamas atsevišķas nepilnības tās īstenošanā, kā arī pastāv drošības prasību neievērošanas risks visās saistītajās sistēmās, kas ir pieslēgtas eAdreses risinājumam.
Dokumentu nemainība	☑	eAdreses ziņojumi tiek šifrēti, un ir garantēta to nemainība, tie saturiski pieejami tikai sūtītājam un adresātam.
Dokumentu glabāšana un pieejamība eAdreses risinājumā noteiktu laiku	☒	Iestādēm, kuras izmanto piekļuvi portālā <i>Pārvaldība.lv</i> , un privātpersonām eAdresē ziņojumi ir pieejami ilgstoši (5 gadi). Problēma konstatēta gadījumos, kad iestādes izmanto ar eAdresi integrētu risinājumu. Šajos gadījumos ziņojumi tiek saglabāti tikai līdz to izgūšanas brīdim un pēc tam tie eAdreses risinājumā tiek dzēsti septiņu dienu laikā. Ja saņēmējierīstādes lietvedības sistēma nav korekti eAdreses ziņojumu pieņēmusi, atkārtoti to izgūt no eAdreses nav iespējams, līdz ar to nenodrošinot garantētu piegādi.
eAdrese ir noteikta kā viens no saziņas veidiem	☑	eAdrese ir noteikta kā viens no elektroniskās saziņas veidiem. Ir pieejami arī citi saziņas veidi, kā e-pakalpojumi, e-pasta saziņa, kā arī papīra formāta saziņa utt.
Obligāta lietošana noteiktās situācijās un lietotāju grupās	☒	Pašlaik nepastāv dzīves situācijas, kurās eAdrese būtu obligāti jāizmanto (tikai ja eAdrese ir aktivizēta), kā arī obligāto lietotāju grupas netiek paplašinātas un tiek atlikti ieviešanas termiņi. Tas neveicina kopējo eAdreses lietošanas apmēru pieaugumu.
Risinājuma ilgtspējība un mūsdienīgums	☑	Revīzijā netika gūti pierādījumi, kas apšaubītu risinājuma mūsdienīgumu vai ilgtspējību (risinājuma kodols jau darbojas vairākus gadus, un nav plānota tā darbības pārtraukšana).
Risinājums ir ērts, saprotams, bezmaksas	☑	Lietotāji kopumā novērtē eAdreses risinājumu kā ērtu, arī lietojamības pārbaudes neuzrāda būtiskus trūkumus. Visām lietotāju grupām tiek nodrošināta iespēja eAdresi lietot bez maksas.
Iespēja risinājumu integrēt ar lietvedības sistēmām	☑	Nodrošināta iespēja eAdreses risinājumu integrēt ar lietvedības vai citām IS.
Risinājuma lietošana ir ekonomiski izdevīga, nodrošina resursu ekonomiju	☒	Iestādēm un privātpersonām eAdreses izmantošana kā jebkurš elektroniskās saziņas veids ziņojumu sūtīšanai ir ekonomiski izdevīgāks veids, salīdzinot ar papīra formāta saziņu. Tomēr nav datu, lai novērtētu eAdreses risinājuma izdevīgumu, salīdzinot ar izveides ieguldījumiem.
Risinājums primāri paredzēts saziņai starp valsti un privātpersonām, sekundāri – starp privātpersonām	☒	Risinājums primāri netiek lietots saziņai starp valsti un privātpersonām mazā privātpersonu lietotāju skaita dēļ. eAdresi pamatā izmanto iestāžu savstarpējā saziņā. Saziņas iespēja starp privātpersonām eAdresē nav tālāk attīstīta.
Uzlabota pakalpojumu pieejamība un kvalitāte, samazinātas izmaksas	☒	Nav definēta saikne starp eAdreses risinājumu un pakalpojumu sniegšanu, arī iepriekš pakalpojumu rezultātus varēja ievietot portālā <i>Latvija.lv</i> vai nosūtīt e-pastā (ja nesaturēja personas vai citus sensitīvus datus).

Kopš 2017.gada e-pakalpojumus regulējošie MK noteikumi¹⁶⁵ paredz, ka paziņojumi par e-pakalpojumu sniegšanas faktu un pakalpojumu rezultātu nosūtāmi uz eAdresi, ja e-pakalpojuma saņēmējam tā ir izveidota, vai uz portāla *Latvija.lv* lietotāja darba vietu. Pirms minēto MK noteikumu apstiprināšanas un eAdreses izveides uzsākšanas izstrādātiem e-pakalpojumiem tas jānodrošina no 2022.gada oktobra. Revidentu ieskatā, šāda kārtība neskaidro atšķirības starp eAdresi un lietotāja darba vietu portālā *Latvija.lv* un to, kādos gadījumos katrs no šiem risinājumiem būtu lietojams. Tādējādi iestādēm jāturpina uzturēt paralēlus dažādus elektroniskās saziņas kanālus, kas prasa papildu resursus gan aktuālās saziņas apzināšanai, gan tehnisko risinājumu uzturēšanai.

Rezultātā eAdrese vēl joprojām ir tikai viens no daudziem saziņas kanāliem, tostarp elektroniskās saziņas veidu vidū. 2018.gadā eAdreses risinājumā nosūtītie aptuveni 180 tūkstoši ziņojumu bija tikai 5% no visiem iestāžu nosūtītajiem 3,6 miljoniem dokumentu vai 14% no 1,28 miljoniem tieši elektroniski nosūtīto dokumentu¹⁶⁶. Turklāt kopējais iestāžu elektroniski nosūtīto dokumentu apjoms pieaug straujāk par eAdresē nosūtīto ziņojumu skaitu, kas liecina par citu elektronisko saziņas kanālu straujāku attīstību nekā eAdrese (skatīt 20.attēlu).

* Dati par pašvaldībām e-indeksa pētījumā šādā griezumā pieejami tikai kopš 2018.gada.

20.attēls. Latvijas e-indeksa dati par iestādēs kopumā nosūtīto un saņemto dokumentu skaitu

eAdreses piedāvātie ieguvumi plašu lietotāju skaitu līdz šim nav piesaistījuši – to lietot nesteidz ne brīvprātīgie privātpersonu lietotāji, ne tie, kuriem eAdreses lietošana noteikta par obligātu (skatīt ziņojuma 3.1.nodaļu). To apliecina ne tikai kopumā lēnā eAdreses lietotāju pieauguma tendence gandrīz divu gadu laikā, bet arī lēnais brīvprātīgo privātpersonu lietotāju skaita pieaugums ārkārtējās situācijas apstākļos 2020.gada pavasarī, kad strauji auga citu attālinātās saziņas veidu un e-paraksta izmantošana, bet ne eAdreses izmantošana.

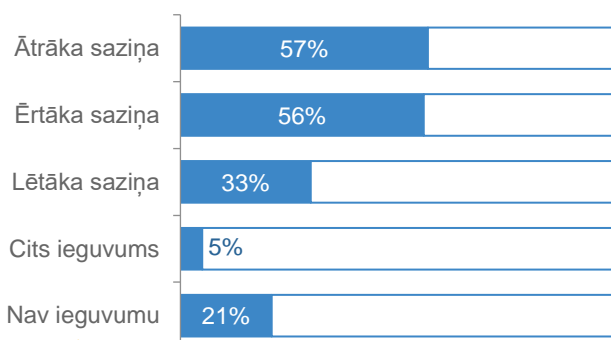
No 2019.gada janvāra līdz 2020.gada novembrim ir izsniegti aptuveni 750 000 eID karšu sertifikātu¹⁶⁷ un noslēgti ap 70 000 līgumu par *eParakstsMobile* lietošanu¹⁶⁸. Tajā pašā laikā eAdrese 2020.gadā ir izveidota tikai 13 331 privātpersonai (tās izveidei nepieciešama eID karte, *eParakstsMobile* vai *eParakstsKarte*) un privātpersonas eAdresē ir nosūtījušas tikai aptuveni 30 000 ziņojumu, lai gan

kopumā šajā periodā valstī e-paraksts ir lietots 15,3 miljonus reižu¹⁶⁹, kā arī šie rīki autentifikācijai izmantoti 3,78 miljonus reižu¹⁷⁰. Līdz ar to privātpersonas kopumā ir gatavas dažādu tehnoloģiju un elektroniskas saziņas izmantošanai, tomēr salīdzinoši reti izvēlas tieši eAdreses izmantošanu.

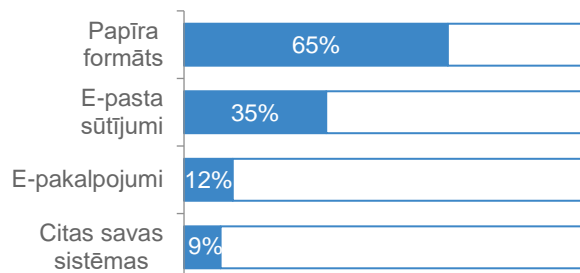
Revīzijas ietvaros veiktajā aptaujā vairums iestāžu novērtēja eAdreses radīto saziņas ātrumu un ērtumu, tomēr gandrīz ceturtdaļa iestāžu nesaskatīja nekādus ieguvumus no eAdreses lietošanas (skatīt 21.attēlu). Vismazāk šādu negatīvu atziņu bija tiešajā pārvaldē, tiesās un iestādēs, kas nav padotas MK (6–16%), bet visvairāk negatīvu vērtējumu par eAdreses ieguvumiem bija atvasinātu publisku personu iestādēm un privātpersonām, kurām deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi (25–45%).

Ja iestādes nesaskata ieguvumus no eAdreses lietošanas, pastāv risks, ka tās aktīvi neizmantos eAdresi ne komunikācijā ar citām iestādēm, ne komunikācijā ar privātpersonām, kas, savukārt, nesekmēs arī eAdreses lietošanu privātpersonu vidū.

Kādus ieguvumus saskatāt no eAdreses ieviešanas?

Citu saziņas veidu apjoma samazināšanās pēc eAdreses ieviešanas

Citi komentāri par ieguvumiem no eAdreses:

- drošāka, izsekojama, garantēta saziņa, iespēja sūtīt personas un citus ierobežotas pieejamības datus;
- saziņas kanālu daudzveidošana;
- dabas resursu saudzēšana;
- lietvedības darba ietaupījums;
- tiek izmantots pārāk maz, lai saskatītu būtiskus ieguvumus;
- ideja laba, bet realizācija rada vairāk sarežģījumu nekā ieguvumu.

21.attēls. Iestāžu aptauja – ieguvumi no eAdreses ieviešanas

Tāpat iestāžu aptaujā tika skaidrots, vai pēc eAdreses ieviešanas ir mazinājušies citi iestādes saziņas veidi. Aptaujas dati norāda, ka kopumā papīra formāta saziņa pēc eAdreses ieviešanas ir samazinājusies, tomēr būtiski nav samazinājušies citi elektroniskās saziņas veidi – e-pasta un e-pakalpojumu saziņa. Visvairāk papīra saziņa samazinājās tiešajā pārvaldē un starp atvasinātām publiskām personām (attiecīgi 96% un 83% gadījumu), bet salīdzinoši mazāk – atvasinātu publisku personu iestādēs (58%) un starp privātpersonām, kas pilda deleģētu valsts pārvaldes uzdevumu (55%). Attiecībā uz e-pastu saraksti

daudzas iestādes arī uzskatīja, ka to apjomi pat turpina pieaugt (16%), nevis samazināties pēc eAdreses ieviešanas.

Turklāt 43% iestāžu, kuras lieto savas speciāli izveidotas pakalpojumu vadības sistēmas vai portālus, neplāno pārcelt tajās organizēto komunikāciju uz eAdreses risinājumu, kā arī vēl 22% iestādēm ir aktuāls mērķis pārcelt to komunikāciju no citiem risinājumiem uz eAdresi, taču nav paredzēti konkrēti plāni un termiņi. Tikai atsevišķas iestādes norādīja, ka jau pakāpeniski sūta pakalpojumu rezultātus arī uz eAdresi vai arī to darīs, kad tiks noteikta eAdreses obligāta lietošana privātpersonām.

4.2. Vai tiek sasniegti plānotie finansiālie ieguvumi?

Plānotie finansiālie eAdreses ieguvumi pamatā saistīti ar kopējā elektronisko dokumentu īpatsvara palielināšanu iestādēs, arvien vairāk tiecoties uz ātrāku un lētāku bezpapīra saziņu. Tomēr eAdrese ir tikai viens no saziņas kanāliem, kas nodrošina kopējo elektronisko dokumentu aprites pieaugumu, un netiek veikts monitorings, kāda veida saziņu aizstāj eAdrese. Tāpēc nav iespējams noteikt, vai eAdrese aizstāj papīra formāta dokumentu saziņu un veido ietaupījumu vai eAdreses lietošana ir saistīta ar citu elektroniskās saziņas kanālu pārstrukturizāciju ar attiecīgiem kvalitātes ieguvumiem, bet bez būtiskiem izmaksu ietaupījumiem. Šo neskaidrību pamato arī tas, ka pēc eAdreses ieviešanas turpina pieaugt gan e-paraksta lietošana, gan papīra dokumentu skaits.

Revīzijā, veicot iespējamās ietaupījumu aplēses, kas balstītas uz eAdreses izmantošanas statistiku, var secināt, ka ieguvumi pašlaik nesasniedz sākotnēji plānotos optimistiskos ietaupījumu apmērus. Bija plānots, ka līdz 2020.gadam tiks ietaupīti līdz pat 11,59 miljoniem *euro*, kas veidotos no elektronisko dokumentu sūtījumu pieauguma salīdzinājumā ar papīra formāta saziņu un privātpersonu un iestāžu laika ietaupījuma no klātienes apmeklējumiem. Tomēr pašlaik eAdreses faktiskā izmantošana līdz 2020.gadam, iespējams, varēja sniegt tikai aptuveni 2,70 miljonus *euro* ietaupījumu, kas ir vairāk nekā četras reizes mazāk par plānoto. Tas skaidrojams ar eAdresē sūtīto mazo ziņojumu apjomu gan starp iestādēm un privātpersonām, gan salīdzinājumā ar kopējo iestādēs sūtīto elektronisko dokumentu un sniegtu pakalpojumu apjomu.

Tuvākajos gados eAdreses finansiālo ieguvumu apjoms, visticamāk, strauji nepieaugs. Tomēr starpība starp elektronisko dokumentu un papīra formāta saziņas izmaksām turpina pieaugt saistībā ar pasta tarifa palielinājumu papīra dokumentu aprītei, iestāžu darbinieku atlīdzības un dokumentu apstrādes izmaksām, kā arī saistībā ar elektronisko parakstu izmaksu samazinājumu. Atliekot obligāto eAdreses lietošanu juridiskām personām no 2020.gada uz 2023.gadu un nespējot vairāk nekā gadu vienoties par eAdreses obligāto lietotāju loka paplašināšanu ar jaunām grupām, dokumentu aprīte katru gadu izmaksā arvien dārgāk. eAdreses lēnās izaugsmes dēļ negūto ietaupījumu apmērs var sasniegt 5,32 miljonus *euro* gadā.

Resursu ietaupījums, izmantojot eAdresi

Papīra dokumentu drukāšanai, pavairošanai, sūtīšanai pa pastu, apstrādei un arhivēšanai tiek patērēti ievērojami resursi, kurus būtu iespējams ietaupīt un izmantot efektīvāk citiem mērķiem. Saskaņā ar eAdreses likumprojekta anotācijā norādīto¹⁷¹:

- papīra dokumentu izmaksas veido vidēji 2,03 *euro*, bet elektronisko dokumentu izmaksas – tikai 0,37 *euro*, kas ir aptuveni piecas reizes mazāk. Norādītajos aprēķinos ņemtas vērā ne tikai papīra, drukāšanas un pasta pakalpojumu izmaksas, bet arī darbinieku patērētais laiks dokumentu drukāšanai, parakstīšanai un nogādāšanai pastā un atlīdzība;
- ja visi papīra formāta dokumenti iestādēs (aptuveni 1,5 miljoni) tiktu sūtīti elektroniski, tad tiktu ietaupīti līdz pat 2,49 miljoniem *euro* gadā, bet tas būtu sasniedzams tikai ilgtermiņā, paturot prātā eAdreses pakāpenisko ieviešanu un to, ka iedzīvotājiem tā nav obligāta.

VARAM un VRAA eAdreses likumprojekta izstrādes laikā modelētie dati liecināja¹⁷², ka pēc eAdreses ieviešanas pakāpeniski palielināsies iestādēs nosūtīto elektronisko dokumentu īpatsvars no 40% 2018.gadā līdz pat 85% 2023.gadā. Piemēram, 2018.gadā plānoja elektroniski sūtīt 910 tūkstošus, 2019.gadā 1,14 miljonus, bet 2020.gadā 1,36 miljonus elektronisko dokumentu. Līdzīgi arī VARAM darba plānos 2018.gadā un 2019.gadā bija plānots sasniegt 1 un 1,2 miljonus eAdresē nosūtītu ziņojumu, līdz 2020.gadam sasniedzot jau 1,81 miljonus *euro* ietaupījumu. 2020.gadā šādi skaidri mērķi VARAM darba plānā vairs nebija izvirzīti.

Tomēr eAdreses sistēmā sūtīto ziņojumu skaits būtiski atpaliek no prognozēs piemērotā kopējo elektronisko dokumentu skaita - 2018.gadā nosūtīti 180 tūkstoši ziņojumu (piecas reizes mazāks apjoms), 2019.gadā – 590 tūkstoši ziņojumu (divas reizes mazāks apjoms), tikai 2020.gadā nosūtīto ziņojumus skaits varētu pārsniegt 1 miljonu, balstoties uz eAdreses 10 mēnešu statistikas datiem 2020.gadā.

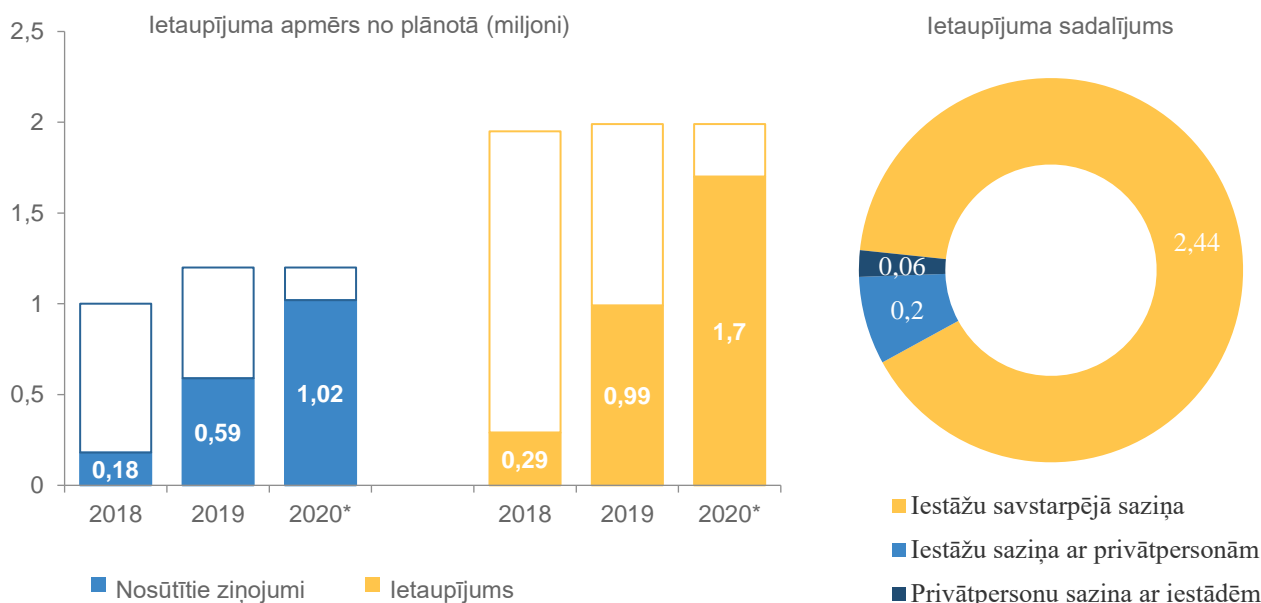
Precīzs faktiskais ietaupījums tieši no eAdreses ziņojumu aprites nav un nebūs nosakāms, jo nav pieejami precīzi dati par to, uz kā rēķina veidojas eAdresē sūtīto ziņojumu apjoms. Arī pirms eAdreses darbojās DIV, kurā liela daļa iestāžu savstarpēji sazinājās elektroniskā veidā. Papildus iestādes bija izstrādājušas un ieviesušas savas dokumentu aprites un pakalpojumu sniegšanas sistēmas, piemēram, nodokļu maksātāji daudzus gadus lieto Elektronisko deklarēšanas sistēmu un turpina to darīt arī pēc eAdreses ieviešanas. Arī privātpersonas iestādēm jau iepriekš sūtīja e-pasta vēstulēs pievienotus elektroniski parakstītus dokumentus.

Tāpat turpina pieaugt e-paraksta izmantošana, portāla *Latvija.lv* e-pakalpojumu izmantošana un elektronisko datu apmaiņas servisu skaits. Turpina pieaugt arī iestāžu nosūtīto papīra dokumentu skaits. Līdz ar to nav iespējams precīzi secināt, vai un kādus citus saziņas kanālus aizstāj eAdrese.

eAdresē sūtītie ziņojumi, visticamāk, neaizstāj tikai papīra formātā sūtītās vēstules, bet arī iepriekš izmantotus e-pasta sūtījumus vai e-pakalpojumus. Pārejot uz eAdreses ziņojumu sūtīšanu no citiem elektroniskās saziņas veidiem, nevis no papīra formāta saziņas, finanšu ieguvumus nevar gūt plānotajos apmēros.

Revīzijas ietvaros tika veiktas iespējamās aplēses, kas balstītas uz eAdreses izveidē izdarīto pieņēmumu, ka eAdreses saziņa aizstāj tieši papīra formāta saziņu. Pēc veiktajām aplēsēm secināms, ka no 2018.gada jūnija līdz 2020.gada novembrim eAdreses sistēma, iespējams, ļāvusi ietaupīt 2,70 miljonus *euro* (skatīt 22.attēlu):

- iestādes cita citai ir nosūtījušas 1,47 miljonus ziņojumus, un tas, iespējams, ļāvis ietaupīt 2,44 miljonus *euro* (no jūnija līdz decembrim 2018.gadā 290 tūkstoši *euro*, 2019.gadā 890 tūkstoši *euro* un no janvāra līdz novembrim 2020.gadā 1,26 miljoni *euro*);
- iestādes privātpersonām ir nosūtījušas 123 tūkstošus ziņojumu, un tas, iespējams, ļāvis ietaupīt 200 tūkstošus *euro* (2019.gadā 80 tūkstošus *euro* un no janvāra līdz novembrim 2020.gadā 120 tūkstošus *euro*);
- privātpersonas iestādēm ir nosūtījušas 34 tūkstošus ziņojumu, un tas, iespējams, ļāvis ietaupīt 60 tūkstošus *euro* (2019.gadā 20 tūkstošus *euro* un no janvāra līdz novembrim 2020.gadā 30 tūkstošus *euro*).

* Nav pieejamas prognozes par plānotajiem ziņojumu aprites apjomiem eAdresē 2020.gadā, tāpēc saglabātas 2019.gada prognozes. Tāpat 2020.gada kopējais ziņojumu apjoms ir prognozēts, balstoties uz 2020.gada datiem līdz novembra sākumam.

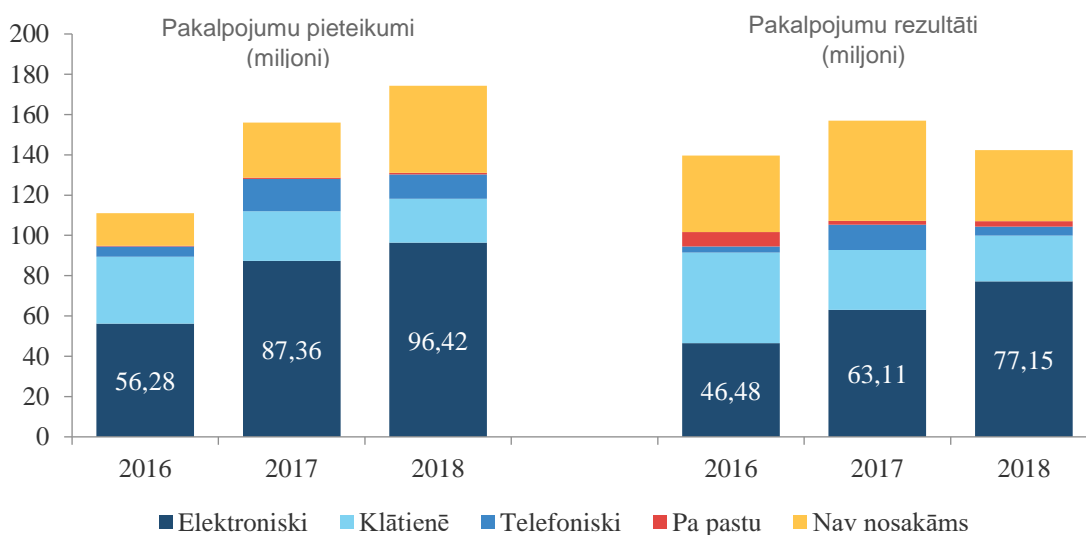
22.attēls. eAdresē nosūtīto ziņojumu skaits un ietaupījums *euro* no plānotā (miljoni)

Iestāžu savstarpējā sarakstē elektroniskas saziņas platforma jau bija nodrošināta pirms eAdreses un eAdreses izveide nebija nepieciešama iestāžu savstarpējās sarakstes vajadzībām. eAdreses galvenais mērķis bija attīstīt elektronisko saraksti starp iestādēm un privātpersonām. Taču saziņas ar privātpersonām iespējamais ietaupījums pie pašreizējiem izmantošanas apjomiem ir salīdzinoši mazs – aptuveni tikai 130 tūkstoši gadā. Tas ļautu nosegt eAdreses risinājuma izveides kopējās izmaksas 5,55 miljonu *euro* apmērā (eAdreses centrālā risinājuma izveide un iestāžu sistēmu integrācijas izdevumi) tikai 42 gadu laikā, kas vairākas reizes pārsniedz šādu sistēmu kalpošanas laiku, un šo gadu laikā būtu jāveic atkārtotas investīcijas sistēmas uzturēšanā un attīstīšanā.

ERAF projektu pieteikumos bija plānots arī:

- klientu laika ietaupījums, nedodoties uz iestādi klātienē (kopumā aptuveni 1,03 miljoni klātienes apmeklējumu, katrs aizņem 1,5 stundas ar vidējo darba samaksu 603 *euro* un transporta izdevumiem – 2 *euro*);
- laika ietaupījums iestādēs, ietaupot 15 minūtes klātienes apkalpošanai.

Laika ietaupījuma dēļ iestādēs un privātpersonām bija plānots līdz 2020.gadam gūt ietaupījumu 9,78 miljonu *euro* apmērā¹⁷³. Novērtējot faktisko eAdresē nosūtīto ziņojumu skaitu starp iestādēm un privātpersonām (vidēji 60 tūkstoši gadā), šādi ietaupījumi netiek sasniegti un ir vairāk nekā 10 reižu mazāki. Tāpat, salīdzinot eAdreses izmantošanu starp iestādēm un privātpersonām ar iestādēs kopumā pieprasīto un sniegto pakalpojumu skaitu, kas ir vairāk nekā 140 miljoni (Latvijas e-indeksa dati, skatīt 23.attēlu), secināms, ka pašreiz eAdreses izmantošana nesniedz būtisku laika ietaupījumu ne klientiem, ne iestādēm.

23.attēls. Pakalpojumu pieteikumu un rezultātu apjomi (miljoni)

Lēnās ieviešanas ietekme uz ieguvumu sasniegšanu

Tāpat vērtējams, cik liels ietaupījums netiek gūts eAdreses lietošanas lēnās ieviešanas dēļ. Kopš 2020.gada ir palielinājušies pasta tarifi līdz vienam *euro* eAdreses aprēķinos izmantoto 50 centu vietā par vienu vēstuli. Ir augušas darba algas (vidējā alga valstī no 2015.gada līdz 2020.gadam pieaugusi par aptuveni 35%), kas uz VARAM aprēķinos izmantoto dokumentu apstrādei nepieciešamo laika starpību veido papildus vēl 45 centu pieaugumu vienas vēstules sagatavošanai. Vienlaicīgi kopš bezmaksas, neierobežota apjoma e-parakstu iekļaušanas iedzīvotāju personu eID kartēs un *eParakstsMobile*, daudzām iestādēm arī VARAM aprēķinos izmantotie 12 centi par elektronisko parakstu ne vienmēr ir aktuāli un elektronisko dokumentu aprīte izmaksā vēl lētāk. Kopumā kopš 2020.gada starpība starp papīra dokumenta aprīti un elektronisko dokumentu aprīti, papildinot VARAM izmantotos datus, varētu būt pieaugusi no 1,66 *euro* līdz pat 2,73 *euro* viena dokumenta sagatavošanai un nosūtīšanai. Tāpēc lēnā eAdreses lietošanas uzsākšana maksā “negūtos ietaupījumus” 5,32 miljonus *euro* gadā un ar katru gadu tie tikai palielinās (skatīt 5.tabulu).

5.tabula. Negūto ietaupījumu aplēse

Lietotāju grupa	Pieņēmums, apraksts	Ietaupījuma aplēse gadā
Esošās iestādes	eAdresi ziņojumu nosūtīšanai vēl neizmanto aptuveni 1617 iestādes. Ar aktīvāku eAdreses lietošanas uzraudzību un veicināšanas aktivitāšu īstenošanu varētu panākt, lai minētās iestādes eAdresē sāktu nosūtīt vidēji vienu ziņojumu nedēļā jeb 52 ziņojumus gadā (pašlaik iestādes vidēji nosūta 830 ziņojumus, savukārt atvasināto publisko personu iestādes, kas pašlaik ir lielākie eAdreses nelietotāji, vidēji gadā nosūta 89 ziņojumus).	230 tūkstoši <i>euro</i>
Papildus juridiskās personas	eAdresi brīvprātīgi lieto 1888 juridiskās personas. eAdreses obligātā lietošana juridiskām personām tika atlikta no 2020.gada uz 2023.gadu. Ja eAdresei vēl nepieslēgtās juridiskās personas (aptuveni 213 337) izmantotu eAdresi, tad iestādes katrai juridiskai personai eAdreses sistēmā varētu nosūtīt vidēji 8 ziņojumus gadā (aptuvenais vidējais vienai juridiskai personai nosūtīto ziņojumu skaits eAdresē).	4,66 miljoni <i>euro</i>
Papildus iedzīvotāji	eAdresi brīvprātīgi lieto 11 443 iedzīvotāji. Ja veiktu atbilstošas veicināšanas aktivitātes un brīvprātīgo lietotāju skaits palielinātos par 39 819 lietotājiem, kas ir aptuveni tikai 5% no sākotnēji aplēstā maksimālā lietotāju skaita, tad iestādes katram šādam jaunam lietotājam eAdreses sistēmā varētu nosūtīt vidēji 4 ziņojumus gadā (vidējais vienam iedzīvotājam gadā nosūtīto ziņojumu skaits eAdresē).	430 tūkstoši <i>euro</i>
Kopā		5,32 miljoni <i>euro</i>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas viedoklis

Latvijā turpinās valsts pārvaldes un tās sniegto pakalpojumu digitālā transformācija. Digitālās transformācijas procesa ietvaros kā viens no sistēmiskajiem izaicinājumiem bija nodrošināt papīra ierakstītas vēstules saziņas formas analogu oficiālai saziņai digitālajā vidē, kas arī bija viens no būtiskiem oficiālās elektroniskās adreses (turpmāk – e-adrese) ieviešanas uzdevumiem.

Par veikto revīziju

E-adreses ieviešana ir aizsākusi plašu, valstiska mēroga iestāžu savstarpējās saziņas un iestāžu saziņas ar klientiem - iedzīvotājiem un uzņēmējiem reformu, kuras nolūks ir līdz šim plaši izmantoto papīra vēstules paziņošanas formu saziņā starp valsts pārvaldi un iedzīvotājiem un uzņēmējiem aizstāt ar digitālu saziņas formu, turklāt atbilstoši datu aizsardzības un saziņas uzticamības prasībām.

Šāda mēroga reforma prasa ne vien tehnoloģisko un tiesisko risinājumu ieviešanu, bet arī iestāžu darbības procesu un kultūras maiņu, kas ir lēns, bet nepieciešams process šāda mēroga pārmaiņu vadībā.

Valsts kontroles revīzija sakrīt ar laika posmu, kad e-adreses tehniskie risinājumi ir ieviesti ekspluatācijā un pamatā ir notikusi to darbības un izmantošanas stabilizācija valsts pārvaldes iestādēs, tādējādi noslēdzot e-adreses ieviešanas nosacītu pirmo stratēģisko posmu, kā rezultātā e-adreses izmantošana ir nodrošināta vairāk kā 3,4 tūkstoš iestādēs un kopš e-adreses darbības sākuma tajā ir nosūtīti 1,6 miljoni ziņojumi, tai skaitā 2020. gada beigās vidēji dienā tika nosūtīti 4,5 tūkstoši e-adreses ziņojumi – mēnesī attiecīgi vismaz 80 tūkstoši ziņojumi.

Šobrīd VARAM un VRAA uzdevums ir īstenot e-adreses ieviešanas otro, jeb darbības izvēšanas posmu, lai e-adrese pilnvērtīgi pārņemtu oficiālās saziņas pamata kanāla lomu valsts pārvaldē, tādēļ Valsts kontroles revidentu ieguldītais darbs situācijas izpētē un analizē, izstrādājot praktiski realizējamus ieteikumus, palīdzēs paaugstināt e-adreses ieviešanas aktivitāšu vērtību un mērķtiecību, ne tikai mehāniski palielinot e-adreses izmantošanas intensitāti, bet arī padarot to par nozīmīgu elementu iestāžu un privātpersonu savstarpējā saziņā, mainot dokumentu aprites formālās komunikācijas paradigmu, kā arī veidojot jaunus e-pakalpojumus.

Papildus jāatzīmē, ka revīzija tika veikta brīdī, kad VARAM veidoja nākamo valsts digitalizācijas attīstības posma stratēģiskās plānošanas dokumentu – “Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam”, plānojot sasniedzamos mērķus un izrietošās darbības tuvākajiem septiņiem gadiem valsts pārvaldes pakalpojumu modernizācijā, tai skaitā mērķtiecīgi īstenojot valsts pārvaldes pakalpojumu digitālo transformāciju un virzoties uz pilnībā digitalizētu valsts pārvaldes pamatdarbību, kur e-adrese ir viens no būtiskajiem arhitektūras elementiem.

Veiktā revīzija ir būtisks atbalsts VARAM gan kā ārējs līdz šim paveiktā novērtējums, gan arī kā neatkarīga rekomendācija turpmākai e-adreses ieviešanas prioritāšu izvēlei, ņemot vērā plašo risināmo jautājumu un izaicinājumu spektru.

Par revīzijas secinājumiem

E-adrešu ieviešana ir bijis ilgs un komplekss process ar apjomīgu pārmaiņu un izaicinājumu mērogu. Tie ir bijuši juridiski, tehniski, komunikācijas, ar stratēģisko plānošanu un pārmaiņu vadību saistīti izaicinājumi.

Uzsākot e-adrešu ieviešanu, VARAM un VRAA resursi tika koncentrēti e-adrešu tehniskā risinājuma izveidei un ieviešanai, kā arī e-adrešu tiesiskā regulējuma izveidei. Savukārt e-adrešu darbības sākumposmā uzmanības centrā bija valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu pieslēgšana e-adresei, kā arī e-adrešu tehnisko risinājumu uzlabošana, kas, balstoties uz lietotāju pieredzi, notika nepārtraukti vairāku gadu garumā. Līdz ar ko mazāk resursu bija iespējams veltīt e-adrešu lietotāju uzvedības datu analīzei, lietotāju komunikācijas izvērsšanai un jaunu stratēģisko mērķu plānošanai.

Būtisks faktors nepietiekamam e-adrešu lietojumam ir apstākļi, ka sabiedrība nav saskatījuši ieguvumus no e-adrešu izmantošanas, līdz ar ko brīvprātīgā veidā e-adrešu izmantošana joprojām ir neliela. Privātpersonām valsts pārvaldes risinājumi ne vienmēr šķiet saistoši un aktuāli, īpaši, ja nav skaidrs iegūstamais labums, turklāt e-adrešu lietošana neaizstāj e-pakalpojumu izmantošanu.

Iemesls zemajam e-adrešu lietotāju skaitam ir arī salīdzinoši nelielā kvalificētu personas elektroniskās identifikācijas līdzekļu lietošana – personas apliecību (eID karšu) lietotāju skaits joprojām ir nepietiekams un to lietošanai nepieciešams karšu lasītājs, savukārt eParaksts mobile lietotāju skaits ir zems.

Paredzams, ka personas apliecība (eID karte) no 2023. gada būs obligāts personu apliecinošais dokuments, līdz ar ko palielināsies elektroniskās identifikācijas līdzekļu pieejamība un plašāks personu loks varēs piekļūt e-adresei, jo būtisks e-adrešu izmantošanas priekšnosacījums ir kvalificēto elektroniskās identifikācijas līdzekļu pieejamība.

Par revīzijas ieteikumiem

Revīzijas ziņojumā sniegtie ieteikumi ir saprotami un dabiski izriet no šā brīža aktuālās situācijas e-adrešu ieviešanā. VARAM ieskatā ieteikumu īstenošana sekmēs turpmāko e-adrešu ieviešanas gaitu.

Lai papildītos vīzija, ka e-adrese ir vienota vide saziņai ar valsti, digitālās transformācijas ietvaros jāpārskata arī pašas saziņas ideja un labumi, kurus iestādes un iedzīvotāji saņem, lietojot e-adresi. Piemēram, nepietiekami komunicēta ir iespējamā administratīvā sloga mazināšana, izmantojot e-adresi, līdz ar ko e-adrese tiek uztverta kā kārtējais tehnoloģiskais risinājums, nevis labums savstarpējā saziņā.

Uzskatām, ka Valsts kontrole ir precīzi akcentējusi turpmākās e-adrešu ieviešanas prioritātes un nepieciešamo rīcību, tai skaitā revīzijas secinājumi un ieteikumi apstiprina un papildina VARAM ieceres e-adrešu visaptverošai ieviešanai un turpmākai attīstībai.

Revīzija un tās secinājumi izgaismo, cik būtiska loma nozīmīgu horizontālu un plašas ietekmes reformu ieviešanā ir visas valsts pārvaldes kopējai saskaņotai rīcībai un ieguldījumam mērķa sasniegšanā un kādas sekas ir nepietiekamā apmērā īstenotai vienotai un skaidrai komunikācijai un izpratnes veidošanai gan reformas dalībnieku vidū, gan sabiedrībā.

Par revīzijas ieteikumu ieviešanu

Šobrīd ir iegūta stabila e-adresei pieslēgto valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu bāze un atrisināti vairums ar e-adreses tehnisko nodrošinājumu saistītie izaicinājumi, kā arī ir nostabilizējušās e-adreses izmantošanas tendences, tādēļ VARAM, balstoties Valsts kontroles ieteikumos aktualizēs e-adreses attīstības stratēģisko perspektīvu, kā arī pārskatīs prioritātes e-adreses ieviešanā, cita starpā paredzot uzdevumus e-adreses vērtības un iespēju paplašināšanai, e-adreses plašākai lietojamībai un izmantošanas motivācijai dažādās iedzīvotāju grupās.

Revīzijas ieteikumu ieviešanas ietvaros tiks pilnveidots e-adreses pakalpojums, tajā skaitā pārskatot tā sniegto labumu lietotājam un balstot to reālās lietotāju – iestāžu, privātpersonu un juridisko personu vajadzībās, tādējādi būtiski uzlabojot e-adreses pakalpojuma lomu valsts un privātpersonu saziņā.

VARAM izveidos mehānismu, kas nodrošina e-adreses turpmākās ieviešanas gaitas un lietošanas uzraudzību un pilnveidi, paredzot regulāru mērķu un sasniegto rezultātu izvērtēšanu. Nozīmīga loma būs revīzijā ieteiktai aktivitātei e-adreses ieviešanas pasākumu plāna izvērtēšanai un papildināšanai, iekļaujot tajā revīzijas ieteikumos atspoguļotos e-adreses attīstības uzdevumus.

Tiks turpināta VARAM uzsāktā normatīvo aktu pilnveide, uzlabots e-adreses tehniskais nodrošinājums un nodrošināta iestāžu metodiskā vadība balstoties regulārā e-adreses lietotāju uzvedības un e-adreses izmantošanas paradumu datu analīzē. Tiks izvērtēti e-adreses nepietiekamas lietošanas iemesli un meklēti risinājumi.

Pamatojoties uz e-adreses lietotāju grupas vajadzību analīzi, VARAM izstrādās uz attiecīgo lietotāju grupu orientētu komunikācijas plānu, tādējādi veicinot e-adreses plašāku izmantošanu.

E-adreses pieejamības un plašākas lietojamības veicināšanai tuvāko gadu laikā plānota e-adreses atvēršana personu savstarpējai saziņai, kas uzlabos gan personu, gan uzņēmēju un savstarpējo informācijas apmaiņu.

VARAM ieskatā revīzijā sniegtie ieteikumi ir praktiski realizējami, lai veicinātu e-adreses izmantošanas pieaugumu.

VARAM augsti novērtē un pateicas Valsts kontroles revidentiem par ieguldījumu un pienesumu e-adreses ieviešanas pasākumu kompleksā izpētē un ieteikumu izstrādē turpmākai rīcībai mērķtiecīgai e-adreses ieviešanai.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir novērtēt, vai eAdreses risinājums ir izveidots atbilstoši valdības iecerēm un tiek izmantots privātpersonu un iestāžu elektroniskajā saziņā, vienlaikus nodrošinot eAdreses risinājuma darbības kvalitāti, drošību un ieguvumus no vienota elektroniskās saziņas risinājuma izveides.

Juridiskais pamatojums

Atbilstības/lietderības (apvienotā) revīzija “Vai valstī tiek nodrošināta efektīva oficiālās elektroniskās adreses lietošana saziņā ar personām?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2019.gada 26.jūnija revīzijas grafiku Nr.2.4.1-21/2019.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītājs – informācijas sistēmu auditors Mārtiņš Vilmanis, informācijas sistēmu auditors Līga Nagle (līdz 2019.gada augustam), informācijas sistēmu auditors Žanete Abramenko (līdz 2020.gada janvārim) un informācijas sistēmu auditors Rolands Avišāns (no 2019.gada novembra).

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

VARAM un VRAA ir atbildīgas par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms un ierobežojums

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību, vai eAdreses risinājums ir izveidots atbilstoši valdības iecerēm un vai tiek izmantots privātpersonu un iestāžu elektroniskajā saziņā, vienlaikus nodrošinot eAdreses risinājuma darbības kvalitāti, drošību un ieguvumus no vienota elektroniskās saziņas risinājuma izveides.

Revīzija veikta par laika posmu no 2018.gada līdz 2020.gadam, tomēr eAdreses un DIV izveidei un raksturojošo rādītāju salīdzināšanai, kā arī politikas plānošanas dokumentu novērtēšanai izmantoti dati arī no citiem periodiem.

Revīzija pamatā veikta divās revidējamajās iestādēs – VARAM un VRAA, tomēr atsevišķi jautājumi pārbaudīti arī citās eAdreses izveidē iesaistītajās iestādēs, kopējā revīzijas apjomā ietverta:

- VARAM kā par e-pārvaldi un eAdreses ieviešanu atbildīgā vadošā iestāde;
- VRAA kā par eAdreses un citu valsts koplietošanas risinājumu izveidi, ieviešanu un uzturēšanu atbildīgā iestāde;
- Ventspils Digitālais centrs kā bezmaksas eAdreses piekļuves portāla (*Pārvaldība.lv*) iestādēm izveidotājs un uzturētājs;

- Uzņēmumu reģistrs kā par Publisko personu un iestāžu saraksta uzturēšanu un citu ar reģistros reģistrēto tiesību subjektu saistīto pamatdatu nodošanu eAdresei atbildīgā iestāde;
- Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde kā par iedzīvotāju datu uzturēšanu un nodošanu eAdresei atbildīgā iestāde;
- kopumā 933 iestādes, kas izmanto eAdresi un piedalījās revīzijā organizētajā aptaujā, sniedzot savu vērtējumu un viedokli par eAdreses ieviešanu un lietošanu.

Revīzijas ierobežojumi:

- revīzijā netika detalizēti vērtēta DIV plānošana, izstrāde un ar to saistīto izmaksu atbilstība. Revidenti apkopoja tikai DIV mērķus un VRAA sniegto informāciju par eAdresē tālāk izmantotajiem DIV risinājumiem;
- datus par iestādēs veiktajām darbībām eAdreses risinājuma ieviešanā un integrēšanā, t.sk. par saistītajām ieviešanas izmaksām iestādēs, revidenti ieguva, aptaujājot iestādes. Revidenti neveica šīs informācijas kvalitātes kontroli un pilnībā paļāvās uz šīs informācijas atbilstību faktiskajai situācijai informācijas sniegšanas brīdī;
- revidenti nevērtēja eAdreses sistēmas tehnisko datu drošību saistībā ar ārējiem faktoriem, piemēram, nesankcionētu trešo pušu piekļuvi sistēmas datiem, drošu datu glabāšanu (dažādu līmeņu aizsardzība), programmatūras ievainojamību (aizsardzība pret neatļautām un ļaunprātīgām datorprogrammām), kriptogrāfiskās atslēgas un to metodes. Revīzijā tika pārbaudītas VRAA veiktās darbības šādu pārbauzu organizēšanā un to rezultātu ievērošanā.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- analizēti eAdreses politikas plānošanas dokumenti un tajos paredzētie mērķi, ārējo un iekšējo normatīvo aktu prasības attiecībā uz eAdreses attīstību un lietošanu, citu valstu pieredze līdzīgu risinājumu ieviešanā u.c.;
- vērtēta VARAM un VRAA darbība, īstenojot eAdreses attīstībai un lietošanai paredzētās darbības;
- analizēti elektroniskie dati (VRAA sagatavotie un valsts Atvērto datu portālā publicētie) par eAdreses darbību un Publisko personu un iestāžu sarakstu;
- veiktas aplēses par eAdreses ieviešanas izmaksām, faktisko izmaksu ietaupījumu un iespējamiem negūtajiem ietaupījumiem nākotnē;
- veikta iestāžu aptauja un analizēti tās rezultāti;
- veiktas intervijas ar iestāžu atbildīgajām personām.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
1. Vai eAdreses risinājuma izveidē un darbībā tiek ņemti vērā lietderības principi, veidojot jaunu risinājumu izvirzīto mērķu ekonomiskai sasniegšanai un veicinot tā izmantošanu plānoto labumu gūšanai?		
1.1. Vai eAdreses risinājuma ieviešanai tiek izvirzīti skaidri sasniedzamie mērķi, rezultatīvie rādītāji, termiņi, nepieciešamais finansējums un ieguvumi, veicamās darbības, kā arī vai tie tiek sasniegti?	eAdreses risinājuma ieviešanai tiek analizētas alternatīvas un citu valstu pieredze, paredzēti skaidri un mērāmi mērķi, izdevumi, ieguvumi (atdeve), finansēšanas avoti, daudzgadu aktivitāšu plāns (gan VARAM un VRAA, gan visām citām iesaistītajām iestādēm), atbildīgie, rezultāti un termiņi.	<p>☑ Daļēji izpildīts. eAdreses koncepcija ietver pamata alternatīvu izvērtējumu, citu valstu pieredzes īsu apkopojumu, sasniedzamo galveno mērķi un vispārīgus kopējos uzdevumus un termiņus, centrālā risinājuma plānotās izmaksas, bet nav skaidri rezultatīvie rādītāji, kopējās risinājuma ieviešanas izmaksas arī citās iestādēs, detalizēts daudzgadu aktivitāšu plāns, detalizēta aizgūstamā labā pieredze no citām valstīm u.c.</p>
	eAdreses risinājuma izveides, ieviešanas un turpmākās attīstības vajadzībām apkopotās izveides un uzturēšanas izmaksas ir visaptverošas, pamatotas un izsekojamas.	<p>☑ Daļēji izpildīts. eAdreses koncepcijā norāda tikai centrālā risinājuma izveides, apmācību un uzturēšanas izmaksas. Nav izdalītas infrastruktūras izmaksas un akcentētas DIV izveides izmaksas, visām iestādēm obligātās plānotās izmaksas eAdreses ieviešanai, kā arī nav izdalītas ar privātpersonām saistītās ieviešanas izmaksas, lai būtu iespējams ticami vērtēt ieguvumus, uzturēšanu utt.</p>
	eAdreses risinājuma izveides, ieviešanas un turpmākās attīstības vajadzībām apkopotie ieguvumi (t.sk. finanšu) ir pamatoti un izsekojami, tie ir mērāmi un uzraugāmi.	<p>☑ Daļēji izpildīts. eAdreses koncepcijā pamatā norādīts uz kvalitatīviem ieguvumiem, nenorādot skaidrus un izsekojamus finansiālo ieguvumu aprēķinus. Šādi ieguvumu aprēķini veikti vēlāk pie eAdreses izveidei piesaistīto ERAF projektu pieteikumu izstrādes. Tomēr arī šie aprēķini pamatā aptver kopējo elektronisko dokumentu ieviešanu valstī, neizdalot tieši eAdreses lomu un pienesumu šajā kopējā attīstībā. Nav arī skaidri paredzēts ieguvumu uzraudzības mehānisms.</p>
	eAdreses risinājuma ieviešanas laikā tiek sekots līdzi izvirzīto mērķu, darbības rādītāju, izmaksu, ieguvumu un termiņu sasniegšanai, analizētas novirzes un faktiskā situācija, pieņemti lēmumi par turpmāko rīcību.	<p>⊗ Nav izpildīts. Valdības līmenī, kas ir galvenais lēmumu pieņēmējs šādos lielos projektos, netiek regulāri skatīti ziņojumi vai pārskati par eAdreses ieviešanas gaitu, termiņu un mērķu sasniegšanas izvērtējumu, faktiskajām izmaksām un ieguvumiem, attīstības iespējām utt., jo šādus ziņojumus VARAM neiesniedz izskatīšanai valdībā. Daļēji šādi pārskati tiek gatavoti VARAM, bet tie netiek tālāk virzīti izskatīšanai MK vai Informācijas sabiedrības padomē.</p>

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
1.2. Vai eAdreses risinājuma izveidē tiek maksimāli izmantoti jau valstī un VRAA līdz tam radītie koplietošanas risinājumi, kā arī netiek izstrādāta dublējoša vai lieka funkcionalitāte un iegādāta lieka infrastruktūra, nodrošinot ekonomisku risinājuma izveidi?	Plānošanas dokumentos un eAdreses izstrādes specifikācijās ir identificēti izmantojamie koplietošanas risinājumi, tādējādi risinājuma attīstībai maksimāli izmanto šos jau valstī pieejamos risinājumus un neizstrādā no jauna dublējošu funkcionalitāti.	<p>☑ Ir izpildīts. Gan eAdreses koncepcija, gan izstrādes dokumenti ietver mērķi to veidot uz jau esošo koplietošanas risinājuma pamata, tos papildinot un attīstot tālāk, nevis dublējot no jauna.</p>
	eAdreses risinājumā tiek ietverta tikai pamatota funkcionalitāte, kas balstīta uz koncepcijā un normatīvajā aktā paredzēto apjomu vai pēc tam lietotāju vajadzību analizē identificētām izmaiņām vai papildinājumiem, nerealizējot lieku un nepārdomātu funkcionalitāti.	<p>☑ Ir izpildīts. Būtiskākā eAdreses vajadzībām izstrādātā funkcionalitāte ietilpst sākotnēji plānotajā koncepcijas un normatīvajā aktā paredzētajā apjomā, izmaiņas un korekcijas ir izsekojamas ar pamatotām jaunām identificētām vajadzībām.</p>
	eAdreses risinājuma vajadzībām nepieciešamās infrastruktūras apjoms pirms iegādes tiek pamatots ar plānoto risinājuma funkcionalitātes, lietotāju skaitu un veicamo darbību apjomu, neiepērkot lieku infrastruktūru.	<p>☑ Daļēji izpildīts. Lai gan eAdreses vajadzībām iepērkamā IKT infrastruktūra tiek pamatota ar noteiktiem aprēķiniem un aplēsēm, laicīgi iegādātā infrastruktūra pilnā apmērā netiek izmantota eAdreses vajadzībām mazāka risinājuma lietotāju apjoma un izmantošanas nepopularitātes dēļ.</p>
1.3. Vai eAdreses izmantošanas veicināšanas aktivitātes tiek detalizēti plānotas un sniedz noteiktu lietotāju skaita pieaugumu?	eAdreses risinājuma izmantošanas veicināšanas aktivitātes tiek mērķtiecīgi plānotas, balstoties uz potenciālo lietotāju grupu vajadzībām, kā arī sekots līdz šo veicināšanas aktivitāšu atdevei un nepieciešamajām turpmākajām aktivitātēm.	<p>☑ Daļēji izpildīts. Lai gan sākotnēji tiek noteiktas un analizētas eAdreses lietotāju mērķgrupas un to vajadzības, tiek veiktas dažādas reklāmas kampaņas, tomēr ne vienmēr ir vērojams būtisks lietotāju skaita pieaugums pēc šīm kampaņām. Vairāk šo pieaugumu ietekmē dažādu obligātās lietošanas termiņu tuvošanās. Laika gaitā kampaņu norise nav pārskatīta un to veiksmīgu pabeigšanu ietekmēja arī Covid-19 noteiktie ierobežojumi.</p>
	eAdreses ieviešanā ir veikta mērķtiecīga iestāžu atbildīgo darbinieku (lietotāji un IT administratori) apmācība gan par eAdreses	<p>☑ Daļēji izpildīts. Sākotnējās mācības aptvēra tikai 2% iestāžu, arī aptaujā tikai 31% iestāžu norāda uz dalību mācībās. Turklāt gan sākotnējās mācības, gan tām sekojošie informatīvie pasākumi (aptaujā to saņemšanu apstiprina 52% iestāžu) notika ilgi pirms</p>

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
	ieviešanu, gan lietošanu.	eAdreses ieviešanas, kad nebija pieejama eAdreses pilnas funkcionalitāte un bezmaksas piekļuves portāls. Līdz ar to nebija iespējams pamatoti izvērtēt un izvēlēties atbilstošāko ieviešanas scenāriju iestādēs. Pēc sākotnējām mācībām sekoja detalizēts eAdreses funkcionalitātes un piekļuves portāla izvērtējums ar identificētiem riskiem un pilnveidojamajām nākotnes darbībām. Pēc eAdreses ieviešanas bija tikai digitālo aģentu mācības, kur eAdrese ir viens no apskatāmajiem jautājumiem, un šīs mācības vairāk piemērotas pakalpojumu sniedzējiem, ne atbalsta personālam lietvedībā utt.
1.4. Vai jau izveidotais eAdreses risinājums ikdienā tiek izmantots visos gadījumos, kad to iespējams darīt elektroniskas saziņas veicināšanai un plānoto ieguvumu sasniegšanai?	eAdreses kontus noteiktajos termiņos ir izveidojušas un aktivizējušas visas iestādes, kurām eAdreses risinājums jāizmanto obligātā kārtā.	⊗ Nav izpildīts. eAdreses konts obligātā kārtā vispār nav aktivizēts 5% iestāžu, bet laicīgi to neizdarīja vēl aptuveni 47% iestāžu. Par rezerves karavīriem kā obligāto lietotāju grupu VARAM nav apkopotu datus.
	Iestādes ikdienā izmanto eAdresi kā pamata risinājumu elektroniskai savstarpējai saziņai, un šādi saziņas apjomi turpina pieaugt, neizmantošanas gadījumā ir pieejams izsekojams pamatojums.	⊗ Nav izpildīts. Lai gan kopējie eAdreses izmantošanas rādītāji pakāpeniski pieaug, to pamatā nodrošina vairākas lielās iestādes. 48% iestāžu eAdreses darbības laikā nav nosūtījušas nevienu ziņojumu un vēl 13% ir nosūtījušas 1–3 ziņojumus, kas neliecina par aktīvu eAdreses izmantošanu ikdienas saziņas procesā. Ir maz ticams, ka tik daudzām iestādēm šo gadu laikā nav bijusi vajadzība kādai citai iestādei nosūtīt kaut vienu oficiālu vēstuli. VARAM nav noformulēts viedoklis par tik plašiem neizmantošanas iemesliem.
	eAdreses risinājums iestādēs tiek izmantots visos gadījumos, kad saņēmējam privātpersonai ir aktivizēts eAdreses konts, pielāgojot tam arī iekšējās procedūras un pakalpojumu sniegšanu.	⊗ Daļēji izpildīts. Papildus konstatētajam, ka 48% iestāžu vispār neizmanto eAdresi ziņojumu nosūtīšanai (lai gan uz to saņem sev adresētas vēstules), veiktā aptauja apliecina lēnu saziņas un pakalpojumu sniegšanas procedūru pārveidi iestādēs saistībā ar eAdreses ieviešanu. Tas nesniedz pilnīgu pārliecību, ka eAdrese tiek izmantota visos ar privātpersonu saziņu saistītajos gadījumos. Arī eAdreses lietošanas statistikas dati liecina, ka 90% eAdresē esošā saziņa ir starp pašām iestādēm (nevis ar privātpersonām, kas veido 80% lietotāju skaitu). Taču kopējais privātpersonu skaits, kas izmanto eAdresi, ir tikai aptuveni 1% no kopējā to maksimāli iespējamā skaita, kas samazina eAdreses izmantošanas iespējas saziņā ar privātpersonām.

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
	<p>Ir skaidri izvērtējumi un plāni, kā attīstīt eAdresi un uz to pakāpeniski pārnest elektronisko komunikāciju no dažādām iestāžu izstrādātajām klientu apkalpošanas sistēmām, vai arī skaidri noteikts, uz ko neattiecas elektroniskās komunikācija eAdreses vidē.</p>	<p>⊗ Nav izpildīts. Iestādes aptaujā norāda, ka tām kopumā pašlaik nav skaidru plānu pārnest saziņu no citām savām IS uz eAdresi (to nākotnē varētu ietekmēt dažādi apstākļi, piemēram, obligāta eAdreses plašāka lietošana). Arī VARAM ir kopēja ideja veicināt šādu pāreju uz centralizētu saziņas rīku eAdreses veidošanā, tomēr plānošanas dokumentos tas vēl nav skaidri paredzēts un normatīvajos aktos pašlaik ir vispārīga prasība šādu paralēlo sistēmu gadījumā nodrošināt pieejamību arī eAdresē, tomēr ne vienmēr tas tiek nodrošināts.</p>
	<p>Ir skaidri izvērtējumi un plāni, kā attīstīt un paplašināt eAdreses obligāto lietotāju loku, ņemot vērā un analizējot sabiedrības grupas, kurām eAdreses lietošana netiks paredzēta kā obligāta (piemēram, vecāka gadagājuma cilvēki).</p>	<p>⊗ Nav izpildīts. Lai gan tiek izstrādāti un plānoti papildinājumi normatīvajos aktos par obligāto lietotāju loka paplašināšanu, grozījumi ilgstoši nav saskaņoti un apstiprināti, tādējādi nepaplašinot lietotāju loku. Lai gan netiek izskatīta iespēja ieviest obligātu eAdreses lietošanu visām privātpersonām, laicīgi arī netiek vērtēta iespēja paplašināt savstarpēju privātpersonu saziņu eAdreses ietvaros.</p>
<p>2. Vai tiek nodrošināta kvalitatīva eAdreses risinājuma ikdienas darbība?</p>		
<p>2.1. Vai ir identificēta un nodrošināta kvalitatīva informācija no citiem reģistriem par eAdreses adresātiem?</p>	<p>Ir noteikti eAdreses risinājumam nepieciešamo citu datu (reģistru) avoti un izveidoti atbilstoši datu apmaiņas mehānismi, tiek veikta regulāra un kvalitatīva datu apmaiņa.</p>	<p>⊗ Daļēji izpildīts. Lai gan eAdreses likumā un MK noteikumos ir paredzēta no citiem reģistriem eAdreses darbībai nepieciešamā informācija, kā arī izstrādes laikā ir finansiāli atbalstīta nepieciešamo izmaiņu realizēšana kvalitatīvai datu apmaiņai, vērojamas datu pilnīguma un kvalitātes problēmas vienā no saistītajiem reģistriem – Publisko personu un iestāžu sarakstā. No Publisko personu un iestāžu sarakstā ietvertu datu kvalitātes un pilnīguma ir atkarīga eAdrešu kataloga kvalitāte un pilnīgums. Datu kvalitātes uzraudzībai normatīvajos aktos pašlaik papildus pārbaudes nav paredzētas un par sniegto datu kvalitāti un pilnīgumu ir atbildīga katra iestāde.</p>
<p>2.2. Vai VRAA un VDC nodrošina visus nepieciešamos ikdienas procesus eAdreses risinājuma darbībai un uzraudzībai?</p>	<p>VRAA ir izstrādātas iekšējās procedūras eAdreses kontu pārvaldībai (izveide, aktivizēšana, deaktivizēšana, dzēšana), kā arī VRAA un VDC ir izveidotas procedūras pieslēgumu izveidei un pārbaudei, sistēmas darbības uzraudzībai, problēmu identificēšanai</p>	<p>⊗ Daļēji izpildīts. VRAA un VDC ir izstrādātas vairākas atsevišķas procedūras, un tās ikdienā tiek ievērotas. Virkne sistēmā iebūvētās darbības tiek veiktas automātiski, balstoties uz normatīvajos aktos paredzētajiem scenārijiem. Lai gan ikdienā tiek uzraudzīta tādu procesu norise kā ziņojumu laicīga izgūšana no eAdreses, ziņojumu noraidīšana eAdreses sistēmā un sistēmas pieejamība, ne vienmēr ir iespējams ietekmēt iestāžu tālāko rīcību un problēmas faktisku risinājumu. Tāpat ne</p>

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
	<p>un risināšanai (pieejamība, nenosūtīti sūtījumi, kļūdu paziņojumi, ilgstoši neatvērtas vēstules, vēstuļu apstrādes/atvēršanas laiku dinamika).</p>	<p>vienmēr faktiskās norises sistēmā atbilst normatīvajos aktos paredzētajam.</p>
	<p>VRAA ir paredzētas skaidras darbības piekļuvei eAdreses kontam dažādos izņēmumu gadījumos (mirušu personu un likvidētu juridisku personu konti, juridisku personu saistību pārņēmēji, uzņēmumu pārstāvju nomainīšanās no Latvijas iedzīvotājiem uz ārvalstniekiem u.c.).</p>	<p>⊗ Nav izpildīts. VRAA ir apzinātas tikai atsevišķas specifiskās situācijas, tajā pašā laikā vairākos gadījumos nepastāvot skaidrai pieejai, kā nodrošināt piekļuvei eAdreses kontam dažādos izņēmumu gadījumos. Pamatā tiek paredzēta individuālu gadījumu izpēte un vērtēšana, kā tos risināt. Pat ja tiek apzinātas un laika gaitā ieviestas automātiskas darbības, izmaiņas normatīvajos aktos netiek savlaicīgi veiktas.</p>
<p>2.3. Vai VRAA un VDC nodrošina eAdreses lietotājiem pieejamu ikdienas atbalstu un atgriezenisko saiti?</p>	<p>VRAA un VDC ir izstrādātas un ievērotas iekšējās procedūras eAdreses sistēmas klientu ikdienas lietošanas jautājumu atbalstam, kļūdu un problēmu pieteikšanai un reģistrēšanai, to analīzei un novēršanai, kā arī atgriezeniskās saites sniegšanai to pieteicējiem.</p>	<p>⊙ Daļēji izpildīts. VRAA un VDC ir izstrādātas klientu atbalsta procedūras, un tās ietver visus pamata elementus, bet to ieviešanā ikdienā tiek konstatētas atsevišķas novirzes (piemēram, netiek veikta atbilstoša pieteikumu tālāka klasificēšana, netiek laicīgi aizvērti atrisinātie pieteikumi u.c.).</p>
<p>3. Vai tiek sekmēta droša eAdreses risinājuma izveide un darbība?</p>	<p>Ir skaidri identificētas eAdreses risinājuma tvērums, kas aptver infrastruktūru, programmatūru, datus un lietotājus.</p>	<p>⊙ Daļēji izpildīts. Pamatā kopš eAdreses plānošanas un izstrādes uzsākšanas ir skaidri definēti eAdresē ietilpstošie elementi un to robežas, uz tiem visiem attiecinot paredzētās drošības prasības un pārvaldības sistēmu. Tomēr izmaiņas izstrādes laikā tiek veiktas attiecībā uz bezmaksas piekļuves portālu eAdresei iestādēm. Šāda portāla izveide no eAdreses centrālā risinājuma apjoma tiek izdalīts ārā un uzticēta VDC. Šāda izvēle tālāk ietekmē drošības uzraudzības robežas, kā arī automātisku procesu norises iespējas vienas iestādes (VRAA) ietvaros.</p>
	<p>Visam identificētajam eAdreses tvērumam ir veikta risku identificēšana un novērtēšana, paredzot</p>	<p>⊗ Nav izpildīts. VRAA vairāk nekā divus gadus pēc eAdreses lietošanas uzsākšanas nav nodrošinājusi tās sākotnējo un ikgadējo risku identificēšanu un novērtēšanu. Šāds</p>

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
	veicamos pasākumus.	novērtējums veikts pirms tam funkcionējošajai DIV ar mazāku funkcionalitāti un lietotāju loku, ko tikai daļēji var pielīdzināt eAdreses risku izvērtējumam, turklāt pamatā visus identificētos riskus akceptējot un neparedzot plašu korektīvo darbību veikšanu.
eAdreses sistēma ir reģistrēta kā valsts IS, uz to attiecinot paaugstinātas drošības IS un datu aizsardzības normatīvo aktu prasības.		☉ Daļēji izpildīts. Lai gan eAdrese pašlaik ir reģistrēta kā valsts IS, VRAA šādas normatīvajos aktos paredzētās prasības īstenošanu nodrošināja vairāk nekā gadu pēc eAdreses darbības uzsākšanas.
VDC uzturētajam eAdreses piekļuves portālam un citiem eAdreses piekļuves punktiem tiek izvirzītas skaidras un pamatotas drošības un datu aizsardzības prasības, integrācijas nosacījumi, pienākumu un atbildības sadalījums (starp VRAA un konkrēto iestādi), skaidrs uzraudzības mehānisms.		☉ Daļēji izpildīts. Ar eAdresi integrējamajām IS (t.sk. VDC portāls) tiek definētas ievērojamās IKT drošības un datu aizsardzības prasības, integrācijas nosacījumi, pienākumu un atbildības sadalījums. Tomēr šīs prasības ir pietiekami vispārīgas (pamatā jāievēro valstī vispārpieņemtās minimālās IKT drošības prasības un atsevišķas specifiskas Valsts informācijas sistēmu savietotāja prasības), un pēc sistēmas integrācijas testu pabeigšanas nav paredzēta detalizēta šo prasību ievērošanas uzraudzība. Arī aptaujā vairākas iestādes norādīja, ka tās papildus nekādas drošības prasības savās procedūrās neievieša līdz ar eAdreses integrēšanu, kā arī nenodrošina detalizēto lietotāju veikto darbību auditāciju. Noteiktās prasības pieejamas gan eAdreses likumā un MK noteikumos, gan ar Valsts informācijas sistēmu savietotāju saistītajos noteikumos (visas norādītas pie integrācijas testiem pieteikumā).
Ir skaidri noteiktas un izstrādes dokumentos ir ietvertas eAdreses risinājumā ievērojamās drošības un datu aizsardzības pamata prasības, tās atbilst normatīvajiem aktiem IKT drošības un fizisko personu datu aizsardzības jomā, kā arī tiek uzraudzīta šo prasību faktiskā ievērošana pirms risinājuma ieviešanas.		☉ Ir izpildīts. eAdreses izstrādes dokumentos ir noteiktas ievērojamās drošības prasības (piemēram, auditācijas pieraksti, šifrēšana, autorizācija u.c.), kas atbilst eAdreses normatīvajos aktos paredzētajām prasībām, kā arī izstrādes laikā tiek uzraudzīta noteikto drošības prasību izstrāde (gan nodevumu kontrole, gan ielaušanās testi pirms darbības uzsākšanas, tomēr novērojama kavēšanās ar šajos testos konstatēto trūkumu laicīgu novēršanu).
3.2. Vai ikdienā tiek nodrošināta eAdreses	Lai pārliecinātos par eAdreses sistēmas drošību	☉ Daļēji izpildīts. eAdreses risinājumam tiek veikti regulāri ārējie drošības auditi, bet

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Ir izpildīts / daļēji izpildīts / nav izpildīts
pieejamība, un garantētā datu aizsardzība?	un tās datu aizsardzību, tiek regulāri veikti drošības, veiktspējas un datu aizsardzības auditi, kā arī laicīgi tiek novērsti tajos konstatētie trūkumi.	konstatēto trūkumu novēršanā netiek ievēroti noteiktie termiņi. Veiktspējas pārbaudes tika veiktas ilgu laiku pirms gala funkcionalitātes un papildinātās IKT infrastruktūras nodrošināšanas.
	eAdreses lietotājiem un VRAA ir pieejami auditācijas pieraksti par būtiskākajām veiktajām darbībām (pieslēgšanās, tiesību deleģēšana, sūtīšana, dzēšana, rediģēšana u.c.) garantētas piegādes pierādīšanai, kā arī auditācijas pieraksti tiek izmantoti drošības risku analīzei.	☉ Daļēji izpildīts. Garantētas piegādes nodrošināšanai eAdreses risinājumā ir paredzēti detalizēti auditācijas pieraksti par būtiskākajām darbībām un to laikiem, bet tie netiek preventīvi regulāri analizēti (tikai konkrētu problēmu gadījumā). Privātpersonām tieša piekļuve ir auditācijas pierakstiem tikai par pēdējām 90 dienām, taču tas, neregulāri izmantojot eAdresi, nav pietiekoši pārskatāmi (vajadzības gadījumā par ilgāku periodu jāveic speciāls pieprasījums atbalsta dienestam).
	eAdreses darbībā netiek novēroti ilgstoši pieejamības pārtraukumi (zem 99% darba laikā un zem 97% pārējā laikā), kā arī lietotāji tiek laicīgi informēti par plānotajiem sistēmas darbības pārtraukumiem.	☉ Ir izpildīts. VRAA ikdienā uzrauga eAdreses pieejamības rādītājus. Lai gan VRAA sniegtā statistika liecina par izvirzīto rādītāju sasniegšanu, detalizēti nebija iespējams par to pārliecināties, ņemot vērā, ka monitoringa sistēmā uzkrātie dati nebija pieejami un attiecīgi rādītājus nevarēja pārrēķināt. Arī incidentu reģistrā šādi gadījumi nav reģistrēti (klasificēti kā incidenti). VRAA procedūrās ir iekļautas darbības nepārtrauktības un atjaunošanas prasības attiecībā uz vairākiem resursiem, bet tie tiešā veidā neietver eAdreses risinājumu.

Sektora vadītāja

I.Kalniņa-Junga

Departamenta direktore

K.Jaunzeme

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini un skaidrojumi

Sāsinājums/termins	Skaidrojums
CPU	Centrālais procesors
DIV (Dokumentu integrācijas vide)	Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vide – elektronisko dokumentu aprītei veidota dokumentu integrācijas vide (Valsts informācijas sistēmu savietotāja sastāvdaļa), kas ļauj iestāžu dokumenti vadības sistēmām veikt drošu un automatizētu dokumentu aprīti
Dokumentu integrācijas vides koncepcija	VRAA uzdevumā SIA “AA Projekts” un SIA “Evolution Consulting” izstrādātā “Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide.” (26.11.2009.)
Dokumentu aprīte	Šīs revīzijas kontekstā tā ir oficiāla, caur iestāžu lietvedību reģistrēta dažādu dokumentu saņemšana vai nosūtīšana, ar dokumentu saprotot jebkuru valsts iestādes vai privātpersonas radītu rakstveida informāciju
DVS	Dokumentu vadības (lietvedības) sistēma
eAdrese	Oficiālā elektroniskā adrese ir elementu kopums (unikāla ciparu vai ciparu un burtu virkne), kas nodrošina adresāta sasniedzamību elektroniskajā vidē
eAdreses koncepcija	IeM 04.02.2014. “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90)
eAdreses konts	Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmā uzturēta datu krātuve, kurā oficiālās elektroniskās adreses konta lietotājs var piekļūt viņam uz oficiālo elektronisko adresi nosūtītajai elektroniskajai saziņai un nosūtītajiem elektroniskajiem dokumentiem vai var sazināties un nosūtīt elektroniskos dokumentus
eAdreses likums	Oficiālās elektroniskās adreses likums
eAdreses MK noteikumi	MK 12.09.2017. noteikumi Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi”
eAdreses sistēma/risinājums	Identificējamam oficiālās elektroniskās adreses konta lietotājam droša un uzticama elektroniskās saziņas un elektronisko dokumentu aprītes vide
eID karte	Personas apliecība jeb elektroniskā identifikācijas karte ir personu apliecinošs dokuments, kas apliecina tā turētāja identitāti un tiesisko statusu
<i>eParakstsKarte</i>	Juridiskām personām pieejams elektroniskā paraksta nesējs, kas nodrošina gan dokumentu parakstīšanu, gan personas identitātes apliecināšanu digitālajā vidē
<i>eParakstsMobile</i>	Mobilā lietotne viedtālrunī, kuru var izmantot dokumentu elektroniskai parakstīšanai un e-identitātes apliecināšanai (kvalificēta paaugstinātas drošības elektroniskās identifikācija)
e-paraksts	Elektroniskais paraksts

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
Iedzīvotājs	Iedzīvotāju reģistrā reģistrēta persona no 14 gadu vecuma. Šajā ziņojumā arī persona, kura nav reģistrēta UR reģistros, bet ir reģistrēta Valsts ieņēmumu dienesta nodokļu maksātāju reģistrā, kā arī rezerves karavīrs
FM	Finanšu ministrija
IeM	Iekšlietu ministrija
Iestādes	Tiesās pārvaldes iestādes; valsts institūcijas, kas nav padotas MK; atvasināta publiska persona un tās iestāde; tiesu iestāde; prokuratūra; zvērināts tiesu izpildītājs; maksātnespējas procesa administrators; privātpersona, kurai deleģēts valsts pārvaldes uzdevums
IKT	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
IS	Informācijas sistēma
Juridiska persona	Reģistros reģistrēti tiesību subjekti Oficiālās elektroniskās adreses likuma 5.panta pirmās daļas 2.punkta izpratnē (piemēram, komersanti, biedrības, politiskās partijas, reliģiskās organizācijas u.c. tiesību subjekti)
Klienta darba vieta, e-konts	Portāla www.latvija.lv sastāvdaļa, kura ir pieejama jebkuram autentificētam lietotājam un informē par izmaiņām e-dokumentu krātuves, e-pakalpojumu infrastruktūras, maksājumu datos, kā arī ļauj veidot dažādus atgādinājumus. Klienta darba vieta sastāv no sarakstes sadaļas, e-pakalpojumu sadaļas, maksājumu sadaļas un eAdreses pārvaldības sadaļas
<i>Latvija.lv</i>	Valsts un pašvaldību pakalpojumu portāls www.latvija.lv
MK	Ministru kabinets
NVD	Nacionālais veselības dienests
<i>Pārvaldība.lv</i>	Ventspils Digitālā centra radīts eAdreses tīmekļa risinājums, kas bez maksas ir pieejams valsts un pašvaldību iestādēm (izstrādāts uz Pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru sistēmas bāzes)
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
Privātpersonas	Iedzīvotāji un juridiskas personas
RAM	Brīvpiekļuves jeb operatīvā atmiņa
TM	Tieslietu ministrija
UGFA	Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija
UR	Uzņēmumu reģistrs

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VISS	Valsts informācijas sistēmu savietotājs ir risinājumu kopums, kas nodrošina valsts institūcijām ērtu iespēju apmainīties ar informāciju starp dažādām sistēmām standartizētā veidā, piekļuvi dažādām koplietošanas komponentēm e-pakalpojumu attīstībai, kā arī e-pakalpojumu darbināšanai nepieciešamās infrastruktūras atbalstu
VDC	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Ventspils Digitālais centrs"
VP	Valsts policija
VPD	Valsts probācijas dienests
VRAA	Valsts reģionālās attīstības aģentūra
VSAA	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
VSS	Valsts sekretāru sanāksme
VVD	Valsts vides dienests
VZD	Valsts zemes dienests

Pielikums. Valdības doto uzdevumu izpilde eAdreses attīstībā.

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
1. Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2011)					
1.1.	Izveidot elektronisko profilu katram iedzīvotājam un valsts un pašvaldību struktūrvienībām. Dot iespēju katram iedzīvotājam norādīt savu deklarēto e-pasta adresi komunikācijai ar valsti un pašvaldībām un izveidot drošu vidi apmaiņai ar elektroniskiem dokumentiem.	VARAM	31.08.2012.	⊗	Pēc gada termiņš tika pagarināts vēl uz vienu gadu – līdz 01.07.2013.
2. Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2012)					
2.1.	Izveidot drošu vidi personas deklarētās elektroniskās adreses funkcionalitātes nodrošināšanai. Izveidot deklarētas adreses analogu elektroniskā vidē, lai nodrošinātu drošu un garantētu valsts saziņu ar iedzīvotājiem un uzņēmumiem.	VARAM	01.07.2013.	⊗	Minētajā termiņā risinājums netika izveidots.
3. Elektroniskās pārvaldes attīstības plāns 2011.–2013.gadam					
3.1.	Izstrādās tiesisko regulējumu (PMLP) un tehnoloģisko risinājumu (VRAA) personas elektroniskās adreses deklarēšanai un tālākai valsts institūciju komunikācijai ar iedzīvotājiem.	PMLP VARAM	31.12.2013.	⊙	Atsevišķs tiesiskais regulējums par personu elektronisko adresu deklarēšanu netika izstrādāts, un tam paredzētais tehniskais risinājums netika izveidots. Tā vietā 2012.gadā tika sagatavota eAdreses koncepcija (apstiprināta 2014.gadā), kurā kā viena no noraidītajām alternatīvām tika vērtēta šāda personu e-pasta adresu reģistrēšanas risinājuma izveides iespējamība.
4. Valdības rīcības plāns (Deklarācijas Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai)					

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
4.1.	eAdreses risinājumu attīstība – paplašināts obligāto eAdreses lietotāju loks vismaz par trim grupām un pielietojuma sfēra, iekļaujot e-rēķinus.	VARAM	31.05.2020.	⊗	2019.gada maijā VSS ir iesniegti grozījumi eAdreses likumā, turpinās saskaņošana ar iestādēm (nav skatīti un apstiprināti ne MK, ne Saeimā).
5. eAdreses koncepcija¹⁷⁴ un MK protokollēmums¹⁷⁵					
5.1.	Likumprojekta “Oficiālās elektroniskās adreses likums” iesniegšana MK, tajā paredzot saraksti starp valsti un privātpersonu.	IeM	01.11.2014.	⊙	Likumprojekts tika iesniegts un izsludināts VSS 28.08.2014., bet MK tika izskatīts 05.01.2016.
5.2.	Grozījumi Iesnieguma likumā, Paziņošanas likumā, Informācijas atklātības likumā, Iedzīvotāju reģistra likumā un tam pakārtotos MK noteikumos, MK 28.09.2010. noteikumos Nr.916 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”, Civilprocesa likumā, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, Administratīvā procesa likumā, Kriminālprocesa likumā, paredzot eAdrešu datu uzkrāšanu, saziņu ar eAdresi un tās prioritātes principu, iespēju sūtīt ierobežotas pieejamības informāciju utt.	IeM TM	01.11.2015.	⊗	Minētajā termiņā paredzētie normatīvo aktu grozījumi netika veikti. Virzot eAdreses likumu uz Saeimu, MK lēma, ka paredzēto normatīvo aktu grozījumu termiņi ir pagarināmi līdz 01.01.2017. (tālāko uzdevumu izpildi skatīt zemāk pie Nr.6.4., 6.7.–6.9.), bet daļu uzdevumu atceļot vispār (piemēram, Iesnieguma likuma grozījumi).
5.3.	Visām ministrijām izvērtēt to kompetencē esošos tiesību aktus un līdz 01.02.2016. iesniegt noteiktā kārtībā MK attiecīgus grozījumus, paredzot, ka saziņas nodrošināšanai starp iestādi un privātpersonu tiek izmantota eAdrese un dokumentu izstrādāšanā un noformēšanā ir iespēja pasta adreses vietā norādīt eAdresi.	Visas ministrijas	01.02.2016.	⊗	Minētajā termiņā paredzētie normatīvo aktu grozījumi netika veikti. Virzot eAdreses likumu uz Saeimu, MK lēma, ka paredzēto normatīvo aktu grozījumu termiņi ir pagarināmi līdz 01.01.2017. (tālāko uzdevuma izpildi skatīt zemāk pie Nr.6.11.).
5.4.	Pusotra gada laikā pēc eAdreses likuma stāšanās spēkā nodrošināt eAdreses ieviešanas pirmās kārtas tehniskā risinājuma īstenošanu.	VARAM	01.01.2018.	⊗	Faktiski eAdreses izstrāde tika pabeigta risinājuma lietošanas uzsākšanas brīdī 2018.gada jūnijā. Tā kā eAdreses likums stājās spēkā tikai 01.03.2018., uzdevuma termiņš revīzijas ietvaros tika rēķināts no likuma publicēšanas datuma – 01.07.2016.
5.5.	10 mēnešu laikā pēc eAdreses ieviešanas pirmās kārtas īstenošanas izstrādāt un VARAM iesniegt noteiktā kārtībā MK informatīvo ziņojumu par eAdreses ieviešanas pirmās kārtas īstenošanu, tai skaitā izvērtēt iespēju sasaistīt Izpildu lietu reģistru ar izveidoto eAdreses tehnisko risinājumu, kā	VARAM	01.11.2019.	⊗	VARAM šādu informatīvo ziņojumu ar izvērtējumu nav sagatavojusi un iesniegusi MK. VARAM ieskatā eAdreses pirmā kārtā pilnībā tika īstenota tikai līdz ar privātpersonu brīvprātīgas piekļuves iespējām eAdresei, līdz ar to uzdevuma

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
	arī gadījumā, ja secināts, ka nepieciešams nodrošināt saraksti starp privātpersonām, piedāvāt modeli, kādā īstenot eAdreses ieviešanas otro kārtu sarakstes nodrošināšanai starp privātpersonām, nosakot termiņus likumprojekta izstrādei par grozījumiem eAdreses likumā un otrās kārtas tehniskā risinājuma īstenošanai.				termiņš būtu rēķināms no 01.01.2019., nevis līdz ar eAdreses darbības uzsākšanu 01.06.2018.
6. eAdreses likums¹⁷⁶ un MK protokollēmums¹⁷⁷ par eAdreses likuma projekta virzīšanu Saeimā					
6.1.	MK izdot eAdreses likuma 7.panta trešajā daļā, 8.panta piektajā daļā, 11.panta ceturtajā daļā, 14.panta otrajā daļā un 16.panta otrajā daļā minētos noteikumus.	MK (VARAM)	01.08.2017.	☑	MK noteikumi tika apstiprināti ar nelielu nokavēšanos (12.09.2017.). Tomēr MK noteikumos netika ietverts eAdreses likumā paredzētais deleģējums MK noteikt kārtību, kādā iestādes nosūta informāciju uz eAdresi gadījumos, ja tās elektroniskos dokumentus turpina nosūtīt citā valsts informācijas sistēmā.
6.2.	VARAM nodrošināt eAdreses sistēmas izstrādi 18 mēnešu laikā no finansējuma saņemšanas ERAF ietvaros.	VARAM	25.05.2018.	☑	eAdrese risinājums tika izstrādāts norādītajā termiņā, bet kopumā eAdreses risinājuma pilnveides darbi turpinājās arī līdz pat 2020.gadam. Uzdevuma termiņš revīzijas ietvaros tika aprēķināts pēc ERAF projekta uzsākšanas datuma.
6.3.	VARAM sagatavot un pēc saskaņošanas ar TM līdz 01.06.2019. iesniegt noteiktajā kārtībā izskatīšanai MK informatīvo ziņojumu par zvērinātu tiesu izpildītāju, maksātnespējas procesa administratoru un tiesu tehnisko gatavību uzsākt eAdreses lietošanu. Ja minētie tiesību subjekti finansējuma trūkuma dēļ nebūs tehniski gatavi uzsākt eAdreses lietošanu noteiktajā termiņā, VARAM sagatavot un iesniegt noteiktā kārtībā izskatīšanai MK grozījumus eAdreses likumā, atliekot minētā tiesiskā regulējuma piemērošanu.	VARAM	01.06.2019.	☑	VARAM nav sagatavojusi un noteiktā kārtībā iesniegusi MK izskatīšanai šādu informatīvo ziņojumu, tā vietā norādīto problēmu īsi aprakstot 2019.gada maijā VSS izsludinātajā projektā par eAdreses likuma grozījumiem, attiecīgi uzreiz paredzot apstiprināt vēlāku obligāto lietošanas uzsākšanu (atsauce pēc tam pārceļta uz steidzamības kārtā veiktajiem grozījumiem likumā, kas tika apstiprināti 2019.gada decembrī).
6.4.	IeM sagatavot un līdz 01.01.2017. iesniegt noteiktā kārtībā MK grozījumus Iedzīvotāju reģistra likumā, kā arī divos tam pakārtotos MK noteikumos attiecībā uz paplašinātu ziņu uzkrāšanu Iedzīvotāju reģistrā	IeM	01.01.2017. (pagarināts ¹⁷⁸ likumam līdz 01.06.2017.	☑	Likuma grozījumi skatīti MK 11.04.2017. (izsludināti VSS 05.01.2017.), bet grozījumi MK noteikumos Nr.131 (par eAdreses aktualizācijas kārtību Iedzīvotāju reģistrā) izskatīti MK tikai 23.01.2018. (izsludināti VSS 10.08.2017.), bet

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
			un MK noteikumiem līdz 01.01.2018.)		noteikumos Nr.130 nav veikti grozījumi attiecībā uz paredzēto kārtību datu par eAdresi izsniegšanai (ir veikti citi grozījumi, paredzot iespēju sazināties ar eAdresi).
6.5.	VARAM sagatavot un iesniegt MK noteiktajā kārtībā grozījumus VRAA nolikumā, papildinot VRAA uzdevumus.	VARAM	01.01.2017.	☑	Grozījumi VRAA nolikumā sagatavoti un iesniegti VSS 06.10.2016., apstiprināti MK 31.01.2017.
6.6.	VARAM sagatavot un iesniegt MK noteiktajā kārtībā grozījumus MK 28.06.2005. noteikumos Nr.473 "Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un iedzīvotājiem un juridiskajām personām", papildinot ar eAdresi kā informācijas apmaiņas veidu, kuru var izmantot elektronisko dokumentu aprītē.	VARAM	01.01.2017.	☑	Grozījumi MK noteikumos sagatavoti un iesniegti VSS 06.10.2016., apstiprināti MK 24.01.2017.
6.7.	<p>TM vadīto pastāvīgo darba grupu (Pastāvīgā darba grupa Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei, Pastāvīgā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa darba grupa, Pastāvīgā darba grupa Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei) ietvaros līdz 01.07.2018. izvērtēt tiesību aktos nepieciešamos grozījumus saistībā ar elektroniskās paziņošanas, izmantojot eAdresi, prioritātes principa, ieviešanu.</p> <p>Izvērtēt Administratīvā procesa likumā nepieciešamos grozījumus saistībā ar elektroniskās paziņošanas, izmantojot eAdresi, prioritātes principa, ieviešanu</p>	TM	01.07.2018.	☑	<p>Tikai pēc revīzijas uzsākšanas VARAM 2019.gada novembrī ir lūgusi¹⁷⁹ informāciju TM par doto uzdevumu izpildi.</p> <p>TM ieskatā¹⁸⁰ Administratīvā procesa likumu un Administratīvās atbildības likumu nav nepieciešams grozīt, jo šajos likumos saziņa notiek pēc Paziņošanas likuma regulējuma, kurā jau ir iestrādātas eAdreses prasības. Civilprocesa likumā vēl tiek izstrādāti grozījumi saistībā ar e-lietas ieviešanu, tomēr mērķis ir izstrādāt likumu tehnoloģiski neitrālu un veicināt elektronisko dokumentu apriti kopumā.</p> <p>Savukārt Kriminālprocesa likumā 2018.gadā tika veikti grozījumi, atļaujot pavēsti nosūtīt arī uz elektronisko adresi, ar to saprotot gan e-pasta adresi, gan eAdresi. TM skaidroja, ka netiks ieviests eAdreses prioritātes princips, jo persona šo aktivizēto eAdresi var arī nelietot, bet kriminālprocesā ir svarīga personas sasniedzamība un tas saistīts ar būtiskām procesuālām sekām. Līdz ar to papildu grozījumi neesot</p>

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
					nepieciešami. VARAM šim viedoklim nepiekrīt un turpina diskusijas.
6.8.	Sagatavot un iesniegt noteiktā kārtībā MK likumprojektu "Grozījumi Paziņošanas likumā", ietverot elektroniskās paziņošanas, izmantojot eAdresi, prioritātes principu.	TM	01.01.2017.	⊙	Grozījumi Paziņošanas likumā pieņemti tikai 21.06.2018. Lai gan sākotnēji MK ¹⁸¹ 14.02.2017. lēma, ka dotais uzdevums ir zaudējis aktualitāti un šādi grozījumi līdz 01.08.2017. būtu veicami eAdreses likumā, tomēr rezultātā eAdreses likumā šādi grozījumi tā arī netika veikti, grozījumus veicot sākotnēji paredzētajā Paziņošanas likumā.
6.9.	Sagatavot un iesniegt noteiktā kārtībā MK likumprojektu "Grozījumi Informācijas atklātības likumā", paredzot iespēju pieprasīt ierobežotas pieejamības informāciju, arī izmantojot eAdresi, un sniegt pieprasīto ierobežotās pieejamības informāciju elektroniski personas eAdresē.	TM	01.01.2017.	⊙	MK ¹⁸² 14.02.2017. lēma, ka dotais uzdevums ir zaudējis aktualitāti, jo šāda prasība jau esot ietverta eAdreses likumā. Bet VARAM vēl vērtē ¹⁸³ , vai papildus aktualizēt šo jautājumu pie pašlaik aktuālajiem eAdreses likuma grozījumiem.
6.10.	Sagatavot un iesniegt noteiktā kārtībā MK likumprojektu "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"", paredzot, ka tiem nodokļu maksātājiem, kuriem ir aktivizēts eAdreses konts, administratīvos aktus un citus dokumentus paziņo, izmantojot elektroniskās deklarēšanas sistēmu, nodrošinot dokumentu pieejamību eAdrešu informācijas sistēmā.	FM	01.01.2017. (pagarināts ¹⁸⁴ termiņš līdz 01.05.2017.)	⊙	Grozījumi tika sagatavoti un izsludināti VSS 16.06.2016. un apstiprināti MK 04.07.2017. Grozījumi ietver citādu formulējumu, proti, uz eAdresi nosūta informāciju par VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmā pieejamu paziņojumu (bet ne paša dokumenta nosūtīšanu un/vai pieejamību eAdresē), ietverot tiešu saiti, kur to iespējams aplūkot.
6.11.	Visām ministrijām izvērtēt to kompetencē esošos tiesību aktus un iesniegt noteiktā kārtībā MK grozījumus tiesību aktos, paredzot iespēju saziņas nodrošināšanai starp iestādī un privātpersonu izmantot eAdresi.	Visas ministrijas	01.07.2017.	⊙	Nepilnu gadu pēc noteiktā termiņa 20.03.2018. MK lēma ¹⁸⁵ , ka dotais uzdevums ir zaudējis aktualitāti, jo tika veikti precizējumi eAdreses likumā, lai nebūtu jāveic daudzi tehniska rakstura labojumi dažādos citos normatīvajos aktos.
7. MK protokollēmums¹⁸⁶ par eAdreses likuma grozījumu virzīšanu uz Saeimu					
7.1.	VARAM informāciju par jomām vai dokumentu veidiem, kuriem eAdreses IS būtu juridiskais spēks bez droša elektroniskā paraksta, kā arī droša elektroniskā paraksta izmantošanu eAdresē sagatavot izskatīšanai MK	VARAM	01.06.2018.	⊗	VARAM veica padziļinātu šī jautājuma izpēti, kā arī apsprieda to ar TM un Augstāko tiesu. VARAM un TM viedokļi atsevišķās jomās atšķīrās, tāpēc VARAM ieskatā

Nr. p.k.	Uzdevums	Atbildīgais	Termiņš	Izpildes statuss	Piezīmes
	13.12.2016. sēdes protokollēmuma (prot. Nr.68 68.§) "Informatīvais ziņojums "Par darbības programmas "Infrastruktūra un pakalpojumi" 3.2.2.1.1.apakšaktivitātes "Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība" projektu ieviešanas plānu izvērtēšanu un uzraudzību"" 3.punktā dotā uzdevuma ietvaros.				nepieciešams vēl turpināt diskusijas un analīzi. Lai gan sākotnējais informatīvā ziņojuma projekts tika sagatavots 2018.gada februārī, viedokļu atšķirību dēļ tas tālākai virzībai MK netika iesniegts.
7.2.	Sagatavot un iesniegt noteiktā kārtībā izskatīšanai MK normatīvo aktu projektu, paplašinot personu loku, kurām obligāti jālieto eAdrese (piemēram, valsts amatpersonas, nekustamā īpašuma nodokļa maksātāji)	VARAM	01.06.2019.	⊙	2019.gada maijā VSS tika iesniegti un izsludināti iecerētie grozījumi eAdreses likumā, tostarp par lietotāju grupu paplašināšanu, tomēr līdz 2020.gadam turpinās grozījumu saskaņošana (nav izskatīts un apstiprināts ne MK, ne Saeimā).
7.3.	Lai nodrošinātu Latvijas Pašvaldību savienības 12.03.2018. vēstules Nr.0620171537/A373 1.punktā minētās tehniskās prasības nekustamā īpašuma nodokļa paziņojumu nosūtīšanai, sadarbībā ar Latvijas Pašvaldību savienību izvērtēt eAdreses sistēmas darbību un vienoties par paziņojumu nosūtīšanas risinājumiem, nepieciešamības gadījumā iesniegt MK normatīvo aktu projektu.	VARAM	01.11.2018.	⊙	Tikai 2020.gada augustā pēc ilgstošas sarakstes un diskusijām VSS tika panākts kompromiss starp VARAM un Latvijas Pašvaldību savienību par dotā uzdevuma izpildi.
8. MK protokollēmums¹⁸⁷ par informatīvā ziņojuma "Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai" izskatīšanu					
8.1.	VARAM līdz 2020.gadam (ieskaitot) regulāri pēc vajadzības, bet ne retāk kā reizi gadā katru gadu līdz 1.maijam informēt Informācijas sabiedrības padomi par eAdreses ieviešanas gaitu.	VARAM	01.05.2017.– 01.05.2020.	⊗	Dotā uzdevuma ietvaros Informācijas sabiedrības padomē 2017.gadā tika izskatīts tikai viens ziņojums (prezentācija). Pēc tam šādu informatīvu ziņojumu izskatīšana nav tikusi nodrošināta.
8.2.	Apkopot informāciju par iestāžu izvēlētajiem risinājumiem ziņojumu piegādei uz eAdresi, kā arī par iestādes noteikto atbildīgo darbinieku (koordinātoru).	VARAM	01.02.2017.	⊙	VARAM informatīvā ziņojumā aptaujas veidā tika apkopota uzdevumā norādītā informācija līdz 2017.gada februārim. Tomēr ne visas iestādes atsaucās un norādīja prasīto informāciju.

Atsauces

- ¹ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ² ERAF projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” ietvaros – Drošas elektroniskās piegādes platformas (DEPP) tehniskās specifikācijas un DEPP ieviešanas plāna izstrāde. DEPP izpētes ziņojums (versija 1.1, Rīga 2016).
- ³ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ⁴ Interneta resurss: <https://mana.latvija.lv/e-adrese/> (resurss skatīts 05.08.2020.) un “Oficiālās elektroniskās adreses (e-adreses) izmantošanas vadlīnijas – 2.versija” (VARAM un VRAA, 2018.gada februāris).
- ⁵ Interneta resurss: <https://mana.latvija.lv/e-adrese/> (resurss skatīts 05.08.2020.).
- ⁶ Interneta resurss: <https://mana.latvija.lv/e-adrese/> (resurss skatīts 05.08.2020.).
- ⁷ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 7.2 pants.
- ⁸ Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2011) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5737>); Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2012) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5738>).
- ⁹ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ¹⁰ Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2011) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5737>); Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2012) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5738>).
- ¹¹ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ¹² MK 29.11.2016. sēdes protokola Nr.65 25.§ “Informatīvais ziņojums “Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai”.
- ¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.910/2014 “Par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK” (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0910&from=EN#d1e3042-73-1>).
- ¹⁴ Eiropas Komisijas 06.05.2015.” Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai” Nr.COM(2015)192. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN>).
- ¹⁵ Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2011) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5737>); Valdības rīcības plāns V.Dombrovska deklarācijas īstenošanai (2012) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5738>).
- ¹⁶ Elektroniskās pārvaldes attīstības plāns 2011.–2013.gadam (apstiprināts ar MK 25.05.2011. rīkojumu Nr.218).
- ¹⁷ Informācijas sabiedrības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar MK 14.10.2013. rīkojumu Nr.468).
- ¹⁸ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ¹⁹ VARAM 06.11.2014. sagatavotais “Informatīvais ziņojums par publiskās pārvaldes informācijas sistēmu konceptuālo arhitektūru” (pieņemts zināšanai MK 10.03.2015. sēdē protokola Nr.14 22.§), interneta resurss: <https://www.varam.gov.lv/lv/valsts-ikt-arhitektura>.
- ²⁰ Valdības rīcības plāns L.Straujumas deklarācijas īstenošanai (2015) (<https://m.likumi.lv/doc.php?id=272247>); Valdības rīcības plāns M.Kučinska deklarācijas īstenošanai (2016) (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5559>).
- ²¹ Valdības rīcības plāns K.Kariņa deklarācijas īstenošanai (2019) (<https://www.mk.gov.lv/lv/content/darbibu-regulejosie-dokumenti>).
- ²² MK 03.03.2014. rīkojums Nr.90 “Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju”.
- ²³ MK 14.06.2016. noteikumu Nr.375 “Valsts reģionālās attīstības aģentūras nolikums” 4.26.punkts; Oficiālās elektroniskās adreses likuma 3.pants.
- ²⁴ MK 02.12.2014. noteikumu Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” 18., 25., 28., 29., 41., 42.punkts.

- ²⁵ Pārresoru koordinācijas centra "Politikas veidošanas rokasgrāmata" 5.2., 5.3., 6., 7., 8.3.nodaļa (https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf).
- ²⁶ IeM 04.02.2014. "Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija" (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ²⁷ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 2.pants; IeM sagatavotais "Likumprojekta „Oficiālās elektroniskās adreses likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)”.
- ²⁸ IeM 04.02.2014. sagatavotā "Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija" (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ²⁹ IeM 04.02.2014. sagatavotā "Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija" (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ³⁰ VARAM darbības stratēģija 2017.-2019.gadam (<http://www.varam.gov.lv/lat/pol/doc/?doc=12375>).
- ³¹ "VRAA darbības stratēģija 2017.-2019.gadam" (https://www.vraa.gov.lv/lv/darbības-jomas/vraa_strat_2017-2019_final1.pdf).
- ³² ERAF projekta Nr. 2.2.1.1/16/I/001 "Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma (PIKTAPS)".
- ³³ VARAM 29.11.2016. sagatavotais informatīvais ziņojums "Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai" (<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5776>).
- ³⁴ MK 29.11.2016. sēdes protokola Nr.65 25.§ "Informatīvais ziņojums "Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai"" 16.punkts.
- ³⁵ MK 24.01.2014. noteikumu Nr.67 "Informācijas sabiedrības padomes nolikums" 1., 2.2., 3.3., 6.punkts.
- ³⁶ VARAM 31.01.2020. e-pasta vēstule "RE: Papildus informācija VK e-adreses revīzijas ietvaros".
- ³⁷ ERAF projekti Nr. 2.2.1.1/16/I/001 "Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma (PIKTAPS)", Nr. 2.2.1.1/17/I/015 "Pakalpojumu sniegšanas un pārvaldības platforma", Nr. 2.2.1.1/17/I/009 "Vienotā datu telpa".
- ³⁸ VARAM sagatavotais informatīvais ziņojums "Progresā ziņojums par valsts iestāžu gatavību e-adreses ieviešanai" (skatīt VSS 01.02.2018., protokols Nr.5 32. §; pēc deklasificēšanas pieejams VARAM mājaslapā: https://drive.google.com/file/d/1qIDMpNT8hNFbs4ugE2oEmyZbl_hWs-g/view); VARAM 22.11.2018. sagatavotais "Progresā ziņojums par e-adreses ieviešanu" (<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40466242>).
- ³⁹ MK 03.03.2014. rīkojums Nr.90 "Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju".
- ⁴⁰ MK 05.01.2016. sēdes protokola Nr.1 28.§ "Likumprojekts "Oficiālās elektroniskās adreses likums"; MK 20.03.2018. sēdes protokola Nr.16 26.§ "Likumprojekts "Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā"".
- ⁴¹ Oficiālās elektroniskās adreses likuma Pārejas noteikumu 1.punkts.
- ⁴² Oficiālās elektroniskās adreses likuma 7.panta pirmā daļa, 11.panta pirmā un otrā daļa; MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 "Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi" 15.3. un 20.punkts.
- ⁴³ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 6.pants; MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 "Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi" 28.3.punkts.
- ⁴⁴ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 "Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi" 22. un 23.punkts.
- ⁴⁵ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 3.pants; MK 14.06.2016. noteikumu Nr.375 "Valsts reģionālās attīstības aģentūras nolikums" 4.26.punkts.
- ⁴⁶ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 1.pants.
- ⁴⁷ SIA "AA Projekts", SIA "Evolution Consulting" "Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide." (26.11.2009.).
- ⁴⁸ MK 24.07.2012. instrukcija Nr.9 "Kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vidē".
- ⁴⁹ MK 03.11.2015. sēdes protokola Nr.57 61.§ "Informatīvais ziņojums "Par Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides darbību un visaptverošu ieviešanu valsts pārvaldē"".
- ⁵⁰ MK 03.11.2015. sēdes protokola Nr.57 61.§ "Informatīvais ziņojums "Par Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides darbību un visaptverošu ieviešanu valsts pārvaldē"".
- ⁵¹ SIA "AA Projekts", SIA "Evolution Consulting" "Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide." (26.11.2009.).
- ⁵² IeM 04.02.2014. sagatavotā "Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija" (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).

- ⁵³ IeM sagatavotais “Likumprojekta „Oficiālās elektroniskās adreses likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)”.
- ⁵⁴ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 9.2.punkts.
- ⁵⁵ VARAM sagatavotais “Ministru kabineta noteikumu projekta “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)”.
- ⁵⁶ VARAM un Ventspils pilsētas domes 15.08.2017. sadarbības līgums par projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” atbalstāmo darbību īstenošanu”.
- ⁵⁷ Ventspils Digitālā centra 20.07.2020. e-pasta vēstulē “Re: Papildus informācija Valsts kontroles revīzijas ietvaros par e-adresi” sniegtā informācija.
- ⁵⁸ VARAM un Ventspils pilsētas domes 15.08.2017. sadarbības līgums par projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” atbalstāmo darbību īstenošanu.
- ⁵⁹ Piemēram, VARAM un Ventspils pilsētas domes 23.05.2019. sadarbības līgums Nr.IKT/38/2019 “Par pakalpojumu vadības sistēmas pakalpojumucentri.lv uzturēšanu, pilnveidošanu un atbalstu novada un reģionālās nozīmes Valsts un pašvaldību vienotajos klientu apkalpošanas centros”.
- ⁶⁰ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi”.
- ⁶¹ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 7., 11.pants.
- ⁶² VRAA 20.04.2020. e-pastā elektroniski sniegtā informācija intervijas protokolā.
- ⁶³ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ⁶⁴ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ⁶⁵ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 28.3. apakšpunkts.
- ⁶⁶ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 22., 23.punkts.
- ⁶⁷ VRAA 20.04.2020. e-pastā elektroniski sniegtā informācija intervijas protokolā un VRAA 08.05.2020. e-pastā elektroniski sniegtā informācija.
- ⁶⁸ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ⁶⁹ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 9.pants.
- ⁷⁰ MK 12.09.2017. noteikumu Nr. 546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 9., 13., 14. punkts.
- ⁷¹ VARAM sagatavotais “Ministru kabineta noteikumu projekta “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)” (http://tap.mk.gov.lv/doc/2017_09/VARAMAnot_17072017_eadrese.1576.docx).
- ⁷² ERAF projekta Nr.2.2.1.1/16/I/001 “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma (PIKTAPS)” maksājumu pieprasījumā Nr.2 un Nr.3 norādītā informācija.
- ⁷³ VARAM 06.02.2020. e-pasta vēstulē “Papildus informācija VK e-adreses revīzijas ietvaros” sniegtā informācija.
- ⁷⁴ VARAM sagatavotais “Likumprojekta “Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)” (<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/0AF3953FFE7711CAC22584AA004AC385?OpenDocument>).
- ⁷⁵ Iestāžu Saeimā sniegtie priekšlikumi un informācija: [https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title\)*Grozījumi+Oficiālās+elektroniskās+adreses+likumā*&SearchMax=0&SearchOrder=4](https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title)*Grozījumi+Oficiālās+elektroniskās+adreses+likumā*&SearchMax=0&SearchOrder=4).
- ⁷⁶ VARAM 01.09.2020. e-pasta vēstulē “Papildus informācija e-adreses revīzijas ietvaros” iesniegtais iestādēm nosūtītais grozījumu projekta darba variants.
- ⁷⁷ SIA “AA Projekts”, SIA “Evolution Consulting” “Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide.” (26.11.2009.).
- ⁷⁸ SIA “AA Projekts”, SIA “Evolution Consulting” “Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide.” (26.11.2009.).
- ⁷⁹ Darbības programmas “Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.2.2.1.1.apakšaktivitātes “Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” projekts Nr.3DP/3.2.2.1.1/09/IPIA/IUMEPLS/007 “Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide”.
- ⁸⁰ MK 03.03.2014. rīkojums Nr.90 “Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju”.

- ⁸¹ IeM sagatavotais Likumprojekta “Oficiālās elektroniskās adreses likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- ⁸² IeM 04.02.2014. “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90); MK 05.01.2016. sēdes protokola Nr.1 28.§ “Likumprojekts “Oficiālās elektroniskās adreses likums”.
- ⁸³ IeM 04.02.2014. “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90) 54.lpp., 56.-61.lpp.
- ⁸⁴ SIA “AA Projekts”, SIA “Evolution Consulting” “Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldība sistēmu integrācijas vides izveide.” (26.11.2009.).
- ⁸⁵ Darbības programmas “Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.2.2.1.1.apakšaktivitātes “Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” projekta Nr.3DP/3.2.2.1.1/09/IPIA/IUMEPLS/007 “Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide” iesniegums.
- ⁸⁶ VARAM 01.10.2015. sagatavotais informatīvais ziņojums “Par Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides darbību un visaptverošu ieviešanu valsts pārvaldē” (<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40358092>).
- ⁸⁷ VRAA 06.11.2020 e-pasta vēstulē “Aktuālie statistikas dati e-adreses revīzijas ietvaros”, 15.04.2020. e-pasta vēstulē “Papildus informācija Valsts kontroles revīzijas ietvaros” un 16.03.2020. e-pastā “Papildus informācija Valsts kontroles revīzijas ietvaros” sniegtā statistikas informācija.
- ⁸⁸ Vidējās izmaksas aprēķinātas, saskaitot 40 iestāžu aptaujā sniegtās izmaksas un izdalot ar šo iestāžu skaitu. Rezultātā tiek iegūtas vidējās izmaksas 3138 euro.
- ⁸⁹ Kopējās integrācijas izmaksas 14% iestāžu no 3349 ir aprēķināts pēc formulas: (468 iestādes – 9 iestādes) x 3138 euro + 493 512 euro (ko veido 9 iestāžu specifisku integrācijas risinājumu izstrāde, kas citām iestādēm nevarēja rasties) = 1 933 854 euro.
- ⁹⁰ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ⁹¹ ERAF projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” ietvaros – Drošas elektroniskās piegādes platformas (DEPP) tehniskās specifikācijas un DEPP ieviešanas plāna izstrāde. DEPP izpētes ziņojums (versija 1.1, Rīga 2016).
- ⁹² VRAA 26.09.2019. un 23.04.2020. e-pasta vēstulēs “RE: Informācijas Valsts kontroles revīzijas ietvaros par e-adresi” sniegtā informācija.
- ⁹³ VRAA 23.04.2020. e-pasta vēstulē “RE: Informācijas Valsts kontroles revīzijas ietvaros par e-adresi” sniegtā informācija.
- ⁹⁴ VRAA 26.09.2019. un 23.04.2020. e-pasta vēstulēs “RE: Informācijas Valsts kontroles revīzijas ietvaros par e-adresi” sniegtā informācija; VRAA 19.01.2020. e-pasta vēstulē sniegtā informācija.
- ⁹⁵ VRAA 23.04.2020. e-pasta vēstulē “RE: Informācijas Valsts kontroles revīzijas ietvaros par e-adresi” sniegtā informācija.
- ⁹⁶ Likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 1., 2.¹⁹, 4.¹¹, 18.¹⁹, 18.²⁰, 18.²¹ pants, Pārejas noteikumu 28., 29., 30., 31.punkts.
- ⁹⁷ Koncepcija par vienotu valsts pārvaldes institucionālo vienību un saimnieciskās darbības veicēju reģistrāciju (apstiprināta ar MK 22.08.2012. rīkojumu Nr.398).
- ⁹⁸ 01.06.2017. grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”.
- ⁹⁹ Valsts kontroles ziņojuma Nr.2.4.1-23/2018 “Par Latvijas Republikas 2018.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem” 3.1.1.3.nodaļa.
- ¹⁰⁰ VARAM un VRAA 17.11.2018. informatīvais ziņojums “Progresa ziņojums par e-adreses ieviešanu”.
- ¹⁰¹ Uzņēmuma reģistra 17.05.2018. vēstule VARAM Nr.1-42-80888 “Par e-adreses katalogam nepieciešamo datu nodošanu”.
- ¹⁰² Uzņēmuma reģistra 05.09.2019. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹⁰³ Uzņēmumu reģistra 10.11.2020. vēstule Valsts kontrolei Nr.2-5n/14328 “Par viedokļa sniegšanu par publisko personu un iestāžu saraksta datu kvalitātes uzlabošanas iespējām”.
- ¹⁰⁴ Uzņēmumu reģistra 10.11.2020. vēstule Valsts kontrolei Nr.2-5n/14328 “Par viedokļa sniegšanu par publisko personu un iestāžu saraksta datu kvalitātes uzlabošanas iespējām”.
- ¹⁰⁵ Paziņošanas likuma 9.panta 1.¹ daļa un ceturtā daļa.

- ¹⁰⁶ Likumprojekta “Grozījumi Paziņošanas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) (<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/887344CC49F51727C22582580020F2ED?OpenDocument>).
- ¹⁰⁷ VRAA 20.04.2020. e-pastā elektroniski sniegtā informācija intervijas protokolā.
- ¹⁰⁸ MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 6.punkts.
- ¹⁰⁹ Interneta resurss: <https://viss.gov.lv/lv/Informacijai/Dokumentacija/Vadlinijas/e-adrese#show4> (resurss skatīts 02.09.2020.).
- ¹¹⁰ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹¹¹ Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija (apstiprināta ar Ministru kabineta 03.03.2014. rīkojumu Nr.90 “Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju”) un interneta resursi: <https://www.bmdw.gv.at/DigitalisierungundEGovernment/ElektronischeZustellung/Seiten/Anmeldung-zum-Zustelldienst.aspx> un <https://www.bmdw.gv.at/DigitalisierungundEGovernment/ElektronischeZustellung/Seiten/eZustellung-Verwaltung-ab-1.12.2019.aspx> (resursi skatīti 16.09.2020.).
- ¹¹² Interneta resurss: <https://www.norge.no/en/questions-and-answers> (resurss skatīts 16.09.2020.).
- ¹¹³ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 15.pants.
- ¹¹⁴ VRAA 25.02.2019. instrukcija “Pieteikumu pārvaldības procedūra”.
- ¹¹⁵ VRAA 01.06.2020. e-pastā elektroniski sniegtā informācija intervijas protokolā.
- ¹¹⁶ Valsts kontroles 09.06.2017. revīzijas Nr.2.4.1-12/2016 ziņojuma “Vai pārvalde efektīvi rīkojas ar uzkrāto informāciju?” 3.2. nodaļa (https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/uploads/reviziju-zinojumi/2016/2.4.1-12_2016/zinojums.pdf).
- ¹¹⁷ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 3., 15.pants; MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 2., 3., 6., 7., 8. punkts.
- ¹¹⁸ Valsts informācijas sistēmu likuma 1., 8., 10.pants.
- ¹¹⁹ MK 28.07.2015. noteikumu Nr.442 “Kārtība, kādā tiek nodrošināta informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu atbilstība minimālajām drošības prasībām” 27.-30.punkts.
- ¹²⁰ Informācijas tehnoloģiju drošības likuma 6.1.panta otrā daļa, MK 28.07.2015. noteikumu Nr.442 “Kārtība, kādā tiek nodrošināta informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu atbilstība minimālajām drošības prasībām” 34.punkts.
- ¹²¹ VRAA 28.07.2020. un 29.07.2020. e-pasta vēstules “RE: Papildus informācija Valsts kontroles revīzijas Nr.2.4.1-21/2019”.
- ¹²² Oficiālās elektroniskās adreses likuma 15.pants.
- ¹²³ MK 12.09.2017. noteikumu “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 6.2., 6.5., 7., 30.punkts.
- ¹²⁴ MK 28.07.2015. noteikumu Nr.442 “Kārtība, kādā tiek nodrošināta informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu atbilstība minimālajām drošības prasībām” 24.8.punkts.
- ¹²⁵ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 16.panta pirmā daļa; MK 12.09.2017. noteikumu Nr.546 “Oficiālo elektronisko adresu informācijas sistēmas noteikumi” 8., 14.punkts.
- ¹²⁶ MK 14.06.2016. noteikumu Nr.374 “Valsts informācijas sistēmu savietotāja noteikumi” 22. un 23.punkts.
- ¹²⁷ VRAA 09.02.2018. iekšējo noteikumu Nr.1-4/3 “Informācijas sistēmu drošības noteikumi” XIII nodaļa.
- ¹²⁸ VRAA 01.07.2020. procedūra “Valsts informācijas sistēmu savietotāja (ar koplietošanas komponentēm), IS "E-parakstītājs", E-Adreses IS un Valsts pārvaldes pakalpojumu portāla www.latvija.lv (ar turējumā esošajiem e-pakalpojumiem) darbības atjaunošanas plāns”.
- ¹²⁹ VRAA 02.02.2017. iekšējie noteikumi Nr.1-2/4 “Informācijas tehnoloģiju resursu kopēšanas noteikumi”.
- ¹³⁰ VRAA 27.08.2019. un 06.09.2019. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹³¹ ABC Software 05.09.2017. “Valsts informācijas sistēmu savietotāja (VISS) un vienotā valsts un pašvaldību pakalpojuma portāla www.latvija.lv pilnveidošana un uzturēšana. Klienta darba vieta. Ziņojums – pieredzes karte” (līguma Nr.13-7/17/153 no 12.06.2017. ietvaros).
- ¹³² VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹³³ SKDS Pētījumu centrs “Uzņēmēju informētība par e-adresi un viedoklis par elektroniskiem personu apliecinājumiem dokumentiem. Latvijas uzņēmēju aptaujas rezultāti 2019.gada novembris–decembris”.
- ¹³⁴ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 5.panta pirmā daļa.

- ¹³⁵ Valdības rīcības plāns K.Kariņa deklarācijas īstenošanai (2019) (<https://www.mk.gov.lv/lv/content/darbibu-regulejosie-dokumenti>).
- ¹³⁶ VARAM 01.09.2020. e-pasta vēstulē “Papildus informācija e-adrešu revīzijas ietvaros” iesniegtais iestādēm nosūtītais grozījumu projekta darba variants.
- ¹³⁷ Likumprojekts “Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā” VSS-434 (<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40473084>); VARAM 01.09.2020. e-pasta vēstulē “Papildus informācija e-adrešu revīzijas ietvaros” iesniegtais iestādēm nosūtītais grozījumu projekta darba variants.
- ¹³⁸ Interneta resurss: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/302137-kados-gadījumos-rezerves-karavirus-un-rezervistus-var-nonemt-no-uzskaites-2019> (resurss skatīts 15.09.2020.).
- ¹³⁹ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ¹⁴⁰ MK 03.03.2014. rīkojums Nr.90 “Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju”.
- ¹⁴¹ Oficiālās elektroniskās adreses likuma Pārejas noteikumu 1.punkts.
- ¹⁴² 12.04.2018. Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā.
- ¹⁴³ 12.12.2019. Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā.
- ¹⁴⁴ 12.12.2019. Grozījumu Oficiālās elektroniskās adreses likumā VARAM sagatavotais “Likumprojekta “Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)”.
- ¹⁴⁵ IeM sagatavotais “Konceptuāls ziņojums par fizisko personu reģistru” (apstiprināts ar MK 11.08.2016. rīkojumu Nr.439).
- ¹⁴⁶ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 7., 9.pants.
- ¹⁴⁷ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹⁴⁸ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 5.panta pirmā daļa.
- ¹⁴⁹ VARAM 01.09.2020. e-pasta vēstule “RE: Papildus informācija e-adrešu revīzijas ietvaros”.
- ¹⁵⁰ VARAM un VRAA 2018 “Progresā ziņojums par valsts iestāžu gatavību e-adrešu ieviešanai” (https://drive.google.com/file/d/1qIDMpNT8hNFfbs4ugE2oEmyZbl_hWs-g/view); VARAM 22.11.2018. “Progresā ziņojums par e-adrešu ieviešanu” (<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40466242>).
- ¹⁵¹ VARAM 12.09.2019. e-pasta vēstulē “Tikšanās Valsts kontroles revīzijas ietvaros” sniegtā informācija.
- ¹⁵² SIA “AA Projekts”, SIA “Evolution Consulting” “Sistēmas darbības koncepcija. Publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vides izveide” (26.11.2009.).
- ¹⁵³ Oficiālās elektroniskās adreses likuma 4.panta otrā daļa.
- ¹⁵⁴ IeM 04.02.2014. “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).
- ¹⁵⁵ MK informatīvais ziņojums “Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai” (2016.gada novembris).
- ¹⁵⁶ Informatīvais ziņojums “Progresā ziņojums par valsts iestāžu gatavību E-adrešu ieviešanai” (2018.gada februāris).
- ¹⁵⁷ ERAF projekta iesniegums Nr.2.2.1.1/17/I/015 “Pakalpojumu sniegšanas un pārvaldības platforma”.
- ¹⁵⁸ VARAM 01.09.2020. e-pastā “RE: Papildus informācija e-adrešu revīzijas ietvaros”.
- ¹⁵⁹ SIA “Baltijas datoru akadēmijas” “Projekts: “Mācību moduļa “Publiskais pakalpojums: E-adrese – iespēja uzlabot iestādes procesus” satura izstrāde un mācību organizēšana”. Apkopojuma ziņojums” (Rīga, 2017).
- ¹⁶⁰ VARAM 07.08.2020. intervijā mutiski sniegtā informācija.
- ¹⁶¹ IeM 04.02.2014. “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90); Iekšlietu ministrijas likumprojekta “Oficiālās elektroniskās adreses likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- ¹⁶² Interneta resurss: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5776>.
- ¹⁶³ Informācijas sabiedrības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar MK 14.10.2013. rīkojumu Nr.468).
- ¹⁶⁴ VARAM 06.11.2014. “Informatīvais ziņojums par publiskās pārvaldes informācijas sistēmu konceptuālo arhitektūru” (pieņemts zināšanai MK 10.02.2015. sēdē, protokols Nr.14 22.§).
- ¹⁶⁵ MK 04.07.2017. noteikumu Nr.402 “Valsts pārvaldes e-pakalpojumu noteikumi” 9.2.apakšpunkts, 23.punkts.
- ¹⁶⁶ Latvijas e-indeksa dati par 2018.gadu: “Integrēts Publisko pakalpojumu sniegšanas un gala lietotāju vajadzību monitorings Valsts iestāžu vērtējums un valsts iestāžu E-indeks” (https://mana.latvija.lv/wp-content/uploads/dlm_uploads/2019/12/iestades_eind_2019.pdf) un “Integrēts Publisko pakalpojumu sniegšanas un gala

lietotāju vajadzību monitorings Pašvaldību vērtējums un pašvaldību E-indeks” (https://mana.latvija.lv/wp-content/uploads/dlm_uploads/2019/12/pasvaldibas_eind_2019.pdf).

¹⁶⁷ Interneta resurss: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/eparaksts-eid-sertifikati> (resurss skatīts 20.11.2020.).

¹⁶⁸ Interneta resurss: <https://www.sam.gov.lv/lv/jaunums/eparaksts-mobile-paraksts-sanemis-augstako-kvalifikaciju-ari-eiropas-savieniba> (resurss skatīts 20.11.2020.).

¹⁶⁹ Interneta resurss: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/eparaksts-laika-zimogi> (resurss skatīts 20.11.2020.).

¹⁷⁰ Interneta resurss: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/eidas-auth> (resurss skatīts 20.11.2020.).

¹⁷¹ Iekšlietu ministrijas likumprojekta “Oficiālās elektroniskās adreses likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

¹⁷² ERAF projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” ietvaros – Drošas elektroniskās piegādes platformas (DEPP) tehniskās specifikācijas un DEPP ieviešanas plāna izstrāde. DEPP izpētes ziņojums (versija 1.1, Rīga 2016).

¹⁷³ ERAF projekta “Publiskās pārvaldes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju arhitektūras pārvaldības sistēma” ietvaros – Drošas elektroniskās piegādes platformas (DEPP) tehniskās specifikācijas un DEPP ieviešanas plāna izstrāde. DEPP izpētes ziņojums (versija 1.1, Rīga 2016).

¹⁷⁴ IeM 04.02.2014. sagatavotā “Oficiālās elektroniskās adreses koncepcija” (apstiprināta ar MK 03.03.2014. rīkojumu Nr.90).

¹⁷⁵ MK 03.03.2014. rīkojums Nr.90 “Par Oficiālās elektroniskās adreses koncepciju”.

¹⁷⁶ Oficiālās elektroniskās adreses likums.

¹⁷⁷ MK 05.01.2016. sēdes protokola Nr.1 28.§ “Likumprojekts "Oficiālās elektroniskās adreses likums”.

¹⁷⁸ MK 24.01.2017. sēdes protokola Nr.4 14.§.

¹⁷⁹ VARAM 14.11.2019. vēstule Nr.1-132/10596 TM “Par Oficiālās elektroniskās adreses likuma piemērošanu E-lietas projektu ietvaros”.

¹⁸⁰ TM 19.12.2019. vēstule Nr.1-13.10/4595 VARAM “Par Oficiālās elektroniskās adreses likuma piemērošanu E-lietas projektu ietvaros”.

¹⁸¹ MK 14.02.2017. sēdes protokola Nr.7 28.§.

¹⁸² MK 14.02.2017. sēdes protokola Nr.7 28.§.

¹⁸³ VARAM 31.01.2020. e-pasta vēstule VK “Papildus informācija VK e-adreses revīzijas ietvaros”.

¹⁸⁴ MK 14.03.2017. sēdes protokola Nr.12 5.§.

¹⁸⁵ MK 20.03.2018. sēdes protokola Nr.16 26.§.

¹⁸⁶ MK 20.03.2018. sēdes protokola Nr.16 26.§ “Likumprojekts “Grozījumi Oficiālās elektroniskās adreses likumā””.

¹⁸⁷ MK 29.11.2016. sēdes protokola Nr.65 25.§ “Informatīvais ziņojums “Par valsts pārvaldes iestāžu gatavību oficiālās elektroniskās adreses ieviešanai””.